

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA LINGVISTIKU

**POREDBENA ANALIZA HRVATSKIH I FRANCUSKIH
GLAGOLA VIZUALNE PERCEPCIJE**

DIPLOMSKI RAD

STUDENTICA

Dora Slakoper

MENTORICA

prof. dr. sc. Ida Raffaelli

Zagreb, 2018.

SADRŽAJ

1.	UVOD	3
2.	O GLAGOLIMA VIZUALNE PERCEPCIJE	5
2.1.	POLISEMNA STRUKTURA GLAGOLA VIZUALNE PERCEPCIJE	5
2.2.	SPOSOBNOST I AKTIVNOST	7
2.2.1.	VIBERGOV DINAMIČKI SUSTAV	7
2.2.2.	USMJERENA PERCEPCIJA	9
3.	SINTAKTIČKI USTROJ GLAGOLA	10
3.1.	VALENTNOST	10
3.1.1.	PODJELA I STATUS PODREĐENIH REČENIČNIH DIJELOVA	11
3.1.2.	TIPOVI GLAGOLA I DOPUNA	13
3.1.3.	ODNOS GLAGOLA I PODREĐENIH REČENIČNIH DIJELOVA: ZNAČENJSKE IMPLIKACIJE VALENTNOSTI	16
3.2.	PRIJELAZNOST	18
3.2.1.	KRITERIJI TUMAČENJA STUPNJA PRIJELAZNOSTI	18
3.2.2.	PRIJELAZNOST I POLISEMNA STRUKTURA GLAGOLA	21
4.	ZNAČENJSKO KODIRANJE PERCEPTIVNE SITUACIJE	22
4.1.	KONTEKSTUALNOST	22
4.2.	TUMAČENJE TIPOVA GLAGOLSKIH IZRAZA	24
4.2.1.	SUSTAV OBILJEŽJA	26
5.	VID	30
6.	KONTEKSTNA ANALIZA	34
6.1.	KORPUS I UZORKOVANJE	38
7.	ANALIZA HRVATSKIH I FRANCUSKIH GLAGOLA VIZUALNE PERCEPCIJE	39
7.1.	HRVATSKI GLAGOLI	40
7.1.1.	VIDJETI	40
7.1.2.	GLEDATI	46
7.1.3.	POGLEDATI	49
7.1.4.	PROMATRATI	52
7.1.5.	PRIMIJETITI	54
7.1.6.	POREDBENI OSVRT NA HRVATSKE GLAGOLE	56
7.2.	FRANCUSKI GLAGOLI	58
7.2.1.	VOIR	59
7.2.2.	REGARDER	63

7.2.3.	OBSERVER	66
7.2.4.	APERCEVOIR	70
7.2.5.	VISIONNER	72
7.2.6.	POREDBENI OSVRT NA FRANCUSKE GLAGOLE	73
7.3.	SLIČNOSTI I RAZLIKE GLAGOLA VIZUALNE PERCEPCIJE U HRVATSKOM I FRANCUSKOM	75
8.	ZAKLJUČNE NAPOMENE	79
9.	BIBLIOGRAFIJA	82

1. UVOD

Vizualna percepcija tjelesna je sposobnost kojom čovjek izravno spoznaje svijet i na koju se u velikoj mjeri oslanja u svakodnevnom životu. Vid je čovjekov primarni izvor podataka o svijetu (Sweetser, 1990: 39). Iskustvo vizualne percepcije je univerzalno i zbog te činjenice možemo pretpostaviti da će u njegovu opojmljivanju i strukturiranju postojati velike podudarnosti među različitim jezicima. Pa ipak, kulturne razlike među govornim zajednicama i tipološke razlike među jezicima uvjetovat će i određene jezične razlike na svim razinama, od morfosintaktičke do značenjske (Raffaelli, Kerovec, 2017: 22). Primjerice, zadržavanje padeža u hrvatskom, a gubitak padeža u francuskom jeziku uvjetovat će promjenu sintaktičke strukture glagola, a istodobno je za pretpostaviti da hrvatski kao analitički jezik i francuski kao sintetički neće imati iste mogućnosti leksikalizacije.

U ovom radu bavit ćemo se sličnostima i razlikama u opojmljivanju i leksikalizaciji iskustva vizualne percepcije u hrvatskom i francuskom. Percepcijski vokabular zanimljiv je za promatranje i usporedbu načina opojmljivanja upravo zbog svoje utemeljenosti u univerzalnom tjelesnom iskustvu. Unatoč istim tjelesnim predispozicijama hrvatskih i francuskih govornika, kao što smo naveli u prethodnom razdjelu, oni će to iskustvo opojmljivati i leksikalizirati donekle drukčije. Vizualnu percepciju odabrali smo zato što se nalazi na vrhu hijerarhije osjetilnih modaliteta, to jest značenje glagola vizualne percepcije širi se i na druga osjetila, što u drugom smjeru nije slučaj (Viberg, 1983: 136), te služi kao temeljna domena za metaforičko širenje značenja na domenu kognicije, što je od iznimne važnosti za šire razumijevanje opojmljivanja i leksikalizacije. Usporedba glagola, koji su značenjsko i sintaktičko središte rečenice, omogućit će nam najopsežniji uvid u načine na koji se u hrvatskom i francuskom strukturira i leksikalizira takvo iskustvo. Kod odabira jezika vodili smo se vlastitim poznavanjem obaju jezika koje smatramo presudnim za ovakav tip istraživanja, kao i činjenicom da među njima postoje tipološke razlike na koje ćemo upozoriti u poglavljima koja slijede.

U radu ćemo analizirati sintaktički i značenjski ustroj glagola najprije u pojedinačnim jezicima, a zatim ćemo ih usporediti. Za cjelovit uvid u funkcioniranje glagola vizualne percepcije, promatrat ćemo ih na svim jezičnim razinama, od načina na koji upravljaju svojim sintaktičkim okruženjem, preko značenjskih uvjeta koje postavljaju svojim dopunama, pa sve do promjena u značenju samih glagola u određenim kontekstima. U ovom ćemo radu preuzeti

polazište koje značenjske i sintaktičke strukture tumači kao neodvojive te se međusobno uvjetovane. Polazište je to funkcionalnih pristupa, čiji je jedan od glavnih predstavnika, Lucien Tesnière, tvrdio da sintaktički opis ne može postojati bez semantičkoga (1959: 42). Nešto mlađi pristupi poput konstrukcijske gramatike također zagovaraju takvo polazište. U teorijskom dijelu rada stoga ćemo razmotriti koja su to sintaktička i značenjska obilježja najvažnija za analizu te najviše pridonose razumijevanju ustroja glagola. Glagolski ustroj promatrat ćemo iz nekoliko različitih perspektiva u nadi da će naša analiza time biti preciznija. Za teorijske okvire koje ćemo predstaviti smatramo da mogu najbolje obuhvatiti pojavnosti relevantne za detaljan opis i analizu. U prvom ćemo poglavlju okvirno opisati specifična obilježja značenjske strukture glagola vizualne percepcije te izdvojiti neke mogućnosti njihova klasificiranja koja će omogućiti početno utvrđivanje njihovog značenjskog te, neposredno, sintaktičkog ustroja. U sljedećim ćemo poglavljima promotriti redom:

- pojmove valentnosti i prijelaznosti kao temelj u opisu sintaktičkih struktura glagola,
- pojam akcionalnosti s pomoću kojeg ćemo opisati način na koji glagoli kodiraju perceptivne situacije,
- pojam vida kao nezaobilaznu kategoriju glagolskih obilježja i bitno razlikovno obilježje glagolskih struktura između hrvatskog i francuskog.

Za metodološki okvir upotrijebit ćemo kontekstnu analizu koja zbog pretpostavke o neodvojivosti izvanjezičnog znanja i jezičnih struktura odgovara pristupu koji smo odabrali u ovom radu. Primjere uporaba tražit ćemo u korpusnoj građi koja nudi neposredan uvid u značenjske odnose i ostvaraje leksema u specifičnim značenjsko-sintaktičkim konstrukcijama (Raffaelli, 2015: 167).

Budući da u hrvatskom i francuskom postoje različita načela leksikalizacije koja su uvjetovana tipološkim razlikama, prije svega u morfološkom obilježavanju vida, očekujemo da raspodjela značenja po leksemima u tim jezicima neće biti u potpunosti podudarna. Francuski glagol *regarder* u hrvatskom će značenjski odgovarati nekoliko glagola kao što su *gledati*, *pogledati*, *odgledati*. Budući da francuski vokabular obuhvaća veći broj leksema, pretpostavljamo da bi u francuskom mogla biti leksikalizirana neka dodatna značenja u odnosu na hrvatski. Primjerice, u francuskom vokabularu postoji leksem *visionner* koji znači *gledati*, *proučavati film ili prikazati sliku/dokument na zaslonu*, dok u hrvatskom to značenje nije posebno leksikalizirano, već se opisuje s pomoću drugih glagola vizualne percepcije i

objekta u tom specifičnom značenju. Što se tiče širenja značenja, uzimajući u obzir utjelovljenost iskustva vizualne percepcije, značenjski pomaci ne bi se trebali odviše razlikovati među jezicima. Iz istog razloga očekujemo da će sintaktički ustroj glagola, izuzevši gramatičke razlike, u oba jezika biti sličan. Primjerice, valentnost će zbog istovjetnosti iskustva (perceptivno iskustvo zahtijeva živo biće koje percipira i percipirani objekt) vjerojatno biti podudarna (najčešće dvovalentne strukture), barem u slučajevima kada glagoli zadržavaju perceptivno značenje. Općenito očekujemo visok stupanj paralelizma u ustroju glagola, no istodobno i određene asimetričnosti povezane s, primjerice, različitim kodiranjem padeža, kategorijom vida koja se u dvama jezicima ostvaruje na vrlo različit način (morfološki i sintaktički) ili širenjem značenja u okviru razlika u leksikalizaciji. Kako bismo takve sličnosti i razlike među glagolima vizualne percepcije u dva jezika valjano uočili i opisali, najprije moramo promotriti neka općenita obilježja te skupine glagola.

2. O GLAGOLIMA VIZUALNE PERCEPCIJE

Budući da je jedan od glavnih ciljeva ovog rada pokazati suštinske razlike u sintaktičko-značenjskom ustroju te ponašanju hrvatskih i francuskih glagola vizualne percepcije, važno je da u početku opišemo neka od općenitih značenjskih obilježja percepcijskih glagola te da pokušamo dati pregled mogućih klasifikacija na temelju tih obilježja. Najprije ćemo promotriti kako funkcionira polisemija kod glagola vizualne percepcije, a zatim predstaviti pojmove sposobnosti i aktivnosti koji su relevantni za razumijevanje i opis sintaktičko-značenjskih struktura te skupine glagola.

2.1. POLISEMNA STRUKTURA GLAGOLA VIZUALNE PERCEPCIJE

Temeljno širenje značenja glagola vizualne percepcije tipično se odvija u smjeru domena kognitivnih aktivnosti mišljenja i znanja. Teza je kognitivne lingvistike da tijelo i tjelesni procesi čovjeka utječu na njegov um i na način na koji razumijeva svijet, te ga opojmljuje, što se naziva teorijom utjelovljenja (*embodiment*) (Lakoff, Johnson, 1999). Mentalni procesi čovjeka nisu neovisni i odvojeni od fizičkih i perceptivnih, odnosno tjelesnih procesa.

Apstraktni procesi strukturiraju se preko konkretnih, neposrednih tjelesnih iskustava, i to putem metafore, koja je za kognitivnu lingvistiku jedan od ključnih kognitivno-jezičnih mehanizama. Um dakle shvaćamo s pomoću tijela, odnosno kao tijelo, kao što navode Lakoff (1987) i Sweetser (1990). Misaoni procesi i kognitivna aktivnost razumijevaju se preko fizičkih osjetilnih procesa, napose vizualne percepcije. Odražavajući takav ustroj opojmljivanja, jezik mentalne procese strukturira preko domene vizualne percepcije na temelju konceptualne metafore ZNATI JE VIDJETI. Tomu su brojne potvrde u jeziku, od vokabulara kognitivnoga značenja etimološki povezanog s percepcijskim vokabularom (*uvidjeti, nadgledati*) do metaforičkog značenja samog percepcijskog vokabulara (*Vidim koliko je učinio za mene*). Osim što je ta temeljna metafora dijakronijski ustanovljena u hrvatskom jeziku (Raffaelli, Kerovec, 2008: 154), jedna je od onih konceptualnih metafora koje se smatraju univerzalnima za određene, genetski povezane jezične skupne (kao što su hrvatski i francuski) (Raffaelli, Kerovec, 2008: 152). Ustanovljeno je da je leksikalizirana u svim indoeuropskim jezicima (Sweetser, 1990: 32). Stoga držimo da je ustanovljena i u francuskom, kao u slučaju uporabe glagola *voir* u iskazu *Goutez-y, vous verrez que c'est addictif!* (*Kušajte, vidjet ćete da izaziva ovisnost!*). Na temelju takvog metaforičkog širenja značenja, glagole vizualne percepcije možemo podijeliti u dvije kategorije ovisno o tome odnosi li se njihovo značenje na domenu perceptivnog iskustva ili na domenu mišljenja. S obzirom na metaforičku prirodu širenja s perceptivnog na rubno kognitivno značenje, perceptivno ćemo značenje nazivati jezgrenim, a kognitivno metaforičkim. Dakako, te dvije kategorije ne mogu se jasno razgraničiti jer brojni glagoli vizualne percepcije u pojedinim značenjima u različitim kontekstima mogu značiti i percepciju i mentalni proces (*Vidjela sam mačku* i *Vidim zašto si to učinila*) ili čak u istoj uporabi mogu označavati proces koji započinje vizualnom percepcijom i završava mentalnim procesom, odnosno obuhvaća oba značenja (*Vidjela sam da joj ne mogu pomoći*). Ipak, moguće je utvrditi skupinu glagola koji su etimološki povezani s vizualnom percepcijom, ali su u potpunosti izgubili perceptivno značenje te su poprimili samo kognitivno. Tu skupinu Čilaš Mikulić naziva glagolima mentalne percepcije, odnosno glagolima mišljenja, te među njih svrstava glagole kao što su *uvidjeti, uvidati, sagledati, sagledavati, razmotriti, razmatrati* (2014: 80). Iako autorica tu skupinu ubraja među glagole vizualne percepcije, mi ćemo ih u ovom radu isključiti iz uzorka glagola za analizu, smatrajući da prema svojoj značenjskoj strukturi više nisu glagoli percepcije. U našu će analizu ulaziti samo glagoli koji su kao svoje jezgreno zadržali perceptivno značenje.

Osim što se njihovo značenje metaforički širi prema domeni kognicije, glagoli vizualne percepcije vrlo često imaju metonimijski motivirano značenje nespecifične percepcije, odnosno općenite percepcije. Pored toga, kao hijerarhijski najviši modalitet, vizualna percepcija često označava i druge perceptivne modalitete (*Daj vidi je li se juha usmrdjela*). Temelj je za to izvanjezično iskustvo – čovjek se, naime, u velikoj većini oslanja na sposobnost vida, dok su ostala osjetila zapostavljena. Pored navedenih dviju skupina značenja koja u uporabi ostvaruju glagoli vizualne percepcije, u analizi ćemo promotriti kakva se još značenja i značenjske nijanse pojavljuju u posebnim sintaktičkim i značenjskim uvjetima, odnosno u specifičnim kontekstima, te koja je od njih moguće izdvojiti po čestoti pojavljivanja i specifičnosti.

2.2. SPOSOBNOST I AKTIVNOST

Za klasifikaciju glagola vizualne percepcije i, općenito, bolje razumijevanje funkcioniranja te skupine, važan je pojmovni odnos sposobnosti i aktivnosti. Ti se pojmovi odnose na inherentna značenjska obilježja koja nose percepcijski glagoli kao leksemi i koja utječu na njihov ustroj. Pretpostavljamo da će se pripadnost jednom od tih dvaju tipova glagola odražavati na sintaktičkoj razini te podrazumijevati i specifična sintaktička i značenjska obilježja glagolske okoline. U sljedeća dva razdjela predstaviti ćemo dvije različite perspektive u pogledu tih dvaju pojmova i oprimjeriti svoje pretpostavke o povezanosti navedenih pojmova i sintaktičko-značenjskog ustroja glagola vizualne percepcije.

2.2.1. VIBERGOV DINAMIČKI SUSTAV

Osim podjele koja se temelji na značenjskim pomacima, glagole vizualne percepcije možemo klasificirati i prema drugim značenjskim obilježjima. Åke Viberg u svojem temeljnom članku *The verbs of perception: a typological study* (1983), koji se za razumijevanje percepcijskog vokabulara smatra dijelom nezaobilazne literature, predlaže drugi način promatranja glagola vizualne percepcije. Naime, članak se bavi „leksikalizacijskim uzorcima unutar specifičnog semantičkog polja“ (1983: 123), konkretnije semantičkog polja glagola percepcije. Viberg u tom okviru predlaže takozvani dinamički

sustav za kategorizaciju glagola percepcije. Taj sustav funkcionira po ključu najvažnijih općih značenjskih obilježja specifičnih za određeno semantičko polje (1983: 123). U slučaju polja percepcijskih glagola, ta specifična značenjska obilježja obuhvaćaju aktivnost, iskustvo i kopulativni izraz, pri čemu se aktivnost odnosi na inherentno neograničene procese koje svjesno kontrolira doživljavač, iskustvo na nekontrolirano stanje (ili inhoativno ostvarivanje), a kopulativni izraz se od prethodnih dviju komponenti razlikuje po odabiru gramatičkog subjekta među dubinskim padežima, odnosno po tome što na mjestu gramatičkog subjekta takvog glagola stoji stimulus, dok kod glagola aktivnosti i iskustva na istom mjestu stoji doživljavač (1983: 123-124). Primjer koji Viberg navodi za kopulativni izraz jest *Peter looked happy* (*Peter je izgledao sretan*). Gramatički subjekt *Peter* jest objekt percepcije (ne objekt u gramatičkom smislu), odnosno stimulus za doživljavača, u ovom slučaju govornika. Glagolima poput *izgledati*, *zvučati*, *mirisati* te *apparaître*, *résonner*, *sentir* (kopulativni izrazi) izražavaju se svojstva subjekta koja se doživljavaju percepcijom. Više ne znače izravno čin ili radnju percepcije, iako im je značenje povezano s percepcijom. Budući da su njima leksikalizirana značenja različita od onih koja nose perceptivni glagoli u užem smislu, nećemo ih razmatrati u analizi. Kroz primjere navedenih značenjskih obilježja koje ćemo predstaviti, Viberg kreira osnovnu shemu tipologije percepcijskih glagola. Iako težimo navođenju primjera na jezicima koje analiziramo, u ovom ćemo ih slučaju najprije ostaviti na engleskom kao u izvorniku, a zatim dati odgovarajuće primjere na hrvatskom i francuskom, zbog nepodudarnosti između glagolskih sustava tih triju jezika koju ćemo ubrzo nakon toga pojasniti. Vibergov primjer aktivnosti među glagolima vizualne percepcije jest *look at*, kao u iskazu *Peter looked at the birds* ili *Peter was looking at the birds*, dok je primjer iskustva *see*, kao u iskazu *Peter saw the birds*. Izvorni primjeri aktivnosti na engleskome odgovaraju dvama različitim glagolima u hrvatskome, a ne istom glagolu upotrijebljenom u različitim glagolskim vremenima. Tako bi prvi primjer na hrvatskom bio *Petar je pogledao (u) ptice*, dok bi drugi bio *Petar je gledao (u) ptice*. Odgovarajući primjer iskustva u hrvatskome bio bi *Petar je vidio ptice*. U francuskom će se jeziku primjeri aktivnosti moći izraziti u dva različita glagolska vremena, no ona neće biti podudarna s engleskim, budući da su sustavi glagolskih vremena u ta dva jezika drukčije ustrojeni (dva francuska prošla vremena, *passé composé* i *imparfait*, nisu čisti opozicijski parovi po progresivnosti kao *past simple* i *past continuous*, već podrazumijevaju i druga značenja). Tako ćemo kao odgovarajuće primjere u francuskom navesti *Pierre a regardé les oiseaux* i *Pierre regardait les oiseaux*. Engleskom primjeru iskustva odgovarat će ponovno dva francuska primjera u dva prošla vremena, *Pierre a vu les oiseaux* i *Pierre voyait les oiseaux*. Unatoč tome što već u ovom pokušaju klasifikacije

percepcijskih glagola prema inherentnim značenjskim obilježjima nailazimo na razlike između promatranih jezika (nepodudarnosti u leksikalizaciji, sustavima glagolskih vremena i sintaktičkom ustroju glagola), u svakom se jeziku mogu jasno odrediti kategorije aktivnosti i iskustva. Sadržane su u značenjskom ustroju glagola - dok glagoli iskustva uvijek podrazumijevaju situaciju nenamjerne i nekontrolirane percepcije ili sposobnost percepcije, glagoli aktivnosti obuhvaćaju svjesnu i namjernu radnju, neovisno o načinu leksikalizacije u pojedinom jeziku. Podjelom na takve kategorije poslužit ćemo se prilikom analize u svrhu preciznijeg opisa i usustavljenja glagola vizualne percepcije. Za kraj predložimo konciznu oprimjerenu tablicu radi preglednosti tipova glagola prema navedenim obilježjima:

	GLAGOL ISKUSTVA	GLAGOL AKTIVNOSTI
	<i>see</i>	<i>look at</i>
engleski	<i>Peter saw the birds</i>	<i>Peter looked at the birds, Peter was looking at the birds</i>
	<i>vidjeti</i>	<i>gledati / pogledati</i>
hrvatski	<i>Petar je vidio ptice</i>	<i>Petar je pogledao (u) ptice, Petar je gledao (u) ptice</i>
	<i>voir</i>	<i>regarder</i>
francuski	<i>Pierre a vu les oiseaux, Pierre voyait les oiseaux</i>	<i>Pierre a regardé les oiseaux, Pierre regardait les oiseaux</i>

tablica 1. – klasifikacija glagola vizualne percepcije prema Vibergovom dinamičkom sustavu značenjskih obilježja

2.2.2. USMJERENA PERCEPCIJA

Van Valin i LaPolla glagole dijele na stanja i radnje u svojoj klasifikaciji koju temelje na semantičkim ulogama. Tim se pojmom određuje značenjski odnos između glagola i njegovih dopuna, odnosno subjekta i objekta (Raffaelli, 2015: 254). Semantička je uloga, dakle, značenjski tip dopune određen značenjem glagola. Autori tvrde da samo ta dva tipa predikata, stanja i radnje, definiraju tematske odnose (značenjske odnose između predikata i dopuna) (1997: 114). Svaki od njih može se podijeliti na podtipove koji se utvrđuju samo na temelju

njihova značenja (ako označava perceptivni događaj, glagol će biti perceptivan) (1997: 114). Među glagole stanja Van Valin i LaPolla smještaju perceptivne glagole, dok među glagolima radnje određuju podskupinu glagola usmjerene percepcije (*directed perception*). Te se dvije skupine razlikuju strukturno i značenjski; da ne ulazimo preopširno u teoriju argumentne strukture Van Valina i LaPolle, reći ćemo samo da je glavna razlika između tih dviju skupina glagola percepcije u značenjskom obilježju namjernosti. Ona se ostvaruje u razlikama među semantičkim ulogama tih glagola. Dok perceptivni glagoli na mjestu prve dopune podrazumijevaju DOŽIVLJIVAČA, u slučaju glagola usmjerene percepcije na istom je mjestu PROMATRAČ. Na mjestu druge dopune, oba će tipa glagola imati STIMULUS. Takva klasifikacija glagola vizualne percepcije prema značenjskom obilježju koje se odnosi na hotimičnost simetrična je Vibergovom prijedlogu iz prethodnoga razdjela.

Uočavamo da se značenjski odnos sposobnosti i aktivnosti pojavljuje kod različitih autora, u različitim terminologijama, što ukazuje na njegovu važnosti za opis i tumačenje sintaktičko-značenjskih struktura promatranih glagola. U analizi ćemo provjeriti mogu li se s tim u skladu ustanoviti neka tipična ponašanja u svakom od promatranih jezika pojedinačno te ih na kraju, ako ih pronađemo, usporediti. U opisu pripadnosti glagola tim dvjema kategorijama upotrebljavat ćemo Vibergove pojmove *aktivnosti* i *iskustva*. Kako bi analiza dovoljno detaljno pokrila različite jezične razine na kojima se ostvaruju glagoli, u narednim ćemo poglavljima promotriti najvažnije aspekte njihovog sintaktičkog i značenjskog ustroja te i njih opisati s teorijskog stanovišta. Najprije ćemo pristupiti sintaktičkoj razini s pomoću pojma valentnosti koji omogućuje utvrđivanje sintaktičkog, ali i, kao što ćemo vidjeti, značenjskog okruženja glagola.

3. SINTAKTIČKI USTROJ GLAGOLA

3.1. VALENTNOST

Budući da je cilj ovog istraživanja usporediti ustroj glagola u dvama jezicima, u njihovu analizu potrebno je uključiti i one elemente iz njihove okoline kojima upravljaju te s kojima su morfosintaktički i značenjski povezani, a ne ih analizirati izolirano. Pojam valentnosti omogućit će nam promatranje prvenstveno sintaktičkog, ali i značenjskog ustroja središnjeg

rečeničnog elementa i njegove okoline. Ne samo da će nam određivanje valentnosti glagola pomoći u utvrđivanju njihova ustroja u pojedinom jeziku, već će nam olakšati strukturiranje usporedbe ustroja glagola u hrvatskom i francuskom. Šojat navodi da „klasifikacija glagola prema njihovoj valentnosti ima ulogu [...] kod opisa promjene valentnosti glagola koja nastaje prijevodom rečenica jednog jezika na drugi koje u svome strukturnom središtu imaju glagol s istim značenjem (metataksa)“ (2008: 18), odnosno upravo kod uspoređivanja sintaktičko-značenjskih struktura odgovarajućih glagola dvaju jezika, što je predmet našeg istraživanja. Proverit ćemo imaju li odgovarajući glagoli u hrvatskom i francuskom podudarne valentne strukture, na koji način uvjetuju morfološka i značenjska obilježja svojih dopuna, sve u svrhu provjere međujezične podudarnosti u opojmljivanju i leksikalizaciji perceptivne situacije. Najprije moramo pojasniti pojam valentnosti, a zatim pokazati kakve sve implikacije ima na našu analizu.

3.1.1. PODJELA I STATUS PODREĐENIH REČENIČNIH DIJELOVA

Lucien Tesnière, koji se smatra začetnikom teorije valentnosti, rečenični ustroj uspoređuje sa strukturom atoma (1959: 12) i tom usporedbom određuje glagol kao strukturno središte rečenice koje upravlja ostalim rečeničnim elementima, pri čemu određuje njihova morfosintaktička obilježja i nužnost odnosno fakultativnost njihova ostvaraja. Rečenične dijelove koji nisu glagol Tesnière dijeli na aktante i cirkumstante, pri čemu su aktanti oni elementi kojima upravlja glagol, tj. oni čije su postojanje i morfosintaktička obilježja uvjetovani glagolom, a cirkumstanti oni preostali, „slobodni“ elementi, koje valentnost glagola ne zahvaća. Valentnost bi stoga, po Tesnièreovoj definiciji, bila „broj veza koje prima glagol [kao jedina gramatička kategorija koja posjeduje sposobnost privlačenja elemenata] i, prema tome, broj aktanata kojima može upravljati“ (1959: 238). Tesnière razlikuje aktante od cirkumstanata prema formalnom kriteriju, tvrdeći da su aktanti uvijek imenice ili ekvivalenti imenica, a cirkumstanti prilozi ili ekvivalenti priloga (1959: 102-103). Takva se klasifikacija elemenata pokazala nepreciznom. Šojat, naime, ukazuje na to da se Tesnièreov cirkumstant u rečenici *Jahao je na riđem konju* ipak može shvatiti kao sudionik u događaju – time i kao aktant – unatoč svojim morfosintaktičkim ograničenjima (2008: 17). To možemo potvrditi i na primjerima glagola vizualne percepcije. U rečenici *Pogledao je uvis kako bi promotrio ptice* prilog *uvis* možemo smatrati neodvojivim dijelom radnje. Bez njega bismo rečenicu tumačili sasvim drukčije, odnosno ne bismo dobili cjelovitu informaciju o radnji. Koliko god

je neminovno da glagol može primiti samo jedan aktant, nesvršishodno je tumačiti njegov odnos s drugim rečeničnim dijelovima na taj način – informacija o radnji, situaciji nije iskomunicirana ako uz glagol ne stoji i prilog *uvis*. Unatoč tome što takvi rečenični dijelovi po formalnom kriteriju ne odgovaraju aktantima, smatramo da je njihova funkcija, odnosno važnost u izgradnji cjelovitog značenja istovjetna onoj aktanata. S obzirom na to da u ovom radu preuzimamo tezu o neodvojivosti značenjske razine od gramatičke, o čemu ćemo u vezi s valentnošću reći više u predstojećim poglavljima, formalni kriterij, poput Šojata, smatramo nedovoljnim za klasifikaciju glagolu podređenih rečeničnih dijelova. Šojat, uostalom, ističe da „treći aktanti često imaju značajke cirkumstanata, pogotovo u jezicima s prijedložnim padežima, a neki cirkumstanti imaju značajke aktanata“ (2008: 17). Samardžija pak napominje kako je „dokazano [...] da ima glagola koji otvaraju mjesto i [cirkumstantima] i na toj osnovi je utvrđeno da granica između elemenata uvjetovanih i elemenata neuvjetovanih valentnošću glagola nije podudarna s granicom između objekta i priložnih oznaka“ (1986: 18). Zbog navedene nepreciznosti Tesnièreovih pojmova, umjesto o aktantima i cirkumstantima u ovom ćemo radu govoriti o *dopunama* i *dodacima* u skladu sa Šojatovim prijedlogom koji se nastavlja na uobičajene nazive u hrvatskom.

Šojat (2008: 42) komentira nepostojanje dogovora oko definicije i razgraničenja dopuna i dodataka te u tom svjetlu uspoređuje Engelsov i Samardžijin pristup u primjeru rečenice *Stoji baja pred Supilom bešćutno*, gdje bi prema Engelsu sintaktički minimalna rečenica bila *Baja stoji* jer prijedložnu skupinu *pred Supilom* smatra fakultativnom dopunom, dok bi prema Samardžiji takva rečenica bila *Baja stoji pred Supilom* jer smatra da je glagol *stajati* u tom značenju dvovalentan i otvara mjesto za dopunu u nominativu i priložnu dopunu. *Baja stoji* je, međutim, gramatična rečenica, iako se značenje glagola promijenilo u odnosu na drugu rečenicu, zbog čega kriterij negramatičnosti za podjelu elemenata na dopune i dodatke koji nudi Samardžija smatramo neprikladnim za svoju analizu. Dopune će u ovom radu obuhvaćati sve elemente kojima glagol otvara mjesto, one obvezne koji nužno stoje uz glagol i sudjeluju u ostvarivanju njegova specifičnog značenja i one fakultativne, koji također sudjeluju u ostvarivanju značenja glagola, a dodaci će obuhvaćati sve ostale elemente kojima glagol ne postavlja morfosintaktička ograničenja i koje ne možemo smatrati neodvojivim dijelom radnje. Kao što smo naveli ranije u ovom razdjelu, samo morfosintaktičko uvjetovanje rečeničnog elementa ne smatramo dostatnim da bi bilo jedinim kriterijem za definiranje dodataka. Tako ćemo u rečenici *Ivan se jučer pogledao u zrcalu* prvom dopunom smatrati subjekt *Ivan*, drugom povratnu zamjenicu u refleksivnoj uporabi *se*, trećom prijedložnu

skupinu *u zrcalu*, dok ćemo priložnu oznaku *jučer* držati za dodatak. No u rečenici *Ivan je upravo pogledao udesno*, dva ćemo priloga različito definirati, zbog toga što je prvi u potpunosti fakultativan, dok bi bez drugoga cjelovitost prenesene radnje bila narušena - *upravo* ćemo smatrati dodatkom, a *udesno* dopunom. Potvrda je to da valentnost, iako je tradicionalno smatrana morfosintaktičkom kategorijom, ima velike značenjske implikacije, to jest neodvojiva je od značenjske razine.

3.1.2. TIPOVI GLAGOLA I DOPUNA

Glagoli se, prema Tesnièreu, dijele na nevalentne, jednovalentne, dvovalentne i trovalentne ovisno o broju dopuna kojima otvaraju mjesto (1957: 239-242). Na mjestu prve dopune stoji subjekt, dok na mjestu druge i treće dopune stoje objekti. Tako će jednovalentni glagoli u hrvatskom i francuskom zahtijevati samo subjekt, dok će trovalentni otvoriti tri mjesta na koja će uz subjekt doći i dva objekta. Nevalentni su glagoli prema tradicionalnoj gramatici bezlični glagoli (poput hrvatskog *Kiši*). U francuskom uz bezlični glagol mora stajati rečenični element aktualizator (*il*), kao u *Il pleut*, no iako on nalikuje subjektu, ima samo gramatičku funkciju te se ne smatra dopunom.

JEDNOVALENTNI	<i>Odlazim.</i>	<i>Je pars.</i>
prva dopuna:	neizrečeni subjekt <i>ja</i>	subjekt <i>je</i>
DVOVALENTNI	<i>Promatram situaciju.</i>	<i>J'observe la situation.</i>
druga dopuna:	izravni objekt <i>situaciju</i>	izravni objekt <i>la situation</i>
TROVALENTNI	<i>Daj mami poklon.</i>	<i>Donne le cadeau à maman.</i>
druga dopuna:	izravni objekt <i>poklon</i>	izravni objekt <i>le cadeau</i>
treća dopuna:	neizravni objekt <i>mami</i>	neizravni objekt <i>à maman</i>
NEVALENTNI	<i>Kiši.</i>	<i>Il pleut.</i>

tablica 2. – tipovi glagola prema valentnosti i opis njihovih dopuna

Nadalje, dok će Tesnière glagol *vidjeti* u rečenici *Vidim* smatrati dvovalentnim, ali nezasićenim jer nije „ispunio“ mjesto jednog aktanta (1959: 238), za razliku od rečenice *Vidim drvo* u kojoj je također dvovalentan, ali zasićen, u ovom ćemo radu glagol u prvoj rečenici smatrati jednovalentnim, u sprezi s promjenom značenja glagola u ta dva izraza. Budući da se značenje glagola *vidjeti* u navedenim uporabama razlikuje upravo po tome ima li glagol drugu dopunu, smatramo da je pogrešno definirati valentnost jedne uporabe u odnosu na drugu. Otvaranje mjesta dopunama smatramo ostvarivanjem značenjskih svojstava glagola, a ne samo gramatičkim pravilom. Upravo je to obilježje polisemnih struktura glagola. Zbog toga će glagol *vidjeti* biti jednovalentan u značenju sposobnosti vida, kao u rečenici *Ne vidim otkako sam imala nesreću*, a dvovalentan u značenju opažanja vidom, kao u rečenici *Ne vidim tvoj novčanik*. S obzirom na visok stupanj polisemije koji se zbog širenja značenja na kognitivnu domenu pojavljuje među najfrekventnijim glagolima vizualne percepcije u hrvatskom i francuskom (*vidjeti, gledati, pogledati, voir, regarder*), očekujemo da će broj dopuna koje primaju takvi glagoli biti vrlo promjenjiv. Ovakav pristup omogućit će preciznije promatranje povezanosti valentnosti i značenja glagola i njegovih dopuna, odnosno delimitaciju pojedinih značenja glagola vizualne percepcije.

Šojat (2008: 202-203) nudi određenje razreda dopuna koje ćemo uzeti kao polazište za prepoznavanje i opis dopuna u svojoj analizi. Razrede klasificira prema morfosintaktičkim svojstvima dopuna, pa tako navodi (1) padežne dopune (nominativne, koje odgovaraju subjektu, akuzativne, koje odgovaraju izravnom objektu, dativne, genitivne i instrumentalne), zatim (2) prijedložne i (3) priložne dopune, te na kraju (4) predikativne, koje podrazumijevaju sve oblike imenskih predikata. Taj se pristup temelji na hrvatskom jeziku te nije u potpunosti primjenjiv na francuski u kojem se zbog različitih morfosintaktičkih obilježja dopune ne kodiraju na istovjetan način. Stoga nam je potrebno pronaći metodologiju koju ćemo moći primijeniti na oba jezika kako bismo poredbenom analizom dobili sumjerljive podatke. Šojatove razrede dopuna modificirat ćemo tako da odgovaraju obama jezicima. Francuski je povijesno izgubio padeže, a ostaci njihova značenja sačuvani su u prijedložnim izrazima. Iako se ti izrazi do neke mjere mogu klasificirati kao odrazi pojedinih padeža, sustavne klasifikacije nema. Akuzativ je jedini padež nedvosmisleno obilježen odsustvom prijedloga i položajem u rečenici, dok nominativ možemo utvrditi prema položaju budući da redosljed elemenata u rečenici također odražava povijesni padežni sustav – ta su dva padeža jedina nedvosmisleno morfosintaktički obilježena, dok su ostali, kosi padeži, svi prijedložni. Stoga ćemo u francuskom, kao i u hrvatskom, moći govoriti o (1) *nominativnoj* i (2) *akuzativnoj*

dopuni. Prijedložni razred u hrvatskom iščitavamo kao razred koji obuhvaća elemente u kosim padežima uvedene prijedlozima, što bi značilo da se zapravo radi o prijedložnom genitivu, dativu i instrumentalu (*Idem od sela do sela, Pričamo o baki, Pomirio se sa sudbinom*). Smatramo da te izdvojene padežne razrede koje nudi Šojat i prijedložni razred možemo spojiti u jedinstveni razred koji bi obuhvaćao sve kose padeže neovisno o tome jesu li uvedeni prijedlogom ili ne. Takav bi razred bio primjenjiv i na francuski u kojem su sve refleksije kosih padeža prijedložne (primjerice, *Donne le gateaux à Marie* (Daj kolač Marie) ili *Il pense à elle* (On misli na nju)). Budući da bismo takvom amalgamiranom kategorijom obuhvatili sve kose padeže u oba jezika, neovisno o tome jesu li prijedložni, nazvali bismo je (3) *kosim razredom*. Na taj će način uz nominativni, akuzativni i kosi razred preostati samo (4) *priložni* i (5) *predikatni*, oba primjenjiva na analizirane jezike. Priložni će razred obuhvaćati izraze u funkciji priložnih oznaka, neovisno o tome radi li se o prilogu ili nesklonjivoj prijedložnoj skupini kao u rečenicama *Pogledao je prema gore* i *Regardez devant vous* (*Gledajte pred sebe*). Napominjemo da objektne rečenice koje se često pojavljuju na mjestu druge dopune glagola vizualne percepcije uvrštavamo u razred akuzativnih dopuna jer su po funkciji ekvivalenti neprijedložnog akuzativa (Šojat, 2008: 201-203). Kako bismo dodatno oprimjerali funkcioniranje ovog sustava dopuna i prikazali na koji se način one ostvaruju u konkretnim iskazima, usporedno ćemo u hrvatskim i francuskim rečenicama analizirati dopune koje pripadaju istim razredima. U rečenici *Ove godine smo vidjeli starinske prave izvorne nošnje* nominativna dopuna nije realizirana kao subjekt, već gramatički na glagolu (*mi*), dok je u rečenici *Je l' ai vu ce matin, il se dirigeait vers l' arène* (*Vidio/Vidjela sam ga jutros, išao je prema areni*) nominativna dopuna realizirana kao subjekt na prvom mjestu u rečenici. Akuzativne dopune u navedenim rečenicama su *nošnje* i *l'* (od *le*, 3. l. jd. osobne zamjenice u akuzativu). Kose dopune pronalazimo u hrvatskom primjeru *Mamama i tatama srce se topi kada ih njihova beba gleda širom otvorenim očima* (skupina u instrumentalu *širom otvorenim očima*) te u francuskom primjeru *Il la regarde avec des yeux tristes* (*Pogledao ju je tužnim očima*) (refleksija instrumentala u prijedložnoj skupini *avec des yeux tristes*). Kod pitanja određivanja valentnosti glagola važno je napomenuti i da refleksivna i recipročna stanja glagola podrazumijevaju dvovalentnost, kao što tvrdi Tesnière (1959: 242). U primjeru *Pogledao se da provjeri frizuru*, glagol *pogledati* u povratnoj uporabi bit će dvovalentan jer je riječ *se* upotrijebljena kao zamjenica s refleksivnim značenjem, dok u slučajevima uporabe čestice *se*, koja je sastavni dio morfološkog i leksičkog ustrojstva glagola (kao u slučaju *Vratio se kući*), ona se neće smatrati dopunom te se glagol neće smatrati dvovalentnim. Međutim, među glagolima vizualne percepcije koji ulaze u analizu u okviru

ovog rada nalazimo samo prvi slučaj (refleksivne i recipročne uporabe zamjenice), a ne i drugi slučaj glagola koji su povratni po ustrojstvu.

3.1.3. ODNOS GLAGOLA I PODREĐENIH REČENIČNIH DIJELOVA: ZNAČENJSKE IMPLIKACIJE VALENTNOSTI

U ovom ćemo poglavlju dodatno pojasniti značenjske implikacije valentnosti kojih smo se već dotakli u prethodna dva poglavlja. Po suvremenijoj definiciji Gulešić-Machate, Čilaš-Mikulić i Udier (2011: 24) valentnost bila svojstvo glagola da „otvara mjesto drugim riječima u sintagmi ili rečenici, a to mjesto moraju ili mogu popuniti riječi s određenim gramatičkim i semantičkim svojstvima“, čime je Tesnièreova definicija upotpunjena značenjskim obilježjima elemenata kojima upravlja glagol. Iako sam Tesnière sintaktičku razinu analize smatra neovisnom od morfološke i značenjske, ipak podrazumijeva da su one međusobno uvjetovane. Šojat tako ističe da su one „na više mjesta u njegovoj Sintaksi isprepletene do međusobne neodvojivosti“ (2008: 12). Prema Tesnièreu je, naime, sintaktička struktura odraz značenjske, a za razumijevanje rečenice potrebno je razumjeti i značenjske koneksije (veze nadređenog i podređenog rečeničnog elementa) jer bez njih strukturne koneksije same za sebe nisu svrhovite. Otvaranje mjesta dopunama ostvarivanje je značenjskih svojstava glagola. Iz toga slijedi i pretpostavka je da u odnosu glagola kao nositelja valentnosti i njemu podređenih jezičnih elemenata postoje određena značenjska ograničenja, što ćemo nastojati provjeriti u analitičkom dijelu ovog rada. Stoga značenjske implikacije valentnosti u analizi možemo promatrati na dvije razine na koje ćemo se osvrnuti u predstojeća dva razdjela. Kao prvo, sama promjena valentnosti glagola povezana je s njegovim značenjem, kao što smo već naznačili primjerom glagola *vidjeti* kojemu je značenje 'sposobnost percepcije' kada je jednovalentan, kao u rečenici *Moja baka zbog mrene slabije vidi* (Raffaelli, 2015: 262), a 'reagirati na što osjetilom vida' kada je dvovalentan s akuzativnom dopunom, kao u rečenici *Jučer sam vidio dugu*. Kao drugo, glagol svojim dopunama postavlja određene značenjske uvjete.

Šojat u svojem radu (2008) ističe da postoje različite vrste valentnosti koje istodobno djeluju na glagolu. Opis jedne definira kao elaboraciju „sustava razreda dopuna kojima se obuhvaćaju sintaktičke funkcije elemenata poput subjekta, objekta ili priložnih oznaka, te njihovih morfoloških realizacija u rečenici“ (2008: 263), dok drugu vrstu opisuje kao „broj

argumenata koji se mora pojaviti u okolini glagola kao predikata kako bi sud koji se njime izriče bio cjelovit i smislen“. U skladu s ovim pristupom, u svojoj ćemo analizi najprije opisati valentnu strukturu pojedinog glagola, kako se pojavljuje u primjeru, na sintaktičkoj i morfološkoj razini, a potom je povezati i sa specifičnim značenjima koje taj glagol prima u određenim kontekstima, kao što smo učinili s glagolom *vidjeti* u slučajevima kada je jednovalentan i dvovalentan. Šojat navodi da je „postupak utvrđivanja valentnosti glagola teško provediv bez prethodne analize njegova značenja“ (2008:80), stoga ćemo takav pristup usvojiti u ovom radu, o čemu ćemo više reći u poglavlju o kontekstnoj analizi. Analizom ćemo provjeriti spregu značenjskih i morfosintaktičkih zahtjeva u hrvatskom i u francuskom te ispitati uvjetuje li promjena značenja nužno i promjenu sintaktičke valentnosti (odnosno promjenu broja elemenata i njihovih morfoloških obilježja) u oba jezika.

Što se tiče druge razine značenjskih implikacija valentnosti, Van Valin i LaPolla (1997: 148) ističu da valentnost ne podrazumijeva posebne značenjske zahtjeve koje bi glagol postavljao svojim dopunama, poput toga da prva dopuna glagolu *vidjeti* mora biti živo i misleće biće. S druge strane, prema Tesnièreu je u analizi metatakse osim broja dopuna važno i njihovo značenje. Kao što smo naveli u prvom poglavlju rada, glagoli postavljaju značenjske uvjete prvoj dopuni (subjektu) u vidu semantičkih uloga. Isti glagol u različitim značenjima ostvarenima u uporabi ponekad traži i različitu semantičku ulogu, kao u slučaju glagola *gledati* u primjerima *Ivan gleda prema jugu* i *Meštrovićev kip gleda na jug*. Pretpostavljamo, dakle, da će valentnost ipak djelovati i na značenjskoj razini, odnosno da glagol svojim značenjskim svojstvima koja se ostvaruju u određenim kontekstima utječe na značenjska svojstva svojih dopuna. U analizi ćemo ispitati mogu li se ustanoviti pravilnosti u značenjskim uvjetima koje glagol postavlja svojim dopunama ovisno o tome radi li se o jezgrenom ili metaforičkom značenju glagola - primjerice, s obzirom na prirodu perceptivnog događaja, hoće li na pomak u značenju glagola vizualne percepcije nužno upućivati apstraktna imenica na mjestu druge dopune (kao u primjeru *Jasno vidim tvoju budućnost*).

Kada govorimo o glagolskim dopunama i razinama na kojima glagol uvjetuje njihovo ponašanje, moramo spomenuti i pojam prijelaznosti koji je od valentnosti pojmovno neodvojiv.

3.2. PRIJELAZNOST

Iako je valentnost primarno sintaktički pojam (no neodvojiv od značenjske dimenzije), a prijelaznost tradicionalno gramatička kategorija (no u svojoj biti značenjska, kao što se može iščitati iz rada Hoppera i Thompson (1980)), donekle su podudarne. Prijelaznost možemo shvatiti kao značenjsko obilježje veze glagola i njegovih dviju dopuna (druge i treće, v. tablicu 2.) koje se ostvaruje gramatički. Iz perspektive tradicionalne gramatike (Silić, Pranjković, 2007: 300), prijelaznost je isključivo gramatička kategorija glagola koja određuje vrstu dopune. Prijelazni glagoli u hrvatskom i francuskom oni su koji u rečenici zahtijevaju izravni objekt, dok su neprijelazni oni koji nemaju akuzativnu dopunu. Tako definiran pojam prijelaznosti u jezičnim se gramatikama upotrebljava u svrhu pojednostavljenog objašnjenja za pravilnu uporabu glagolskih dopuna, a ne u svrhu detaljnijeg proučavanja glagolske sintaktičke i značenjske strukture. Također, pojmom valentnosti koji predstavlja jednu od okosnica analize u ovom radu zapravo pokrivamo i područje tradicionalne prijelaznosti (odvajajući dopune na akuzative i kose čija mjesta na sintagmatskoj razini popunjavaju upravo tradicionalni izravni i neizravni objekti). Naposljetku, kao što su pokazali Hopper i Thompson (1980), značenjska dimenzija odnosa glagola i dopuna u pozadini je gramatičkog odraza u rečenici što se, dakako, odnosi na prijelaznost. Stoga se pojmovima tradicionalne gramatike nećemo poslužiti u ovom radu kojem je cilj opisati način na koji glagoli i njihova okolina funkcioniraju na morfosintaktičkoj i značenjskoj razini. Drukčiji pristup potražiti ćemo u radu Hoppera i Thompson koji predlažu tumačenje prijelaznosti kao skalarne vrijednosti koja odražava povezanost značenjske i gramatičke razine.

3.1.1. KRITERIJI TUMAČENJA STUPNJA PRIJELAZNOSTI

U svojem pragmatičkom pristupu prijelaznosti, Hopper i Thompson nude popis univerzalnih obilježja prijelaznosti (1980: 270), odnosno predlažu niz kriterija kojima se prijelaznost u rečenici može ocijeniti kao *jača* ili *slabija* (1980: 251-252). Uočavamo da se navedeni kriteriji odnose na diskurzivnu razinu iskaza, odnosno da se prijelaznost kod tih autora ne smatra obilježjem pojedinih glagola. S obzirom na naš pristup koji podrazumijeva kontekstnu analizu uporaba, smatramo da ćemo takvu metodologiju moći primijeniti u ovom radu. Ona će u analizi pojedinih ostvaraja proučavanih glagola omogućiti dublji i precizniji

uvid u funkcioniranje obilježja prijelaznosti čitavoj skupini glagola vizualne percepcije u oba jezika te olakšati pregled tog obilježja po jezicima u svrhu poredbe. Ipak, neki od kriterija odnose se na značenjska obilježja glagola koja se mogu utvrditi na razini leksema, a ne samo kontekstne uporabe. Te ćemo kriterije predstaviti i s njima u skladu pokušati donijeti neke općenite zaključke o prijelaznosti u čitavoj skupini glagola vizualne percepcije. Od preostalih kontekstno uvjetovanih kriterija navest ćemo one koji su relevantni za glagole vizualne percepcije te pojasniti njihovu primjenu.

Prvi kriterij odnosi se na sudionike događaja (*agent* i *object*), za koje autori navode da ih, logično, mora biti najmanje dva kako bi se odvijalo prenošenje radnje. Svi glagoli vizualne percepcije u hrvatskom i francuskom podrazumijevaju dva sudionika zbog prirode perceptivnog događaja, osim glagola *vidjeti* i *voir* u jednovalentnom obliku sa specifičnim značenjem sposobnosti vida – oni su jedini neprijelazni.

Drugi kriterij odnosi se na volju prvog sudionika, odnosno hotimičnost, prema kojem možemo općenito podijeliti glagole vizualne percepcije u skladu s podjelom na glagole iskustva i aktivnosti prema Vibergovom dinamičkom sustavu (v. tablicu 1.), budući da se i oni određuju prema istom kriteriju. Glagoli iskustva po tome će biti slabije tranzitivni od glagola aktivnosti. Primjerice, u rečenici *Gledam zalazak* radnja će se jače prenositi glagolskim izrazom nego u rečenici *Vidim zalazak* te će se taj glagol smatrati jače prijelaznim. Međutim, kao što možemo vidjeti na primjeru, razlika u jačini prijelaznosti u rečenici ne očituje se ni gramatički ni značenjski na dopuni, već isključivo na razini tumačenja značenja cijeloga iskaza, odnosno na razini značenjskog odnosa glagola i njegove dopune. Iako je prema tumačenju tradicionalne gramatike u hrvatskom i francuskom prijelaznost binarna kategorija (glagol je ili neprijelazan, kao u rečenicama *Vidim* i *Je vois*, ili je prijelazan, kao u rečenicama *Gledam zalazak* i *Vidim zalazak* te *Je regarde le coucher de soleil* i *Je vois le coucher de soleil*, Hopper i Thompson ukazuju na stupnjevitost kategorije na značenjskoj razini.

Od preostalih osam kriterija koji se odnose na obilježja utvrđiva tek u kontekstnoj uporabi, navest ćemo samo ona dva koji su primjenjivi na glagole vizualne percepcije:

- a) kriterij aspektualnosti, u vezi kojeg autori govore o teličnim i ateličnim događajima (teličnost kao postojanje inherentne definitivne krajnje točke događaja obilježje je koje se ostvaruje tek u uporabi, o čemu ćemo više reći u sljedećem poglavlju o akcionalnosti), a za čiju je primjenu najprije potrebno protumačiti teličnost glagolske uporabe, pri čemu su telični događaji jače prijelazni od ateličnih.

- b) kriterij trenutačnosti, koji se odnosi na obilježje trenutačnosti o kojem ćemo također više reći u okviru poglavlja o akcionalnosti, pri čemu su događaji bez očite prijelazne faze između početka i završetka jače prijelazni od onih koje su u tijeku.

S pomoću tih kriterija tumačit ćemo prijelaznost glagola vizualne percepcije prilikom analize uporaba. Iako je prijelaznost na gramatičkoj razini vrlo fiksna kategorija u hrvatskom i francuskom, smatrali smo važnim pokazati njezinu značenjsku dimenziju te je povezati s drugim kategorijama kojima se bavimo u ovom radu, poput valentnosti i akcionalnosti. Navedena četiri kriterija (izuzevši kriterij kretanja) tumačit ćemo na sljedeći način. Najprije ćemo prema prva dva kriterija odrediti stupanj prijelaznosti leksema. Kriterij sudionika glagole dijeli na prijelazne i neprijelazne, što u slučaju glagola vizualne percepcije znači da samo jednovalentne uporabe glagola *vidjeti* i *voir* nisu prijelazne, dok sve ostale uporabe svih glagola jesu, kao što smo već naveli ovom poglavlju. Kriterij volje pak glagole dijeli na *jače* (oni koji su hotimični) i *slabije* (oni koji nisu hotimični) prijelazne glagole. Zatim ćemo tumačiti kontekstno uvjetovanu prijelaznost uporaba s pomoću kriterija aspektualnosti i trenutačnosti kao *jaču* ili *slabiju*. Odredivši jačinu prijelaznosti prema svakom od četiri kriterija, stupanj prijelaznosti uporabe glagola odredit ćemo kao *jak* ako je jače prijelazan prema 3 kriterija, *srednji* ako je jače prijelazan prema 2 ili 1 kriteriju, *slab* ako nije jače prijelazan ni prema jednom kriteriju, a neprijelazan ako nema dva sudionika. U odnosu na prijedlog tumačenja prijelaznosti kao slabije ili jače koji iznose Hopper i Thompson (v. str. 18.), dodajemo kategoriju *srednje prijelaznosti* kako bismo preciznije razlikovali obilježje prema navedenim kriterijima. Na primjer, stupanj prijelaznosti uporabe glagola *gledati* u rečenici *Gledam televiziju* tumačit ćemo kao srednji, s obzirom na to da podrazumijeva dva sudionika (prijelazan), da je hotimična radnja (jače prijelazan), da je ateličan (slabije prijelazan) te da nije trenutačan (slabije prijelazan). Odredivši na taj način stupanj prijelaznosti glagolske uporabe, provjerit ćemo korelira li i na koji način s njezinim značenjskim i morfosintaktičkim obilježjima. Budući da je odnos prijelaznosti i valentnosti uspostavljen već samim prvim kriterijem za određivanje stupnja prijelaznosti (postojanje drugog sudionika odnosi se na postojanje druge dopune glagola), posebnu ćemo pažnju posvetiti odnosu prijelaznosti i značenja.

3.1.2. PRIJELAZNOST I POLISEMNA STRUKTURA GLAGOLA

Za našu će analizu biti važno pitanje mijenja li se prijelaznost s promjenom značenja glagola u hrvatskom i francuskom te kako će se mijenjati s obzirom na drukčiju raspodjelu značenja i leksikalizaciju u promatranim jezicima. Glagoli *vidjeti* i *voir* prvi su očiti primjeri promjene prijelaznosti koja se događa uslijed značenjskog pomaka. U značenju sposobnosti vida glagol je neprijelazan, dok je u značenju zapažanja vidom nužno prijelazan. Tu smo razliku u prethodnom razdjelu povezali s kriterijem sudionika Hoppera i Thompson. Pretpostavljamo da će u oba jezika velika većina glagola vizualne percepcije biti prijelazna s obzirom na prirodu perceptivnog događaja. Međutim, među prijelaznim glagolima stupanj prijelaznosti ovisit će o kriterijima navedenim u prethodnom razdjelu. Što se tiče poredbe prijelaznosti u hrvatskom i francuskom, ako se značenjska dimenzija o kojoj govore Hopper i Thompson odnosi na tipiziranje situacija i događaja koji se opojmljuju glagolom, za pretpostaviti je da će tip događaja (kao što je perceptivni događaj), s obzirom na njegovu iskustvenu univerzalnost, podrazumijevati do neke mjere podudarno ostvarivanje prijelaznosti u različitim jezicima. Imajući to u vidu, možemo očekivati da će u hrvatskom i u francuskom postojati visok stupanj prijelaznosti kod glagola vizualne percepcije te da će obrasci prijelaznosti biti visoko podudarni. Perceptivni događaj podrazumijeva doživljavača sa značenjskim obilježjem živog bića i određeni stimulus, doživljeno, na koji perceptivna radnja doživljavača prelazi (osim u slučajevima kada glagol poprima značenje sposobnosti percepcije – kada glagoli ne primaju objekt). Preostaje, dakle, pitanje hoće li značenjski pomaci i stupanj prijelaznosti korelirati na usporediv način u dva promatrana jezika ili će se jezici po tome razlikovati. Primjerice, ako se obilježje teličnosti odnosno ateličnosti, s pomoću kojega tumačimo prijelaznost, leksikalizira drukčije u dvama jezicima, to bi moglo utjecati i na razlike u ostvarivanju prijelaznosti. O tome ćemo reći nešto više u poglavlju o akcionalnosti. Tumačenjem prijelaznosti glagolskih uporaba naposljetku ćemo provjeriti koliko je ta kategorija uopće relevantna za ovakvu vrstu analize. No kao nezaobilaznu kategoriju kod opisa glagolskih struktura ne možemo je isključiti iz rada.

Prijelaznost i valentnost dvije su kategorije čije će nam tumačenje prilikom analize pružiti uvid u spregu morfosintaktičkih i značenjskih obilježja pojedinih uporaba glagola, a time i glagola kao leksema. Međutim, kako bismo rasvijetlili način na koji se glagolima vizualne percepcije predstavlja izvanjezično perceptivno iskustvo, odnosno način na koji se ono strukturira i kodira u iskazu, potreban nam je uvid u inherentni značenjski ustroj glagola, koji

je u dinamičnom odnosu sa svojim dopunama i dodacima, odnosno cijelim iskazom. Budući da pojmovi valentnosti i prijelaznosti za to nisu dovoljno opširni, posegnut ćemo za pojmom koji obuhvaća značenjska obilježja glagola potrebna za daljnju analizu – akcionalnošću.

4. ZNAČENJSKO KODIRANJE PERCEPTIVNE SITUACIJE

Pored sintaktičkih obrazaca koje podrazumijevaju pojedini glagoli i njihovih sintaktičkih i značenjskih veza s ostalim rečeničnim dijelovima, u ovoj će nas analizi zanimati i na koji se način glagolima kodira situacija vizualne percepcije, odnosno na koji je način predstavljena kao događaj u vremenu. Glagoli općenito, pa tako i glagoli vizualne percepcije, imaju svoja inherentna vremenska obilježja neovisno o glagolskom vremenu kao gramatičkoj kategoriji u kojem su upotrijebljeni. Ta se inherentna obilježja odnose upravo na način kodiranja događaja te se nazivaju akcionalnošću (Van Valin i LaPolla, 1997: 92). Akcionalnost se naziva još i opisnim pojmom leksički vid (Čilaš Mikulić, 2014: 78), no taj naziv smatramo nepreciznim jer se akcionalnost glagola ne može iščitati isključivo na temelju leksičkog značenja, kao što ćemo vidjeti nešto kasnije u ovom poglavlju.

4.1. KONTEKSTUALNOST

Zeno Vendler u svojem je članku *Verbs and Times* (1957) prvi predložio kategorizacijsku shemu glagolskih izraza na temelju takve inherentne sposobnosti temporalnog kodiranja. Utvrdio je četiri skupine glagola, *stanja*, *radnje*, *postignuća* i *ostvarivanja*¹, te ponudio shematski prikaz vremenskih odrednica koje obilježavaju svaku od skupina, koji ćemo radi preglednosti prikazati tablično:

---

¹ Prijevide tipova akcionalnosti preuzeli smo od Raffaelli (2015) i Čilaš Mikulić (2014). Žic Fuchs umjesto o ostvarivanju govori o umijeću (2009: 69), no s obzirom na značenjsku opterećenost toga naziva (koja ne odgovara tipu događaja o kojem se radi), smatrali smo da bi taj prijevod mogao upućivati na pogrešno značenje.

RADNJA	A je trčao u vrijeme t : trenutak t nalazi se u razdoblju tijekom kojega je A trčao
POSTIGNUĆE	A je crtao krug u vrijeme t : t je trenutak u razdoblju koje je A trebalo da nacrtava krug
OSTVARIVANJE	A je pobijedio u utrci između t i t_2 : točan trenutak u kojem je A pobijedio nalazi se između t i t_2
STANJE	A je volio nekoga od t do t_2 : A je volio tu osobu u bilo kojem trenutku od t do t_2

tablica 3. – tablični prikaz odnosa tipova glagola po akcionalnosti i shematskih primjera njihovih vremenskih odrednica (Vendler, 1957.)

Vendler svoju kategorizaciju provodi na temelju značenjskih obilježja glagola koja uzrokuju ograničenja u uporabi glagolskih vremena i drugih gramatičkih vremenskih označitelja u rečenici. Ta se značenjska obilježja, kao vremenske odrednice, odnose na trajanje, koje se može sagledati kao unutarnji vremenski ustroj podložan aspektualnim varijacijama (Žic Fuchs, 2009: 70). Riječ je, dakle, o odlici glagolskih izraza da svoje inherentno vremensko obilježje realiziraju u rečenicama, koje će se prilikom međudjelovanja s ostalim rečeničnim dijelovima eventualno promijeniti. Valja naglasiti da je to vremensko obilježje različito od gramatičkog vida (koji se također odnosi na temporalnost događaja), koji se u rečenici ostvaruje različitim aspektualnim markerima. Ta su dva pojma ipak donekle povezana, o čemu ćemo govoriti malo kasnije. Iako Hopper i Thompson navode da akcionalnost podrazumijeva načine promatranja događaja koji su predvidljivi iz leksičkog značenja glagola (1980: 271), temporalno kodiranje događaja ne može proizlaziti isključivo iz njegovih inherentnih obilježja – ono se ostvaruje i na razini rečenice. Akcionalnost je kontekstno uvjetovana i gradi se na temelju glagolskih izraza, a ne samih glagola. Primjerice, glagol *pogledati* će se u iskazu *Konačno sam pogledala film do kraja* tumačiti kao ostvarivanje, dok će se u iskazu *Daj da pogledam!* tumačiti kao postignuće (Raffaelli, 2017: 381). Zbog toga je akcionalnost nestabilna, kontekstno određena kategorija. Iako može uvjetovati druga sintaktička i značenjska obilježja glagolskih izraza (glagolski izraz koji podrazumijeva krajnju točku događaja vjerojatno se neće moći upotrijebiti u nesvršenoj konstrukciji (*Na trenutak sam ugledala mačku*), kao što glagolski izraz koji označava stanje vjerojatno neće biti prijelazan (*Otkad nosim naočale, dobro vidim*)), akcionalnost nije samo temelj na kojem se gradi rečenica, već je i sama podložna određenim promjenama. U ovom

radu zanimat će nas kontekstni uvjeti promjene akcionalnosti glagola vizualne percepcije u hrvatskom i francuskom. Nastojat ćemo provjeriti ima li ta promjena veze sa značenjskim pomacima glagola, hoće li se akcionalnost u hrvatskom mijenjati u slučaju prefiksacijom tvorenih glagola kao vidskih parnjaka (npr. *pogledati* i *ugledati* u odnosu na *gledati*), kakva će biti raspodjela akcionalnosti s obzirom na razlike u leksikalizaciji u hrvatskom i francuskom te kako će promjena akcionalnosti utjecati na druga obilježja glagola. Primjerice, ako se akcionalnost ostvaruje različito u dvama jezicima zbog razlika u leksikalizaciji, kao u primjerima *Ugledala sam muhu na stolu* ([+telično]) i *J'ai vu une mouche sur la table* (obilježje teličnosti ovisi o tome tumačimo li značenje glagola kao *ugledala sam muhu* ili *vidjela sam muhu*), to će utjecati i na ostvarivanje prijelaznosti s obzirom na to da je tumačimo s pomoću obilježja teličnosti. U hrvatskom će, primjerice, prefiksacijom glagola *gledati* nastati novi glagol *odgledati* i pritom će se promijeniti njegova akcionalnost – zanimat će nas je li takva pojava među percepcijskim glagolima pravilna i uobičajena te što se događa s odgovarajućim glagolima u francuskom jeziku koji nema razvijen sustav leksikalizacije prefiksacijom.

4.2. TUMAČENJE TIPOVA GLAGOLSKIH IZRAZA

U analizi će najprije trebati odrediti tipove akcionalnosti pojedinim glagolskim izrazima. Vendlerov prijedlog vremenskih odrednica iz tablice 1. nije dovoljno precizan da bi poslužio kao obrazac za provjeru. Uzimanje Vendlerovih vremenskih odrednica kao pokazatelja određenog tipa akcionalnosti ubrzo bi se pokazalo problematičnim. Primjerice, u slučaju tumačenja različitih uporaba glagola *gledati*, u rečenici *Ivan je gledao televiziju od jutra do mraka* prema toj bismo tablici glagol tumačili kao stanje, dok bismo u rečenici *U podne, Ivan je gledao televiziju* glagol tumačili kao radnju. U ova dva primjera različite vremenske odrednice sadržane u priložnim oznakama odgovaraju Vendlerovim vremenskim odrednicama tipova akcionalnosti – dok je u prvom primjeru implicirana trajnost i nepromjenjivost situacije, puntualnost radnje u drugom primjeru navodi nas da drukčije odredimo temporalnost istoga glagola. Međutim, akcionalnost se u ova dva primjera zapravo nije promijenila. Vremenska obilježja trajnosti i puntualnosti koja se odnose na rečeničnu razinu ne mogu utjecati na temporalno obilježje značenjske strukture glagola – ta se obilježja odnose na to kako govornik promatra i uokviruje situaciju, odnosno koji mu je vremenski

odsječak bitan za prenošenje događaja, a ne radi se o načinu na koji glagolski izraz samom značenjskom strukturom kodira taj događaj. U obje rečenice Ivan je činio istu radnju. Valja nam, stoga, potražiti drugi sustav provjere akcionalnosti glagolskih izraza.

U suvremenijem pristupu, Radden i Dirven (2007: 285) situaciji svojstvenu vremensku strukturu nazivaju vremenskom shemom, smatrajući je podlogom za realizaciju različitih aspektualnih mogućnosti. U kategorizaciji situacija, ti autori govore najprije o stanjima (statičnim situacijama koje ne impliciraju promjenu) i događajima (dinamičnim situacijama koje impliciraju promjenu), a zatim događaje dijele na omeđene i neomeđene, u smislu kodiranja radnje kao one koju promatramo u cijelosti (omeđeni događaji), one čije su granice implicitne (neomeđeni događaji) i one koju promatramo kao neograničenu, kao trajno stanje (stanja). (2007: 193) Omeđeni i neomeđeni događaji određeni su obilježjima trajanja i teličnosti (postojanje inherentne definitivne krajnje točke događaja), prema kojima se nadalje klasificiraju. Omeđeni događaji obuhvaćaju trajna i telična *ostvarivanja*, trajne i atelične *radnje*, trenutačna i telična *postignuća* te trenutačne i atelične *činove*, itd. Primjeri omeđenih događaja kod Raddena i Dirvena dani su u engleskom perfektu (*past simple*), dok su primjeri neomeđenih događaja dani u progresivnom prezentu (*present continuous*). Autori u svojoj klasifikaciji tipova događaja kreću od kontekstualiziranog glagolskog izraza u glagolskom vremenu. Iako smo utvrdili da je akcionalnost kontekstno uvjetovana, polazište koje podrazumijeva promjenu akcionalnosti prema glagolskom vremenu ne smatramo prikladnim za naš rad. Sustavi glagolskih vremena u različitim jezicima nisu podudarni, pa klasifikacija koja počiva na njima ne može poslužiti kao temelj za poredbenu analizu (hrvatski jezik, uostalom, uopće ne poznaje progresivna glagolska vremena, pa se navedena klasifikacija na nj teško može primijeniti). Pored toga, smatramo da promjena glagolskog vremena ne mora nužno potaknuti i promjenu akcionalnosti, a u konačnici, pojmovi neomeđenosti i omeđenosti lako se mogu pomiješati s pojmovima nesvršenosti i svršenosti koje vežemo uz gramatičku kategoriju vida te ćemo ih zbog toga nastojati izbjeći.

Van Valin i LaPolla tumače kako je svaki glagol nositelj svojeg osnovnog tipa akcionalnosti. No dodavanjem prijedložnih izraza ili priloga, tip glagola često se u kontekstu cijele rečenice može tumačiti i drukčije (1997: 92). Kao što smo pokazali u primjerima s Ivanom koji gleda televiziju, kontekstna uvjetovanost akcionalnosti ne odnosi se nužno na izričite vremenske markere u iskazu – odnosi se na značenje cjelokupnog iskaza. Unatoč tome što se ova početna premisa autora ne poklapa s našim polazištem u ovom radu, Van Valin i LaPolla nude vrlo precizan sustav klasifikacije tipova akcionalnosti izgrađen na temelju

obrasca primjenjivog na različite jezike. Taj ćemo sustav primjenjivati u svojem radu, no ne na glagole kao lekseme, već na glagolske izraze upotrijebljene u iskazima.

4.2.1. SUSTAV OBILJEŽJA

Za početak, autori definiraju *stanja* kao nedinamična i vremenski neograničena, *radnje* kao dinamične i vremenski neograničene, *ostvarivanja* kao trenutačne promjene s inherentnom krajnjom točkom, a *postignuća* kao promjene stanja koje se protežu u vremenu i vode do krajnje točke (1997: 92). Sustav provjere tipa akcionalnosti sastoji se od tri binarna značenjska obilježja koja u različitim kombinacijama tvore različite tipove akcionalnosti i na temelju kojih se ti tipovi mogu odrediti pri analizi. Ta su obilježja statičnost, trenutačnost i teličnost. Način bilježenja obilježja preuzeli smo iz njihovog rada (1997: 93) te ih prikazujemo tablično radi preglednosti:

tip glagola	obilježja		
STANJE	[+statično]	[-telično]	[-trenutačno]
RADNJA	[-statično]	[-telično]	[-trenutačno]
OSTVARIVANJE	[-statično]	[+telično]	[+trenutačno]
POSTIGNUĆE	[-statično]	[+telično]	[-trenutačno]

tablica 4. – tablični prikaz odnosa tipova glagola
po akcionalnosti i njihovih obilježja (Van Valin i LaPolla, 1997: 93)

Vraćajući se na primjere u kojima Ivan gleda televiziju, kada protumačimo glagolske izraze u ta dva iskaza prema predloženom sustavu, zaključujemo da su istoga tipa akcionalnosti – u oba primjera glagolski izraz je stanje. Time utvrđujemo da su testovi akcionalnosti koji smanjuju mogućnost interferencije različitih vremenskih markera (bilo onih na glagolu ili drugih) od presudne važnosti za analizu glagolskih izraza. Ipak, ovaj sustav obilježja nije bez ograničenja, što ćemo pokazati na primjeru glagola *vidjeti*. Obilježja tog glagola u rečenici *Vidim da u hladnjaku nema ničega* prema testovima su [+statično], [-telično] i [-trenutačno], što ga čini glagolom stanja. Međutim, u uporabama poput *U tom sam ga trenutku vidio* teško da možemo reći da se radi o stanju, napose zbog činjenice da je riječ o izdvojenom dijelu događaja kojim je započeta govornikova sposobnost percepcije objekta – koja se definira kao stanje. Glagol će u takvom kontekstu biti [+teličan] i [+trenutačan]. Ističemo da prema našem mišljenju, ako je glagol trenutačan, mora ujedno biti i teličan – odvijanje neke radnje u trenutku podrazumijeva da je ta radnja dosegla svoju krajnju točku. Također, Vendler predlaže da je engleski glagol *see* u određenim slučajevima glagol ostvarivanja (1957: 155), što smatramo da možemo primijeniti i na odgovarajući glagol u hrvatskom, *vidjeti*. Ipak, kada bismo tu tezu potvrđivali testiranjem binarnih obilježja, naišli bismo na problem. Ostvarivanja su prema tablici [-statična], dok će glagol *vidjeti* u takvim slučajevima biti [+statičan]. No unatoč nepodudarnosti jednog obilježja stvarne uporabe s pretpostavljenim sustavom, glagol možemo smatrati ostvarivanjem napose zato što odgovara Vendlerovom sustavu (v. tablicu 3.).

Čilaš Mikulić također predlaže sustav značenjskih obilježja prema kojima se vrše podjele glagola kada govori o akcionalnosti u kontekstu značenjskog aspekta nasuprot leksičko-morfološkom (2014: 78). Ta obilježja autorica definira kao [±dinamično], [±trajanje] i [±cilj]. Iako se nazivi razlikuju u radu dotične autorice i kod Van Valina i LaPolle, sustav je donekle podudaran i dva obilježja suštinski su ista – dinamičnost je samo drugi pol statičnosti, a trajanje trenutačnosti. Treće obilježje cilja jedino se razlikuje, no opet je donekle povezano s pojmom teličnosti. Međutim, budući da Van Valin i LaPolla nude elaboriraniji sustav provjeravanja tih obilježja koji ćemo preuzeti u radu kako bismo detaljnije analizirali primjere, preuzet ćemo i njihove pojmove. Pojedina se značenjska obilježja, naime, kod Van Valina i LaPolle provjeravaju posebnim testovima.

- a) Autori predlažu test statičnosti (1997: 93), u kojem se na pitanje *Što se dogodilo?* ili *Što se događa?* odgovara uporabom glagola čije se obilježje provjerava; ako je

odgovor na pitanje smislen i gramatičan, to jest ako se tim iskazom u cijelosti odgovara na pitanje, smatrat ćemo da glagol nije statičan, dok ćemo u suprotnom smatrati da jest. Na primjer, ako je odgovor na pitanje *Što se događa? – Lovac promatra jelena*, glagol *promatrati* definirat ćemo kao [-statično], a ako je odgovor – *Ivan ne vidi crvenu boju*, glagol *vidjeti* definirat ćemo kao [+statično].

- b) Test teličnosti sastoji se u tome da se glagol upotrijebi u pitanju koje počinje s *Koliko dugo je...?*. Ako je tako nastalo pitanje smisljeno i gramatično, smatrat ćemo da glagol ima obilježje [-telično], dok ćemo u suprotnom smatrati da glagol ima obilježje [+telično]. Primjerice, ako kažemo *Koliko je dugo lovac gledao jelena?*, taj je iskaz pravilan i smislen, no ne možemo reći **Koliko je dugo pogledao seriju?*. U slučaju obilježja teličnosti, valja pripaziti na jednu specifičnost hrvatskoga jezika u odnosu na engleski, koju analiziraju Vendler te Van Valin i LaPolla, i francuski – dok se u engleskom i francuskom glagolskom sustavu vid izražava formalno (uglavnom glagolskim vremenom), pa se na razini ispitivanja značenjskih obilježja o njemu ne treba razmišljati, hrvatski glagoli često izražavaju vid morfološkim markerima u obliku prefiksa te su glagolski leksemi inherentno *svršeni* ili *nesvršeni*. Zbog toga valja pripaziti da se vid, kao gramatička kategorija, ne miješa s teličnošću, kao značenjskom kategorijom – svršeni glagoli nisu nužno istodobno i telični, iako se ta dva obilježja često poklapaju. Vid je, uostalom, mnogo stabilnija kategorija koja se nedvosmisleno određuje na temelju leksičkog značenja ili gramatičkih aspektualnih markera, dok je teličnost značenjska kategorija koja je kontekstno uvjetovana. Riječima Žic Fuchs, teličnost nije vezana za gramatičku strukturu već proizlazi iz suodnosa glagola i drugih gramatičkih oblika poput izravnog objekta ili direkcionalnog prijedložnog izraza (2009: 73).
- c) Što se obilježja trenutačnosti tiče, Van Valin i LaPolla ne navode poseban test. Stoga ćemo ga pokušati objasniti na Vendlerov način, s pomoću razlike između glagola postignuća i ostvarivanja, a s obzirom na to da se oni razlikuju samo po tom obilježju prema shematskom prikazu primjera vremenskih odrednica koje svaki od tipova glagola podrazumijeva (v. tablicu 3.). Ako kažemo *Ivan je istrčao maraton za četiri sata*, pri čemu je *istrčati* glagol postignuća, podrazumijevamo da je svih četiri sata trčao dok nije stigao do cilja. U iskazu *Lanac na kojem je Mary visjela s dizalice puknuo je ubrzo nakon što su je podigli sa zemlje* ne podrazumijevamo da je lanac pucao čitavo vrijeme otkad je Mary podignuta sa zemlje, već je puknuo *u trenutku*. Naš je prijedlog za testiranje ovog obilježja pitanje *Za koliko je vremena...?* na koje se

neće moći odgovoriti smisleno i gramatički u slučaju glagolskog izraza koji nosi obilježje [+trenutačno], budući da se događaj odvija u nemjerljivo kratkom vremenskom razdoblju.

Primjenjujući navedene testove obilježja, možemo utvrditi akcionalnost glagolskih izraza kao u već spomenutom primjeru *Ivan je gledao televiziju od jutra do mraka*. *Gledati* u ovom kontekstu nije statičan jer podrazumijeva aktivnost doživljavača, nije teličan jer radnja koju označava u sebi ne podrazumijeva nužnu krajnju točku te nije trenutačan jer nužno obuhvaća dulje razdoblje. Na temelju tih obilježja, zaključujemo da je glagolski izraz u tom iskazu po akcionalnosti radnja (v. tablicu 4.). Na ovaj ćemo način određivati tip akcionalnosti glagolskih izraza u analizi. Kao što smo već naveli, cilj ispitivanja akcionalnosti u okviru analize bit će, pored produbljiivanja znanja o značenjskom ustroju glagola vizualne percepcije u pojedinačnim jezicima, usporedba funkcioniranja akcionalnosti u hrvatskom i francuskom s obzirom na razlike u leksikalizaciji i sintaksi. U francuskoj rečenici *J'ai vu une mouche sur la table* akcionalnost glagola možemo tumačiti na dva načina, ovisno o tome kako tumačimo njegovo značenje. Ako to značenje odgovara hrvatskome *Ugledala sam muhu na stolu*, obilježja ćemo tumačiti kao [+statično], [+telično] i [-trenutačno], no ako značenje tumačimo kao u hrvatskomu *Vidjela sam muhu na stolu*, u smislu *Vidjela sam da je na stolu muha*, glagol ćemo tumačiti kao [-teličan]. Iz ovoga je primjera razvidno kako razlike u leksikalizaciji utječu na ostvarivanje akcionalnosti pojedinih glagola. Naposljetku, akcionalnost ćemo, kao kontekstno uvjetovano obilježje, promatrati u sprezi s drugim obilježjima glagolskog izraza i njegova okružja. Provjerit ćemo mogu li svi glagoli iskustva i aktivnosti prema Vibergu (v. tablicu 1.) ostvarivati sve tipove akcionalnosti (stanje, radnja, ostvarivanje i postignuće) u određenim kontekstima. Primjerice, *vidjeti* i *voir*, koji su po Vibergovoj klasifikaciji glagoli iskustva (v. tablicu 1.), u uporabama će se tumačiti kao glagoli stanja ili ostvarivanja, dok će *gledati* i *regarder*, kao glagoli aktivnosti, po akcionalnosti biti isključivo radnja, *uočiti* i *percevoir* kao glagoli iskustva ostvarivat će svoju akcionalnost kao ostvarivanja, a *promatrati* i *observer*, glagoli aktivnosti, ostvarivat će se samo kao radnje. Analizom ćemo promotriti može li se ustanoviti obrazac odnosa tih dviju kategorija. Odnos valentnosti i akcionalnosti čini se suviše složenim da bismo mogli o njemu donositi pretpostavke – promatrat ćemo ga kroz cijelu analizu, donoseći zaključke poput toga da je jednovalentni ostvaraj glagola *vidjeti* (u značenju sposobnosti vida) po akcionalnosti glagol stanja, kao što je slučaj i s glagolom *voir*. Za kraj, od velike će važnosti biti odnos akcionalnosti i vida, dviju bliskih kategorija koje valja temeljito razgraničiti kako se ne bi

miješale. Naime, pojmovi teličnosti i ateličnosti, toliko važni za kategoriju akcionalnosti, lako se mogu protumačiti kao istovjetni pojmovima svršenosti i nesvršenosti, što valja izbjegavati jer se odnose na različite fenomene na različitim jezičnim razinama. Iz tog ćemo razloga sljedeće poglavlje posvetiti vidu, prije čega ćemo ukratko prikazati pregled dosad protumačenih pojmova koje ćemo upotrebljavati u analizi na primjeru iskaza:

Ivan je gledao televiziju od jutra do mraka.

TIP (po Vibergovoj klasifikaciji)	hotimična radnja – glagol aktivnosti
AKCIONALNOST (po Van Valinu i LaPolli)	[-statično] [-telično] [-trenutačno] – radnja
VALENTNOST	nominativna dopuna, akuzativna dopuna (neprijedložni akuzativ)
PRIJELAZNOST	dva sudionika, aktivnost, ateličan, netrenutačan – srednji stupanj prijelaznosti

tablica 5. – pregled određenja glagolskog izraza
prema promatranim obilježjima

5. VID

Pored povezanosti s akcionalnošću, kategorija vida za ovaj je rad važna jer predstavlja bitno razlikovno obilježje glagolskih struktura između hrvatskog i francuskog. S obzirom na razlike u ostvarivanju vida, ne samo u hrvatskom i francuskom, već u brojnim svjetskim jezicima, tu je kategoriju teško definirati. Šojat navodi da je razlika između svršenih i

nesvršenih glagola ta da svršeni predstavljaju radnju u cjelini, radnju koja je u određenom trenutku završila, dok nesvršeni predstavljaju radnju koja u trenutku još nije dovršena (2008: 190). Takvo određenje svršenosti i nesvršenosti slično je pojmovima omeđenosti i neomeđenosti kod Raddena i Dirvena o kojima smo govorili u okviru njihove teorije vremenske sheme glagola (omeđene događaje promatramo u cijelosti, dok neomeđeni imaju samo implicitne granice). Ti se pojmovi odnose na tipove situacija koje se kodiraju iskazima. Međutim, iako je vid obilježje značenjske strukture glagola, a pojmovi omeđenosti i neomeđenosti odnose se na kontekstualiziranu razinu iskaza, bliskost pojmova svjedoči o povezanosti kategorije vida s obilježjima koja čine akcionalnost glagola. Možemo reći da se radi o fluidnoj kategoriji kojom se, gotovo uvijek na glagolu, izražava tip situacije s obzirom na omeđenost događaja koji opisuje.

U hrvatskom i francuskom vid se ne ostvaruje na istim jezičnim razinama. Dok se u francuskom, prema riječima Damić Bohač i Grahek, opozicije po vidu obilježavaju uporabom glagolskih vremena, a rijetko već na leksičkoj razini (2008: 269), u hrvatskome, kao što napominje Čilaš Mikulić, vid je „složena semantičko-gramatička kategorija“ (2014: 88). U hrvatskome se, naime, izražava leksičko-morfološki, odnosno postojanjem ili odsustvom afiksa koji je nositelj obilježja vida, ili pak proizlazi iz samog leksema. Glagol *gledati* tumačimo kao nesvršen na temelju njegova značenja. Njemu su suprotstavljeni glagoli *pogledati*, *ugledati*, *odgledati* itd., kojima je prefiks označitelj svršenosti. Iako svaki od tih prefiksacijom tvorenih glagola nosi drugo značenje (a ne samo značenje *svršeno gledanje*), smatramo ih vidskom opozicijom glagolu *gledati*. Vid se, dakle, osim tumačenjem pojedinačnih glagola, u hrvatskom načelno tumači i s obzirom na postojanje vidskih parnjaka.. U francuskom se vid ostvaruje tek na razini iskaza. Za razliku od hrvatskog, u kojem vid možemo odrediti i nekontekstualiziranim glagolima, francuski leksemi su „neutralna vida“ – neostvarenima u rečenici, bez kontekstnih odrednica, ne može im se odrediti vid. Vid im se najčešće ne može odrediti (osim u rijetkim iznimkama prefiguriranih glagola koji su leksikalizirani kao vidske opozicije poput *mener (voditi) – amener (odvesti s jednog mjesta na drugo, povesti) – emmener (odvesti, prevesti)*²). Možemo zaključiti da je vid u francuskom relevantna kategorija tek na razini iskaza, dok je u hrvatskom neodvojivi dio leksičkog ustroja glagola. Budući da se tako drukčije ostvarena kategorija vida u hrvatskom i francuskom susreće na razini glagolskih vremena (s pomoću njih možemo tumačiti vid u oba

---

² Naveli smo prijevode samo onih značenja koja se odnose na vidsku opoziciju, ne metaforička. Značenja smo preuzeli iz rječnika Le Petit Robert (2010.).

jezika unatoč tome što su u francuskom nositelji, a u hrvatskom tek indikatori), pobliže ćemo promotriti kako funkcioniraju u svakom jeziku pojedinačno te koliko su sustavi usporedivi i više ili manje podudarni u kontekstu vida.

U hrvatskom su glagolska vremena većinom „specijalizirana“ za jednu ili drugu vrstu vida. Drugim riječima, jedno od značenjskih obilježja glagolskih vremena u hrvatskom je i svršenost ili nesvršenost – njegov ustroj podrazumijeva određeni tip vida. A budući da je u hrvatskom vid obilježen već na leksemu, svaki se glagol ne može upotrijebiti u bilo kojem vremenu (osim u slučaju dvovidnih glagola). Present u hrvatskom gotovo nikada ne podnosi svršene glagole, osim u slučajevima historijskog i svezvremenskog prezenta (Katičić, 2002: 55) (**Pogledam seriju*, ali *Kažem ti ja njoj da je glupa*), određenih zavisno složenih rečenica (*Javit ću se kad dođem*) i sl., zatim aorist i imperfekt podnose isključivo svršene odnosno nesvršene glagole (*On pogleda*, **On pogledaše*, dok *On gledaše*, **On gleda*), kao i glagolski prilog prošli i sadašnji (*gledajući* i *pogledavši*, dok **gledavši* i **pogledajući*). Perfekt i pluskvamperfekt jedina su glagolska vremena koja primaju glagole oba vida (*Gledala sam seriju*, *Pogledala sam film*).

Glagolska vremena u francuskom obilježena su po vidu. Pored drugih značenja (anteriornost/posteriornost, opis/radnja (Bikić Carić, 2004: 167), glagolska vremena impliciraju i svršenosti ili nesvršenosti. Međutim, budući da se vid u francuskom ne izražava na leksemu kao u hrvatskom, gotovo svi glagoli mogu se upotrijebiti u gotovo svim vremenima. Zbog toga pri prijevodu s jednog jezika na drugi često dolazi do nedoumica. Da bismo, kao govornici hrvatskoga, protumačili vid u francuskim iskazima, moramo uzimati u obzir kontekstne indikatore vida, odnosno značenja dopuna i vremenskih markera poput priložnih oznaka. Ako kažemo naprosto *Jean a chanté*, glagol ćemo tumačiti kao nesvršen (*Jean je pjevao*) jer će u hrvatskom svršena varijanta, primjerice, biti dvovalentna (**Jean je otpjevao*). Budući da glagol *chanter*, kao u hrvatskom, označava radnju koja može (teoretski) trajati zauvijek, osim ako se ne ograniči akuzativnom dopunom, pretpostavit ćemo da je u gornjem primjeru glagol doista nesvršen. Međutim, kada u francuskom iskazu upotrijebimo neki indikator svršenosti iz hrvatskog, u ovom slučaju recimo akuzativnu dopunu, *Jean a chanté deux chansons* (*Jean je otpjevao dvije pjesme*), i dalje ćemo glagol moći tumačiti i kao nesvršen (*Jean je pjevao dvije pjesme*). Međutim, u iskazu *Jean a vu une accident de voiture* (*Jean je vidio automobilsku nesreću*), glagol nedvosmisleno tumačimo kao svršen, zbog značenja glagola koje u sprezi s vremenskim obilježjem situacije iščitanim iz konteksta ne može biti nesvršeno.

Kao što vidimo iz prethodnih primjera, kategorija vida u francuskom vrlo je složena i fluidna (pojedini glagoli ipak svojim značenjskim ustrojem impliciraju svršenost ili nesvršenost), te su hrvatski i francuski glagolski sustavi po pitanju vida u velikoj mjeri nepodudarni, prvenstveno zbog različitog načina leksikalizacije. Postavlja se pitanje koliko je kategorija vida u francuskom uopće relevantna kategorija za glagol, ako na njemu nije izražena. Ako ga promatramo kao značenjsko obilježje glagolskog vremena koje je nužno vezano za kontekstnu uporabu, on se veže za razinu iskaza i ne možemo ga smatrati značenjskim obilježjem glagola. Moguće je da kao izvorni govornici hrvatskoga, u kojem je vid glagolsko obilježje, taj fenomen učitavamo i u francuski. No to je pitanje preopsežno za ovaj rad, pa ćemo u analizi ipak nastojati opisati funkcioniranje vida u oba jezika u svrhu njihove usporedbe. Budući da u analizi krećemo od hrvatskoga prema francuskome, takve će usporedbe biti moguće provesti - francuski ćemo tumačiti u odnosu na hrvatski.

Zanimat će nas, dakle, prvenstveno pitanje odnosa vida i leksikalizacije. Pored toga, pri analizi pojedinačnih glagola, tumačit ćemo eventualnu promjenu vida ovisno o značenjskim pomacima. Neki glagoli, naime, u svojim različitim značenjima mijenjaju vid. Čilaš Mikulić utvrđuje da je glagol *vidjeti* je u značenju 'reagirati na što osjetilom vida, primjećivati, opažati očima, zapaziti, zapažati očima' dvovidan (u iskazima *Sada vidim Marka. Vidim neku ženu s njim* glagol je nesvršen, nasuprot *Čim vidim Marka, reći ću mu da si ga tražio*, gdje je svršen), a u značenju 'posjedovati osjetilo vida, moći gledati' nesvršen (*Ona sada dobro vidi*, nasuprot **Čim vidim, reći ću ti*) (2014: 83). Nadalje, promatrat ćemo i međudjelovanje vida s drugim značenjskim i morfosintaktičkim obilježja koja smo dosad spominjali. Kao što smo vidjeli u prethodnom razdjelu, valentnost glagola utječe na ostvarivanje njegova vida. Damić Bohač i Grahek navode da „u brojnim slučajevima neprijelazni nesvršeni glagoli koji su prefiksacijom pretvoreni u svršene mijenjaju konstrukciju i postaju pseudotranzitivni (*plivati rijekom / preplivati rijeku*)“ (2008: 296). Naposljetku, Čilaš Mikulić (2014: 82) navodi primjer povezanosti vida s akcionalnošću glagola. Nesvršeni glagoli izvedeni iz svršenih postignuća ne mogu izražavati procesualnost u sadašnjem trenutku i stoga se ne mogu upotrebljavati u pravom sadašnjem vremenu, poput glagola *uočavati* izvedenog od *uočiti*. Na tragu posljednja dva primjera, pokušat ćemo utvrditi koje su veze i međudjelovanja tih kategorija kod glagola vizualne percepcije. Vid će djelovati i na specifična značenjska i sintaktička obilježja glagolskih dopuna. Prema riječima Čilaš Mikulić, „svi nesvršeni i svi svršeni glagoli ne mogu [se] pojaviti u istoj sintaktičkoj okolini i da je ta nemogućnost pojavljivanja uzrokovana semantičkim obilježjima pojedinih glagola.“

(2014: 79). Primjerice, priložne oznake *X vremena* i *za X vremena* jasno su raspodijeljene po vidu – dok prvi može stajati samo uz nesvršene glagole (*Gledao je televiziju cijeli dan*), potonji može stajati samo uz svršene (*Pogledao je emisiju za pola sata*). Kao što uočavamo u navedenim primjerima, i značenjsko obilježje akuzativne dopune uvjetovano je vidom glagola – ne možemo reći **Pogledao je televiziju za pola sata* jer televizija ne završava, već se neprestano emitira. Takve ćemo specifičnosti povezane s vidom također promatrati u analizi te ih usporediti u dvama promatranim jezicima.

6. KONTEKSTNA ANALIZA

Prije nego što započnemo samu analizu, moramo odrediti metodologiju koja će odgovarati našoj pretpostavci o sprezi značenjskog i sintaktičkog ustroja glagola i njegovog okružja. Potrebna nam je, dakle, vrsta analize koja će omogućiti promatranje ponašanja glagola i njegova okružja u različitim sintaktičkim i značenjskim uvjetima te promatranje međudjelovanja sintaktičke i značenjske razine. Također, preuzimajući pretpostavku o neodvojivosti izvanjezičnog znanja i ostvaraja značenja kroz stvarne uporabe, potražiti ćemo analizu koja se oslanja na empirijsku provjeru uporabe te u središte stavlja njezin opis uz osvrt na izvanjezično znanje. Raffaelli, naime, smatra da je izvanjezično znanje potrebno kako bi se razlike u značenju mogle u potpunosti opisati i da zbog toga „u prvi plan dolaze *uporaba* i *kontekst*“ (2015: 149). Zbog svih tih razloga, smatramo da je za ovakvo istraživanje najpodobnija kontekstna analiza. Takva analiza, uostalom, ima posebno značenje pri proučavanju ustroja upravo glagola. Budući da su glagoli središnji elementi rečenice koji uvjetuju ponašanje svoje bliske okoline, bilo bi nesvršishodno i površno analizirati ih izolirano od te okoline. Ukratko, kontekstna analiza omogućit će nam da proučimo ustroj i funkcioniranje glagola s obzirom na teorijske pojmove koje smo naveli u prethodnim poglavljima. U okviru takve analize moći ćemo provjeriti sva navedena obilježja te njihovo međudjelovanje jer, prema riječima Raffaelli (2015: 150), „kada govorimo o kontekstnoj analizi kao modelu opisa značenja, podrazumijevamo analizu značenja leksema (...) u uporabi i kontekstu, shvaćenom u najširem smislu te riječi“.

Prije nego što navedemo primjere uporaba glagola koje ćemo analizirati, najprije ćemo promotriti ona obilježja koja se odnose na leksem glagola, a nisu kontekstno uvjetovana.

Odredit ćemo kojega su tipa po Vibergovoj klasifikaciji prema dinamičkom sustavu obilježja, odnosno jesu glagoli iskustva ili aktivnosti (v. tablicu 1.), imajući u vidu pretpostavku da se taj tip ne mijenja ovisno o uporabi. Također ćemo pokušati odrediti vid glagola, ukoliko je on izražen na leksemu (što je često slučaj s hrvatskim glagolima, a gotovo nikada s francuskim). Zatim ćemo za svaki glagol iz korpusne građe odabirati one iskaze koji se međusobno razlikuju sintaktički i značenjski, odnosno u kojima se ostvaruju različite sintaktičke strukture te različita značenja i značenjske nijanse glagola. Iskazi će ući u analizu ako u njima uočimo novi značenjski pomak i/ili novu sintaktičku strukturu. Tako će polazište za odabir primjera biti utvrđivanje različitosti na sintagmatskoj razini i traženje iskaza koji predstavljaju reprezentativne ostvaraje glagola. Primjerice, ako je glagol dvovalentan, izdvojiti ćemo primjere različitih tipova dopuna koje uz taj glagol mogu stajati te opisati njihovo značenje prema različitim kriterijima (primjerice, prema kriteriju živo/neživo) i način na koji su morfosintaktički kodirani. Nakon što navedemo primjere uporaba, tumačiti ćemo značenje glagola, odnosno komentirati stvaranje značenjskih nijansi te eventualno širenje značenja i pritom opisati uvjete u kojima se takve promjene događaju. Pritom ćemo imati na umu upozorenje Raffaelli da nekad nije moguće jednoznačno odrediti točno značenje iskaza koje može biti podložno interpretaciji i koje se, stoga, ne može razriješiti kontekstnom analizom (2015: 156). Pri opisivanju širenja značenja vodit ćemo se kriterijem ishodišta značenja budući da su značenjske nijanse u slučaju glagola vizualne percepcije najčešće rezultatom metaforičkog ili metonimijskog djelovanja (Raffaelli, 2009: 95). Značenjski ćemo pomak, dakle, tumačiti u odnosu na jezgreno značenje glagola jer se metaforički pomak uvijek odvija od konkretnog prema apstraktnom (Raffaelli, 2015: 175). Zatim ćemo analizirati akcionalnost glagola u pojedinim uporabama s pomoću minimalnih obilježja (v. str. 26.), i naposljetku valentnost glagola, odnosno broj i razred dopuna te njihovo značenje, i prijelaznost. Za kraj ćemo opisati specifičnosti sintaktičko-značenjskih struktura glagola i ponuditi popis značenja glagola za koja smatramo da se trebaju izdvojiti, a obuhvaćat će ona značenja koja nisu usko vezana za pojedini kontekst i značenje druge dopune, već podrazumijevaju specifična obilježja glagola (promjenu valentnosti, vida, ostvarivanja akcionalnosti i sl.) i/ili se ističu po čestotnosti pojavljivanja u korpusu. Izdvojena značenja moraju biti povezana s percepcijom (makar metaforički).

Kao primjer analize navodimo glagol *promatrati* i njegovu uporabu najprije u rečenici (1) *Kao djevojčica sam satima promatrala zvijezde*, a zatim u (2) *Zanimljivo je promatrati kako slabija mačka preuzima prevlast* i u (3) *Promatraj svoj udah*.

- a) Glagol prema osnovnoj klasifikaciji perceptivnih glagola po Vibergu (v. tablicu 1.) zbog obilježja hotimičnosti smatramo *glagolom aktivnosti*.
- b) S obzirom na to da glagol ima leksikalizirani parnjak po vidu, svršeni glagol *promotriti, promatrati* je nužno nesvršen.
- c) Uporabu (1) smatramo jezgrenom, perceptivnim značenjem. Neživi objekt iz te rečenice može se percipirati samo vidom pa drugi osjetilni modaliteti nisu uključeni. Uporaba (2) može se smatrati perceptivnim značenjem, *gledanjem* radnji koje se odvijaju među mačkama, no implicira i određeni mentalni proces. Zaključujemo da se ne radi o istom značenju kao u (1), već da se dogodio značenjski pomak. U uporabi (3) neživi se objekt ne može percipirati vidom, no može se percipirati drugim osjetilima i osjetom vlastitoga tijela, pa smatramo da nosi značenje *zamijetiti*, odnosno opće percepcijsko značenje, ili se pak ta radnja može smatrati kognitivnom aktivnošću. Iako je moguća situacija u kojoj subjekt promatra vidljivu posljedicu radnje udisanja na tijelu (podizanje prsnog koša, širenje nosnica) na drugome ili na sebi (primjerice, u ogledalu), takvo što u navedenoj uporabi nije implicirano (potreban je dodatni kontekst). Stoga zaključujemo da se radi o metonimijskom značenju u slučaju da ga smatramo općim percepcijskim glagolom poput *zamijetiti*, ili o metaforičkom značenju, smatramo li da nosi značenje kognitivne aktivnosti.
- d) Po akcionalnosti se glagol u sve tri uporabe ostvaruje kao glagol stanja jer nosi obilježja [+statično], [-telično] i [-trenutačno].
- e) Glagol u svim navedenim uporabama traži dvije dopune. Prva je dopuna nominativna, dok je druga akuzativna (v. str. 16.). Na mjestu akuzativne dopune u (1) stoji neživa imenica, u (2) objektna rečenica, a u (3) neživa imenica.
- f) Prema 4 relevantna kriterija za određivanje stupnja prijelaznosti (v. str. 17.-18.), sve su tri uporabe glagola jednako prijelazne. Radnja obuhvaća dva sudionika što je prvi kriterij jake prijelaznosti, hotimična je što čini drugi kriterij jake prijelaznosti, glagol je u svim uporabama ateličan što ga čini slabije prijelaznim, te netrenutačan što ga također čini slabije prijelaznim.
- g) Poredbenom analizom obilježja triju uporaba glagola *promatrati* utvrđujemo da, u ovom slučaju, značenjski pomak nije nužno uvjetovan promjenom valentne strukture, razlikom u stupnju prijelaznosti ili promjenom ostvarenja akcionalnosti. Značenje objekta perceptivnog događaja jedini je kriterij prema kojem možemo utvrditi značenjski pomak s perceptivnog na metaforičko značenje. Možemo komentirati odnos tipa druge dopune i stvaranja značenjskih nijansi u (1) i (2), no kako bismo

potvrdili povezanost tih dvaju obilježja, potrebni su nam dodatni primjeri. Nadalje, utvrđujemo da pripadnost objekta istom tipu prema kriteriju živo/neživo nije povezana sa značenjskim pomakom.

Cilj je ovakvoga pristupa analizi što cjelovitiji opis funkcioniranja pojedinih glagola. Također, saznanja iz poredbenih analiza pojedinih uporaba glagola koje će nam omogućiti uvid u značenjske i morfosintaktičke strukture pojedinih glagola upotrijebit ćemo za poredbenu analizu glagola vizualne percepcije u hrvatskom i francuskom. Metodologija rada imat će isti tijek za svaki glagol kako bismo osigurali sumjerljivost dobivenih rezultata.

Što se tiče terminologije koju ćemo upotrebljavati prilikom opisa glagola, valja nam iznijeti nekoliko napomena. Kod bilježenja binarnih obilježja potrebnih za određivanje akcionalnosti držat ćemo se oblika zapisa koji su predložili Van Valin i LaPolla, u uglatim zagradama uz pozitivni ili negativni predmetak (generički oblik: [$\pm$ obilježja]). Kako bismo pojednostavili terminologiju pri opisu različitih značenja glagola, govorit ćemo, kao što smo naveli u poglavlju o glagolima vizualne percepcije, o *jezgrenom značenju* u slučaju glagola koji označavaju isključivo vizualnu percepciju i o *metaforičkom ili metonimijskom značenju* u slučaju onih koji pored vizualne percepcije označavaju i, primjerice, druge perceptivne modalitete (metonimijski pomak) ili kognitivne procese (metaforički pomak). Takva je kategorizacija u skladu s utvrđenim smjerom širenja značenja. Za opis promjene značenja upotrebljavat ćemo izraz *pomak u značenju* kao uporabno ili kontekstno uvjetovane značenjske varijacije (Raffaelli, 2009: 72). Pomaci u značenju tvorit će *značenjske nijanse* glagola, koje pretpostavljaju nove, drukčije uporabe u specifičnim kontekstima. U svrhu strukturiranja značenjskog ustroja pojedinog glagola i provjere početnih rječničkih podataka o značenju, bit će nam važno odrediti koje su značenjske nijanse dovoljno široke uporabe i dovoljno konvencionalizirane te podrazumijevaju sebi svojstven sintaktički ustroj da bismo ih mogli tumačiti kao nova i strukturno izdvojena *značenja* glagola (Raffaelli, 2009: 75). Što se tiče opisa sintaktičkog ustroja glagola, tipičnu sintaktičku konfiguraciju u kojoj glagoli vizualne percepcije ostvaruju svoje jezgreno ili najčestotnije značenje nazivat ćemo također *jezgrenom*.

6.1. KORPUS I UZORKOVANJE

Metode korpusne lingvistike omogućuju dubinski uvid u jezične odnose, pogotovo u pogledu značenjskih odnosa i ostvaraja leksema u specifičnim značenjsko-sintaktičkim konstrukcijama (Raffaelli, 2015: 167). S obzirom na naš pristup opisu, koji podrazumijeva tumačenje svih jezičnih razina te izvanjezičnoga znanja, smatramo da će analiza stvarnih uporaba izvađenih iz korpusa omogućiti sveobuhvatan uvid u moguće ostvaraje promatranih glagola i doprinijeti kvaliteti kontekstne analize.

Uzorak iskaza za analizu uzet ćemo iz hrvatskog *web* korpusa *hrWaC* i francuskog *web* korpusa *frWaC*. Riječ je o korpusima tekstova prikupljenih s .hr i .fr domena. Odabrali smo ih jer su sastavljeni na istovjetan način, što pridonosi preciznosti poredbene analize i čini ih prikladnom osnovom za istraživanje. Sadašnja verzija *hrWaC*-a obuhvaća 1,9 milijardi pojava, dok *frWaC* obuhvaća 1,6 milijardi pojava. Iako *web* korpusi pružaju najizravniji uvid u svakodnevni jezik govornika jer ne obuhvaćaju hiperkorektni standardni jezik, a usto govornici na internetu ne prežu od kolokvijalnih uporaba koje nam je poželjno uključiti u analizu kako bi opis bio što obuhvatniji, s primjerima iz korpusa valja biti na oprezu u pogledu jedne stvari. Upravo zbog neformalnosti situacije, moguće su gramatičke i pravopisne pogreške te, dakako, pogrešne (odnosno nekonvencionalne) uporabe – govornici gdjekad upotrebljavaju glagole u značenju koje nosi neki drugi glagol ili koje većina drugih govornika ne pripisuje tom glagolu. Također, internetski jezik donosi svoje specifičnosti koje valja prepoznati, kao što ćemo vidjeti na primjeru francuskog glagola *visionner* (*gledati, proučavati film ili prikazati sliku/dokument na zaslonu*) koji, pretpostavljamo, ima višu frekvenciju no što bi imao u korpusu koji nije *web* puzalica zbog toga što je njegovo značenje usko povezano upravo s internetskim okruženjem i medijima općenito.

Kod odabira glagola koje ćemo analizirati u oba jezika vodili smo se čestotnošću njihova pojavljivanja u korpusima. Broj glagola za analizu u svakom jeziku ograničili smo na deset zbog obima ovog rada, pri čemu predviđamo da je dovoljan za očitovanje razlika u leksikalizaciji između hrvatskog i francuskog. U popis od deset glagola, naime, ušli su hrvatski parnjaci po vidu koji imaju samo jedan odgovarajući glagol u francuskom, primjerice glagoli *gledati* i *pogledati* u odnosu na francuski *regarder*. Za svaki smo glagol uzeli nasumičnih dvjesto pojava u korpusu te među njima odabrali one primjere koji su nam se

učinili relevantnima s obzirom na pristup analizi o kojem smo govorili u prethodnom poglavlju.

7. ANALIZA HRVATSKIH I FRANCUSKIH GLAGOLA VIZUALNE PERCEPCIJE

Hrvatski glagoli koje ćemo obuhvatiti analizom redom su *vidjeti*, *gledati*, *pogledati*, *promatrati* i *primijetiti*. Skupina francuskih glagola koji će ući u analizu obuhvaća *voir* (vidjeti), *regarder* (gledati), *observer* (promatrati/promotriti), *apercevoir* (uočiti) i *visionner* (gledati)³.

Kao što smo naveli u uvodnim poglavljima rada, u analizu ulaze oni glagoli čije je jezgreno značenje ono vizualne percepcije. Tumačit ćemo sve uporabe glagola perceptivnoga značenja ili one čije je značenje uslijed posebnih uvjeta postalo metonimijsko ili metaforičko. Značenja koja ćemo spomenuti, ali nećemo tumačiti ona su koja više nemaju nikakve veze s perceptivnim, odnosno koja nisu nastala metonimijskim ili metaforičkim širenjem (primjerice, glagol *regarder* u značenju *odnositi se na*, *ticati se*). Budući da smo izvorni govornici hrvatskoga, najprije ćemo analizirati hrvatske glagole redom po čestoti pojavljivanja u korpusu, a zatim ćemo odvojeno analizirati francuske glagole radi preglednosti. S obzirom na to da je cilj ove analize usporediti glagola vizualne percepcije u dvama jezicima, naposljetku ćemo promotriti i kontrastirati dobivene rezultate.

S obzirom na to da je načelo odabira uporaba iz korpusa značenjska i sintaktička raznolikost, pojedini će glagoli u analizi imati manje primjera od drugih. Primjerice, očekujemo da glagol *voir* (*vidjeti*), može nositi više značenjskih nijansi i različitih značenja nego glagol *visionner* (*gledati audiovizualni sadržaj*), stoga će i broj različitih uporaba toga glagola za analizu biti veći.

Isto tako, za očekivati je da neće sva obilježja predstavljena u teorijskom dijelu kod svakog glagola biti relevantna za tumačenje. Neki glagoli, primjerice, neće različito

---

³ Prijevod francuskih glagola na hrvatski nije precizan. Naime, u predstojećoj ćemo analizi pokazati, između ostaloga, da glagolski sustavi u hrvatskom i francuskom nisu posve podudarni te da je pogrešno prevoditi glagole „jedan za jedan“. Vidjet ćemo, primjerice, da se na mjestu glagola *regarder* mogu upotrebljavati *gledati*, *pogledati*, *ugledati*.

ostvarivati akcionalnost ovisno o promjeni njihova značenja ili će uvijek primati jednak broj dopuna. U takvim slučajevima obilježja nećemo posebno tumačiti, no navest ćemo ih radi preglednosti analize te u svrhu kasnije usporedbe glagola.

7.1. HRVATSKI GLAGOLI

Prilikom analize hrvatskih glagola, najprije ćemo im odrediti tip prema Vibergovom dinamičkom sustavu klasifikacije koji se ne bi trebao mijenjati ovisno o uporabi te vid koji je u hrvatskom izražen na leksemu. Zatim ćemo izdvojiti niz primjera koji obuhvaćaju uporabe glagola reprezentativne po tome što se u njima ostvaruju različiti sintaktički ustroji glagola i/ili njihova različita značenja i značenjske nijanse. Te ćemo uporabe analizirati prema obrascu iz poglavlja o kontekstnoj analizi. Obilježja uporaba (značenje, akcionalnost, valentnost i prijelaznost) analizirat ćemo u odvojenim potpoglavljima, uz napomenu da su ta obilježja međusobno povezana, no da ih za potrebe jasne i pregledne analize moramo sagledavati jedno po jedno. Na kraju analize, za svaki ćemo glagol navest ćemo značenja za koja smatramo da bi se trebala izdvojiti kao posebna – ona značenja koja nisu usko vezana za pojedini kontekst i značenje druge dopune, već podrazumijevaju specifična obilježja glagola (promjenu valentnosti, vida, ostvarivanja akcionalnosti i sl.) i/ili se ističu po čestotnosti pojavljivanja u korpusu. Značenja moraju biti povezana s percepcijom (makar metaforički). Krenut ćemo, dakle, najprije od najčešćeg glagola u korpusu *vidjeti*, preko parnjaka po vidu *gledati* i *pogledati*, a zatim ćemo proučiti glagole *promatrati* i *primijetiti*.

7.1.1. VIDJETI

Po Vibergovom dinamičkom sustavu glagol *vidjeti* klasificiramo kao iskustvo zbog toga što ne implicira hotimičnost. Po vidu glagol smatramo dvovidnim, s obzirom na to da se može upotrebljavati i u svršenim i u nesvršenim glagolskim vremenima te da nema vidski parnjak pored iterativnog *viđati*.

- (1) *Ove godine smo vidjeli starinske prave izvorne nošnje, mislim da do sada toliko izvornosti nije bilo.*
- (2) *Bio je jako iznenađen kad je vidio da se radi o torziji maternice.*
- (3) *Način na koji vidimo sebe, svoj svijet, svoje potrebe, snagu, potencijale je ključ našeg*

života.

- (4) *Angažirali smo ogroman broj ljudi, prijatelja, znanaca, roditelja, djelatnika i na kraju smo vidjeli koliko su nam ljudi dali podršku i glasali za nas, a nagrada nam znači jako puno.*
- (5) *Ipak, nismo željeli otići a da ne vidimo barem još dio Istre pa smo se zaputili u kanjon Vele drage.*
- (6) *Temelj se kasnije ne vidi jer je ožbukano zajedno sa slamom.*
- (7) *Ako se ne vidite u nekoj od visokotehnoških tvrtki, već bi ste dalje nastavili graditi znanstvenu karijeru, probat ćemo Vam predstaviti neke od ustanova u Hrvatskoj koje nude mogućnost daljnjeg znanstvenog rada i usavršavanja.*
- (8) *Kazala mi je da je sve O. K. i da se vidimo na kontroli za godinu dana.*
- (9) *Nama 'videćima' je Brailleovo pismo nepoznanica, pa smo na ovaj način mi stavljeni u poziciju onih koji ne vide.*
- (10) *Blaženi koji ne vidješe a ipak vjeruju*
- (11) *Odrasli je vide kao tužnu, ali zanimljivo djeca je vide kao onu sa sretnim završetkom.*
- (12) *Ovako nešto hrvatska kinematografija još nije vidjela rekao je Lokas, a Nina Viočić dodala je: - Kako se bolesniku poput tebe tako nešto ne bi svidjelo u smijehu je rekla Viočićka.*
- (13) *Vidjevši da se stanovništvo masovno iseljava na područje Metkovića računao je da će iz Novih Sela lakše zadovoljavati potrebama obaju sela te da će narod oba sela uvidjeti situaciju...*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

U primjerima (9) *Nama 'videćima' je Brailleovo pismo nepoznanica, pa smo na ovaj način mi stavljeni u poziciju onih koji ne vide* i (10) *Blaženi koji ne vidješe a ipak vjeruju* pronalazimo jezgreno perceptivno značenje koje odgovara 'sposobnosti vida'. Isto tako, jezgreno perceptivno značenje uočavamo u primjeru (1) *Ove godine smo vidjeli starinske prave izvorne nošnje, mislim da do sada toliko izvornosti nije bilo*, no u tom slučaju značenje nije 'sposobnost vida', već 'čin vizualne percepcije'. Možemo reći da glagol *vidjeti* ima dva različita temeljna jezgrena značenja. Prvo značenje nema nijanse, dok je drugo značenje vrlo produktivno u stvaranju nijansi i širenju. U tri korpusne uporabe uočavamo da glagol može istodobno nositi drugo perceptivno i metaforičko značenje. U primjeru (2) *Bio je jako iznenađen kad je vidio da se radi o torziji maternice* uz jezgreno značenje (liječnik je na ultrazvuku vidio problem) tumačimo i nijansu značenja 'shvatiti', 'uvidjeti'. U primjeru (5)

Ipak, nismo željeli otići a da ne vidimo barem još dio Istre pa smo se zaputili u kanjon Vele drage, uz jezgreno značenje vizualne percepcije okoline, glagol nosi značenje 'posjećivanja', dok u primjeru (8) *Kazala mi je da je sve O. K. i da se vidimo na kontroli za godinu dana* uz jezgreno značenje razumijevamo i 'susret', 'dogovor'. U preostalim uporabama glagol nosi samo metaforičko značenje, poput primjera (3) *Način na koji vidimo sebe, svoj svijet, svoje potrebe, snagu, potencijale je ključ našeg života* i (4) *Angažirali smo ogroman broj ljudi, (...) i na kraju smo vidjeli koliko su nam ljudi dali podršku i glasali za nas, (...)*, koji se odnose na mentalnu percepciju odnosno 'razumijevanje', primjera (7) *Ako se ne vidite u nekoj od visokotehnoloških tvrtki, (...)* u kojem se značenje može tumačiti kao 'zamišljaj', 'predviđanje' i primjera (12) *Ovako nešto hrvatska kinematografija još nije vidjela (...)* i (13) *Vidjevši da se stanovništvo masovno iseljava na područje Metkovića (...)* u kojem glagol nosi značenje 'svjedočenja', 'shvaćanja'. U uporabi iz primjera (11) *Odrasli je vide kao tužnu (...)* glagol nosi kognitivno značenje 'smatrati'. To specifično metaforičko značenje sustavno se pojavljuje uz treću dopunu koju čine prilog *kao* i imenska skupina u neprijedložnom akuzativu. Ističemo uporabu (6) *Temelj se kasnije ne vidi (...)* u kojoj glagol više nema jezgreno značenje 'čina vizualne percepcije', već izražava svojstvo prve dopune da se percipira vidom. S obzirom na to da je *vidjeti se* leksikalizirani povratni oblik glagola, odnosno leksem različit od *vidjeti*, koji ima posebno značenje različito od svih značenja *vidjeti*, a to se značenje ne odnosi na perceptivni čin ili radnju, nećemo ga razmatrati u analizi.

AKCIONALNOST

U gotovo svim navedenim uporabama *vidjeti* je uz obilježja [+statično], [-telično] i [-trenutačno] glagol stanja. Međutim, drukčiji rezultat dobivamo testiranjem obilježja uporabe u primjeru (2). Naime, prema testu tog obilježja, pitanjem *Koliko dugo je...?* na koje odgovor mora biti smislen da bi glagol bio [-teličan], uporaba iz primjera (2) (...) *kad je vidio da se radi o (...)* je telična. Isto tako, prema testu trenutačnosti (*Za koliko je vremena...?*), uporabu tumačimo kao trenutačnu. No i pored samih testova, pretpostavljamo da glagol u toj uporabi dijeli akcionalnost s glagolima *uočiti*, *spaziti* budući da njegovo značenje tumačimo kao da odgovara tim dvama glagolima. 'Uočavanje' u takvom kontekstu tumačimo kao telično jer podrazumijeva radnju upravo čijim dovršetkom počinje percepcija, odnosno obuhvaća inherentnu krajnju točku, a kao trenutačno jer se sam proces odvija u trenutku i ne implicira prijelaznu fazu od stanja u kojem se nešto ne percipira do stanja u kojem se percipira. Stoga možemo utvrditi da su obilježja *vidjeti* u toj uporabi [+statično], [+telično] i [+trenutačno].

Time nailazimo na ograničenje Van Valinovog i LaPollinog modela za tumačenje akcionalnosti koji ne predviđa takvu kombinaciju obilježja – navedenoj uporabi glagola *vidjeti* ne možemo odrediti tip. Pitanje je li riječ o specifičnosti glagola vizualne percepcije ili nedostatku modela nažalost izlazi van okvira ovog rada, no moramo istaknuti važnost konteksta (time i gramatičkih uvjeta) za takvo tumačenje obilježja u uporabi – u primjeru (2) vremenska zavisna rečenica i uporaba perfektivnog vremena impliciraju prethodnost radnje iskazane glagolom percepcije i uzročno-posljedičnu vezu te radnje i one koja je uslijedila, što pak implicira dovršenost perceptivne radnje, odnosno teličnost. Možemo zaključiti da različito ostvarivanje akcionalnosti glagola ne impliciraju nužno ni značenjski pomaci glagola, ni specifična značenjska obilježja njegovih dopuna ili pak razlika između značenja jednovalentnog i dvovalentnog oblika glagola. .

VALENTNOST I ZNAČENJE DOPUNA

U navedenim uporabama uočavamo da glagol *vidjeti* u većini slučajeva prima dvije dopune, osim u primjerima (9) (...) *stavljeni u poziciju onih koji ne vide* i (10) *Blaženi koji ne vidješe a ipak vjeruju*, kada je prima samo prvu, nominativnu dopunu. Iako smo dosad u radu oblik glagola *vidjeti* s jednom dopunom povezivali s izdvojenim značenjem 'sposobnosti vida', ono je nesporno samo u primjeru (9). U primjeru (10) značenje glagola možemo tumačiti na isti način, no možemo tumačiti i postojanje implicitnog, odnosno neizrečenog objekta viđenja (npr. 'Boga', 'čudo', 'da Bog postoji'), koji ćemo nazvati neostvarenom dopunom. Druga dopuna glagola pripada akuzativnom razredu, u obliku neprijedložnog akuzativa ili objektne rečenice. U primjerima (6) *Temelj se kasnije ne vidi (...)*, (7) *Ako se ne vidite u nekoj od visokotehnoloških tvrtki, (...)* i (8) (...) *da se vidimo na kontroli za godinu dana* uočavamo povratnu uporabu glagola. Primjer (6) razlikuje se od (7) i (8) po valentnosti zbog statusa riječi *se* (v. str. 14.). Naime, u primjeru (6) *se* je čestica koja se ne smatra dopunom, već je dio ustroja leksikaliziranog povratnog glagola *vidjeti se*, koji prima samo nominativnu dopunu, dok je u primjerima (7) i (8) *se* upotrijebljen kao refleksivna i recipročna povratna zamjenica te se smatra akuzativnom dopunom. Uporaba u (6) je kopulativni izraz te jedino u tom slučaju prva dopuna može imati obilježje 'neživo'. Budući da je riječ o zasebnom leksemu koji ima posebno značenje (v. str. 41.), tumačimo da uporabe leksema *vidjeti* traže 'živo' na mjestu prve dopune neovisno o tome je li jezgrenog ili metaforičkog značenja. Glagol možemo tumačiti kao da prima tri dopune u primjeru (7), gdje specifično značenje 'zamišljam se', 'predviđam da ću' iščitavamo na temelju konteksta, situacije koja je dana trećom dopunom. Treća je dopuna preduvjet za ostvarivanje toga značenja, a u ovim slučajevima pripada

priložnom razredu (*Vidim se u većem gradu, Za deset godina se vidim s dvoje djece i barem jednim psom*). Isto tako, u uporabi u (11) *Odrasli je vide kao tužnu (...)*, da bi se ostvarilo značenje 'smatrati', glagol mora primiti treću dopunu, koja se ostvaruje u specifičnom obliku (imenska skupina uvedena prilogom *kao*). Glagol *vidjeti*, dakle, najčešće prima jednu ili dvije dopune, pri čemu između ta dva oblika postoji razlika u značenju. Značenje koje se ostvaruje kada glagol ima dvije dopune poprima brojne nijanse. U oba slučaja moguće je metaforičko i metonimijsko širenje (primjer takvoga širenja uz jednu dopunu nismo pronašli u korpusu, no nudimo vlastiti: *Otkako sam spoznao Boga, napokon vidim*, u kojem se značenje može protumačiti kao 'znam istinu', 'shvaćam' itd.).

Što se tiče odnosa značenjskih obilježja dopuna i značenja glagola, iz primjera zaključujemo da apstraktna druga dopuna, koja pripada akuzativnom razredu i može se ostvariti kao imenska skupina u neprijedložnom akuzativu ili objektiva rečenica, nužno podrazumijeva metaforičko značenje glagola *vidjeti*. U slučaju jezgrenog značenja glagola, druga dopuna najčešće je konkretna (takva da se može percipirati vidom), te također pripada akuzativnom razredu i može se ostvariti kao imenska skupina ili objektiva rečenica. Ipak, iz primjera (2) (...) *kad je vidio da se radi o torziji maternice* razvidno je da uz konkretnu dopunu pored jezgrenog značenja glagol može pretrpjeti i pomak prema metaforičkom. Značenjska obilježja druge dopune, dakle, ukazuju na metaforičko proširenje značenja (apstraktna ili vidom neobuhvatljiva dopuna), dok broj dopuna s njime nije izravno povezan. Prva dopuna živo je biće osim u slučajevima poput uporabe iz primjera (12) *Ovako nešto hrvatska kinematografija još nije vidjela (...)*, kada imenica koja označava određeno područje djelatnosti nosi metonimijsko značenje koje se odnosi na s tom djelatnošću povezanu skupinu ljudi.

PRIJELAZNOST

Glagol je u većini uporaba slabo prijelazan, kao u primjeru (1) *Ove godine smo vidjeli starinske prave izvorne nošnje (...)* u kojem podrazumijeva dva sudionika, odnosno prima dvije dopune, no nije hotimičan, teličan ni trenutačan. Neprijelazan je u značenju sposobnosti vida. U primjeru (2) (...) *kad je vidio da se radi o torziji maternice* uporabu glagola tumačimo kao jače prijelaznu, jer se radi o teličnoj i trenutačnoj uporabi, kao što smo pojasnili u razdjelu u akcionalnosti. Kod tumačenja prijelaznosti glagola u primjeru (5) (...) *nismo željeli otići a da ne vidimo barem još dio Istre*, odnosno tumačenja obilježja hotimičnosti, nailazimo na problem koji dovodi u pitanje Vibergovu klasifikaciju glagola na aktivnosti i iskustva kojim se predmnijeva da leksem nosi određeni tip, neovisno o

ostvarivanju njegova značenja. Naime, uporaba se u tom primjeru može tumačiti kao nehodična, ako glagol razumijevamo kao da nosi samo jezgreno perceptivno značenje, ali i kao hotimična, ako tumačimo da znači 'posjetiti', 'pogledati'. Zaključujemo da raspodjela glagola po Vibergovim tipovima nije nužno čvrsto određena po leksemima, već da značenjske nijanse različitih uporaba mogu utjecati i na nju. Tako će u prvom slučaju uporaba glagola biti slabo prijelazna, dok će u drugome biti srednje prijelazna. Glagol je, dakle, većinom slabo ili srednje prijelazan, pri čemu ne možemo izdvojiti neke specifičnosti vezane uz značenje dopuna.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Usporedbom rezultata analize različitih obilježja možemo dovesti u odnos izdvojeno značenje 'sposobnosti vida', 'osjetilnog iskustva' s oblikom glagola koji prima jednu dopunu, a time i s neprijelaznošću. U obliku koji prima dvije dopune, jezgreno je značenje glagola čin vizualne percepcije, 'opažaj', koje u različitim uporabama ostvaruje različite nijanse. Takve su nijanse mnogobrojne i raznolike, pa ćemo istaknuti samo značenja 'uočiti' i 'primijetiti' kod kojih glagol mijenja obilježja, odnosno drukčije ostvaruje akcionalnost, kao i značenja 'pogledati' (*Vidi ima li ičega u hladnjaku*) i 'ugledati' (*Vidio sam ga u dućanu*). Zanimljivo je da za promjenu u ostvarivanju akcionalnosti očito nije relevantna razlika u značenjima koje glagol nosi kada prima jednu ili dvije dopune, već pitanje kodira li se glagolom početak čina vizualne percepcije (trenutak u kojem vizualna percepcija počinje, kao kod značenja 'ugledati' ili 'uočiti') ili cjelokupni čin i njegovo trajanje. Nadalje, metonimijska i metaforička značenja također su brojna. Glagol ima vrlo izraženu sklonost širenju značenja, a metaforička značenja koja nastaju jako su disperzirana. Tako možemo istaknuti nijanse 'shvatiti', 'uvidjeti', 'zamisliti', 'predvidjeti', 'smatrati', pa čak i 'posjetiti', 'susresti se'.

Sve navedene nijanse ne mogu se smatrati izdvojenim značenjima. Stoga ćemo istaknuti ona značenja za koja smatramo da mogu obuhvaćati različite nijanse i koja istodobno podrazumijevaju određenu promjenu obilježja u odnosu na druga značenja (promjenu u ostvarivanju akcionalnosti, različit broj dopuna i slično). Ta su značenja: 1) imati sposobnost vizualne percepcije (jednovalentni oblik glagola), 2) reagirati osjetilom vida, percipirati vidom, 3) percipirati bilo kojim osjetilom, 4) shvatiti/shvaćati, uvidjeti 5) posjetiti; susresti se, 6) doživljavati, smatrati.

7.1.2. GLEDATI

Glagol *gledati* koji implicira usmjerenu percepciju po Vibergovoj je klasifikaciji zbog obilježja hotimičnosti aktivnost. Tumačimo ga kao nesvršen s obzirom na to da su leksikalizirani njegovi parnjaci po vidu (*pogledati, ugledati, odgledati*) te da se ne može upotrebljavati u svršenim glagolskim oblicima (osim u perfektu, no to vrijeme podnosi i svršene i nesvršene glagole).

- (1) *Mamama i tatama srce se topi od dragosti kada ih njihova beba gleda širom otvorenih očiju i pokušava oponašati zvukove tepanja...*
- (2) *Nanesite malo vodikovog peroksida na površinu na koju sumnjate da je zaražena sa sivom plijesni i gledajte kakva će biti reakcija.*
- (3) *Sigurna sam da svaki roditelj s ponosom gleda kako njegovo dijete raste.*
- (4) *Ne gledam TV, tamo sam.. osjećam tuđu i svoju nervozu, strah i sreću (ili nešto što ne mogu opisati), gledam u tu silnu policiju koja izaziva osjećaj sigurnosti, ali i vraća u realnost..*
- (5) *Čitavo mu tijelo bijaše opaljeno, čak mu i oči bijahu rastopljene te je slijepo gledao uvis.*
- (6) *U klasičnoj arhivi jedan dokument uvijek može gledati samo jedna osoba. Dokumenti se fizički sele sa jednog stola na drugi.*
- (7) *Na slici je konektor RJ-45 okrenut tako da bakreni limići gledaju prema vama.*
- (8) *Nakon svečane prisege i izbora predsjednika i potpredsjednika, vijećnicima se najprije obratio predsjednik Gradskog vijeća Županje Gabrijel Galović, a potom i gradonačelnik Davor Miličević, koji je pozvao vijećnike da ne gledaju privatne interese, već da rade zajedno na dobrobit grada.*
- (9) *Mame ne žale vremena i truda za pripremu hrane, očevi možda ipak više gledaju na to da priprema bude jednostavna i kratka.*
- (10) *Dok ne kažu, na njihovu se proslavu može gledati samo kao na antihrvatsku i antimuslimansku provokaciju.*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

U uporabama iz primjera (1), (2) i (4) nalazimo jezgreno perceptivno značenje. Primjer (2) izdvajamo po tome što podrazumijeva dulje trajanje u smislu 'promatranja', a može se tumačiti da podrazumijeva i određenu mentalnu aktivnost 'praćenja'. U uporabama iz primjera (3) (...) *roditelj s ponosom gleda kako njegovo dijete raste* i (6) *U klasičnoj arhivi jedan dokument*

uvijek može gledati samo jedna osoba, glagol nosi istodobno jezgreno i metaforičko značenje. U primjeru (3) situacija podrazumijeva vizualnu percepciju procesa rasta i čitav niz aktivnosti zbog kojih roditelj može zaključiti da dijete raste, koje uključuju druge osjetilne modalitete i kognitivne aktivnosti. U primjeru (6) glagol nosi značenje vizualne percepcije, ali podrazumijeva i čitav niz drugih radnji povezanih sa situacijom (uzimanje, otvaranje, čitanje dokumenta itd.). U primjeru (5) (...) *te je slijepo gledao uvis* odvio se metaforički pomak značenja. Od jezgrenog značenja vizualne percepcije koje podrazumijeva 'usmjeravanje pogleda' preostalo je samo to potonje značenje. Na to upućuje dodatak *slijepo* jer, dakako, slijepa osoba nema sposobnost vizualne percepcije. Iz posljednja tri primjera razvidna je važnost kontekstualizacije za tumačenje značenja glagola. U primjerima (7) (...) *bakreni limići gledaju prema vama* i (8) (...) *pozvao vijećnike da ne gledaju privatne interese*, (...) značenje glagola više nema nikakve veze s percepcijom. U primjeru (7) glagol nosi značenje prostorne orijentacije, 'biti okrenut prema'. Situacija u kojoj se odvija čin gledanja podrazumijeva da je promatrač okrenut prema predmetu percepcije prednjom stranom svoga tijela na kojoj se nalaze oči. Značenje koje se ostvaruje u ovoj uporabi odnosi se upravo na taj dio situacije, stoga možemo reći da je metonimijski motivirano. Za nj su nužna dva preduvjeta – neživa prva dopuna i priložna oznaka mjesta na mjestu druge dopune. U primjeru (8) odvio se metaforički pomak prema značenju mentalne aktivnosti u smislu 'pridavati pažnju', 'paziti na'. I u tom slučaju je za značenjski pomak preduvjet značenje druge dopune koja mora biti apstraktna. U posljednja dva primjera izdvojena značenja glagola ostvaruju se u posebnim uvjetima. U uporabi iz (9) (...) *gledaju na to da priprema bude jednostavna i kratka* druga dopuna pripada kosom razredu, u obliku prijedložnog akuzativa uvedenog prijedlogom *na*, dok se u uporabi iz (10) (...) *na njihovu se proslavu može gledati samo kao na antihrvatsku i antimuslimansku provokaciju* druga dopuna pripada kosom razredu u obliku prijedložnog akuzativa, a treća se ostvaruje kao struktura sastavljena od priloga *kao* i prijedložnog akuzativa također uvedenog prijedlogom *na*. U prvom slučaju glagol nosi značenje 'paziti na', 'brinuti za', 'pridavati pažnju', dok u drugom nosi značenje 'smatrati', 'doživljavati' (10).

AKCIONALNOST

U svim uporabama osim jedne glagol *gledati* nosi obilježja [-statično], [-telično] i [-trenutačno], što ga po akcionalnosti čini radnjom. Samo u primjeru (7) (...) *bakreni limići gledaju prema vama* glagol čije značenje više nije povezano s percepcijom ne možemo tumačiti kao [-statično], već kao [+statično] (limići stoje okrenuti prema nečemu). Iako nas u primjeru (5) (...) *te je slijepo gledao uvis* uporaba u perfektu može navesti na tumačenje

obilježja [+telično], slučaj je to u kojem se obilježje svršenosti koje nosi glagolsko vrijeme ne poklapa s teličnošću. Čin 'gledanja uvis' ne podrazumijeva inherentnu završnu točku. U uporabama iz (9) i (10), koje nose metaforičko značenje ostvareno uz dopune u specifičnom obliku, glagol zadržava obilježja ateličnosti i netrenutačnosti, no postaje statičan, što ga čini stanjem.

VALENTNOST I ZNAČENJE DOPUNA

Glagol *gledati* u gotovo svim izdvojenim uporabama prima dvije dopune. U tim slučajevima druga dopuna može pripadati akuzativnom razredu, u obliku neprijedložnog akuzativa kao u primjeru (1) (...) *ih njihova beba gleda* (...) ili objektne rečenice u primjeru (2) (...) *gledajte kakva će biti reakcija*, kosom razredu, kao što je prijedložni akuzativ u primjeru (4) (...) *gledam u tu silnu policiju* (...) ili pak priložnom razredu, kao u primjeru (5) (...) *gledao uvis*. Uočavamo, dakle, veliku raznolikost u vrstama druge dopune koju glagol može primiti. Razvidno je iz navedenih primjera da promjena razreda dopune iz akuzativnog u kosi neće nužno uzrokovati značenjski pomak. Prva dopuna uvijek je živo biće koje ima sposobnost percepcije, osim u slučaju uporabe (7) (...) *bakreni limići gledaju prema vama*, . Neživa prva dopuna implicira značenje koje više nije povezano s percepcijom. Druga dopuna većinom je konkretna, u smislu mogućnosti perceptivne spoznaje, radilo se o objektu ili procesu (kao što je u slučajevima (2) (...) *gledajte kakva će biti reakcija* i (3) (...) *gleda kako njegovo dijete raste*). No nalazimo i uporabu s apstraktnom drugom dopunom u primjeru (8) (...) *da ne gledaju privatne interese*, uz koju će glagol nužno nositi metaforičko značenje. Glagol prima treću dopunu samo u slučaju kao što je uporaba iz primjera (10) (...) *na njihovu se proslavu može gledati samo kao na antihrvatsku i antimuslimansku provokaciju*. Treća dopuna u tom specifičnom obliku (*kao* + prijedložni akuzativ uveden prijedlogom *na*) uvjetuje stvaranje specifičnog metaforičkog značenja. Značenjska obilježja druge dopune određuju tumačenje značenja glagola, kao što pokazuje primjer (2) (...) *gledajte kakva će biti reakcija* – ako je objekt percepcije takve prirode da podrazumijeva odvijanje u vremenu, izražena će biti nijansa trajanja pa ćemo glagol tumačiti kao 'promatranje'.

PRIJELAZNOST

U pravilu je *gledati* slabo prijelazan glagol uz obilježja hotimičnosti, ateličnosti i netrenutačnosti, što ga čini tranzitivnijim od *vidjeti*. Ta se dva glagola razlikuju po pripadnosti različitim tipovima glagola prema Vibergovoj klasifikaciji, odnosno po obilježju hotimičnosti.

Ipak, potvrđene su slabo prijelazne uporabe u kojima se radnja ne može smatrati hotimičnom, a pronalazimo ih u primjerima (7) (...) *limići gledaju prema vama* i (10) (...) *na njihovu se proslavu može gledati samo kao na antihrvatsku*. U prvom slučaju glagol nosi značenje koje više nije povezano s percepcijom, dok se u drugome odvio metaforički pomak značenja.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Gledati, poput *vidjeti*, broji mnoge nijanse perceptivnoga značenja, no za razliku od njega slabije se širi prema domeni kognitivne aktivnosti. Značenjske nijanse koje ostvaruje vrlo su disperzirane i ovisne o specifičnim značenjskim obilježjima dopuna. Tako, primjerice, glagol poprima nijansu 'promatranja' kada druga dopuna podrazumijeva odvijanje u vremenu, koja je još izraženija kada je riječ o objektnoj rečenici uvedenoj veznikom *kako*. Značenje se, dakle, može mijenjati i ako razred druge dopune ostaje isti. Glagol može označavati 'pregledavanje', što iščitavamo iz značenja druge dopune uz značenje konteksta odnosno situacije (*gledati dokument u arhivu*) ili pak može poprimiti metonimijsko značenje 'upiranja pogleda' bez samog perceptivnog čina, također razabirljivo na temelju konteksta, no ovaj put bez značenja druge dopune (*slijepo je gledao uvis*). Glagol gotovo uvijek prima dvije dopune, po akcionalnosti je radnja osim u vrlo specifičnom značenju koje više uopće nije povezano s percepcijom, kada je stanje.

Izdvojena značenja obuhvaćaju 1) hotimično percipirati nešto vidom, imati pogled usmjeren na nešto, 2) promatrati, 3) biti okrenut prema, 4) pridavati pažnju, uzimati u obzir, 5) smatrati.

7.1.3. POGLEDATI

Glagol *pogledati* po Vibergovoj klasifikaciji svrstavamo među aktivnosti, kao i glagol *gledati* čijom je prefiksacijom nastao. Po vidu ga smatramo svršenim glagolom, s obzirom na to da je leksikaliziran prefiksacijom upravo kao svršeni parnjak glagola *gledati*.

- 1) *Ukoliko ponovo požele pogledati svoj film u ugođaju velike kino dvorane sa sobom mogu povesti i svoje prijatelje te iskoristiti popust na ulaznice u Movieplexu od 30 %.*
- 2) *Slike štenaca možete pogledati ovdje.*
- 3) *No, da biste si predočili kako su izgledali povijesni brodovi, nije nužno ići u muzeje, za početak će biti dovoljno da pogledate na pučinu plitkim ninskim morem plovi stotinjak drvenih brodova, remek-djela tradicijske brodogradnje, koji se nazivaju ninskim kaićem, plazuljom ili batelom.*

- 4) *Ako ne vjerujete nama, pogledajte što kažu drugi o tome : "Kad ljubav govori, razum šuti."*
- 5) *Otvori se svim stranama, pogledaj iz svih kuteva.*
- 6) *Dragi, kada se pogledam u ogledalo vidim staru ženu, punu bora, na kojoj sve visi, prepunu celulita...*
- 7) *O tome koliki je doprinos Zareza javnom interesu mogu se uvjeriti svi koji pogledaju arhivu dosadašnjih 357 brojeva Zareza dostupnu na našim internetskim stranicama.*
- 8) *Ako pogledamo život s obzirom na aktivnosti u samoj domeni župe, ali i na civilnom planu, onda čovjek pomišlja da ima nade za to malo mjesto u podnožju Ivančice, šezdesetak kilometara udaljenom od Zagreba.*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

Jezgreno perceptivno značenje glagola pronalazimo u primjerima (1) *Ukoliko ponovo požele pogledati svoj film (...)*, (2) *(...) će biti dovoljno da pogledate na pučinu*, (3) *Slike štenaca možete pogledati ovdje* i (6) *(...) kada se pogledam u ogledalo (...)*. Među njima uočavamo značenjske nijanse koje obuhvaćaju percepciju cjelokupnog audiovizualnog djela u (1), usmjeravanje pogleda u (2) i obuhvaćanje čega pogledom u (3). Pored jezgrenog značenja, u primjerima (4) *(...) pogledajte što kažu drugi o tome* i (7) *(...) svi koji pogledaju arhivu dosadašnjih 357 brojeva Zareza* nalazimo i metaforičko značenje mentalne aktivnosti. U obje uporabe radnja podrazumijeva vizualnu percepciju teksta, no važnije je značenje 'čitanja', 'proučavanja'. U primjerima (5) *Otvori se svim stranama, pogledaj iz svih kuteva* i (8) *Ako pogledamo život s obzirom na aktivnosti (...)* glagol nosi metaforičko značenje koje tumačimo kao 'sagledavanje', 'proučavanje'. Ističemo da se te dvije uporabe od ostalih razlikuju po tome što je u prvom slučaju glagol jednovalentan (5), a u drugome je druga dopuna apstraktna (8).

AKCIONALNOST

Kao što smo napomenuli u prethodnom razdjelu, iako se glagol u uporabama iz primjera (1) *(...) pogledati svoj film*, (2) *(...) pogledate na pučinu*, (3) *Slike štenaca možete pogledati ovdje* i (6) *(...) kada se pogledam u ogledalo* ostvaruje u jezgrenom perceptivnom značenju, među njima razlikujemo značenjske nijanse. Dok se u primjerima (2), (3) i (6) značenje odnosi na 'obuhvaćanje čega pogledom', 'upravljanje pogleda' kako bi se vizualnom percepcijom

prikupile informacije, u primjeru (1) značenje jače implicira cjelovitost radnje, što možemo potvrditi zamjenom glagola glagolom *odgledati*, koja u preostalim primjerima nije moguća. Te nijanse značenja povezane su sa značenjem dopuna glagola. Dok je film objekt percepcije koji podrazumijeva trajanje, a time početnu i završnu točku, zbog čega je čin percipiranja moguće doživljavati kao cjelovit, slika, pučina i odraz nisu takve prirode. To se, dakako, odražava na obilježje teličnosti. Dok glagol u uporabi (1) smatramo teličnim jer cjelovitost radnje implicira inherentnu točku završetka, u preostalima je ateličan jer značenje glagola ne implicira nužno prestanak radnje – drugim riječima, *pogledati* je 'početak gledanja' kao dio perceptivnog čina, za razliku od, primjerice, teličnog 'odgledavanja' i teličnog 'uočavanja', koje smatramo svojevrsnom perceptivnom predradnjom. Što se tiče preostalih obilježja, glagol *pogledati* u svim je uporabama [-statičan] i [-trenutačan]. Stoga, kada je usto ateličan (u većini uporaba), po tipu akcionalnosti ostvaruje se kao radnja, no kada je teličan (kao u primjeru (1)), ostvaruje se kao postignuće.

VALENTNOST I ZNAČENJE DOPUNA

Glagol prima dvije dopune u svim uporabama osim u primjeru (5) (...) *pogledaj iz svih kuteva*, kada prima samo prvu. No i u tom je slučaju druga dopuna implicirana iako nije ostvarena, kao u određenim uporabama glagola *vidjeti* (v. str. 38.). Ističemo da kada glagol prima samo jednu dopunu, nosi metaforičko značenje. Na mjestu prve dopune uvijek je živo biće, dok druga dopuna može pripadati akuzativnom razredu, u obliku imenske skupine u neprijedložnom akuzativu ili objektne rečenice (4) (...) *pogledajte što kažu drugi*, zatim može pripadati kosom razredu, u obliku prijedložnog akuzativa (3) *pogledate na pučinu* ili priložnom razredu (2) *pogledati ovdje*. Značenje druge dopune određuje tumačenje značenja glagola kao jezgreno ili metaforičko, neovisno o njezinu tipu. Također, značenjske nijanse tumačit će se ovisno o značenju druge dopune, kao što je slučaj primjera (7) (...) *svi koji pogledaju arhivu dosadašnjih 357 brojeva Zareza*. Takve nijanse ne možemo smatrati izdvojenim značenjima. U (6) *kada se pogledam u ogledalo* ističemo refleksivnu uporabu povratne zamjenice *se* na mjestu druge dopune, dok za leksikalizirani povratni oblik glagola koji bi primao samo jednu dopunu nema potvrde u korpusu.

PRIJELAZNOST

U svim uporabama glagol *pogledati* nepromijenjenih je obilježja hotimičnosti i netrenutačnosti, dok se obilježje teličnosti mijenja. Stoga glagol može biti srednje ili jače prijelazan, ovisno o tome je li teličan. U primjeru (1) *Ukoliko ponovo požele pogledati svoj*

film (...) glagol je srednje prijelazan, dok je u primjeru (2) *Slike štenaca možete pogledati ovdje* jače prijelazan.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Značenje glagola *pogledati* slabo se širi metaforički, odnosno većinom zadržava jezgreno značenje uz nijanse. Veću razliku uočavamo između nijanse značenja koja odgovara 'odgledavanju', odnosno radnji koja podrazumijeva cjelovitu percepciju objekta koji traje u vremenu, i nijansi koje odgovaraju 'usmjeravanju pogleda', 'obuhvaćanju pogledom' i slično. Te se razlike u značenju odražavaju na ostvarivanje akcionalnosti, budući da je prva značenjska nijansa telična, imajući inherentni svršetak, dok su druge nijanse atelične. Posljedično tome, i prijelaznost glagola razlikuje se ovisno o nijansi značenja, a značenje se mijenja ovisno o značenju druge dopune glagola (*pogledati predstavu* nasuprot *pogledati fotografiju* ili *pogledati kroz prozor*). Druga specifičnost koju možemo izdvojiti na temelju analize jest povezanost valentnosti glagola i širenja značenja. Iako se radi samo o jednom primjeru, zbog čega bi bilo nesmotreno generalizirati, analizom smo doveli u odnos jednovalentni oblik glagola i metaforičko proširenje njegova značenja. Ističemo da perceptivna značenja i nijanse glagola *pogledati* odgovaraju određenim značenjima glagola *gledati*, što je za očekivati s obzirom na to da je jedan od vidskih parnjaka toga *glagola*. Značenja glagola koja bismo izdvojili obuhvaćaju 1) usmjeriti pogled na što, obuhvatiti pogledom, 2) odgledati, 3) proučiti, ispitati, sagledati.

7.1.4. PROMATRATI

Glagol *promatrati* implicira usmjerenu percepciju i hotimičnost, čime ga po Vibergovoj klasifikaciji smatramo aktivnošću. Tumačimo ga kao nesvršen s obzirom na to da je leksikaliziran njegov parnjak po vidu (svršeni glagol *promotriti*) te da se ne može upotrebljavati u svršenim glagolskim oblicima.

- 1) *Uživao sam promatrajući vas tako živahne, vesele i zadovoljne.*
- 2) *Ili barem razmišljaj o svom disanju promatraj svaki udah i izdah neko vrijeme.*
- 3) *Zanimljivo je promatrati kako slabija mačka preuzima prevlast ako je jača bolesna ili pokazuje znakove slabosti.*
- 4) *Promatraju se ptice grabljivice koje migriraju prema sjeveru u proljetnoj seobi kada...*
- 5) *Čim to počneš promatrati kao problem, cijeli tvoj pogled na svijet bit će iskrivljen i onda si opet na početku.*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

Jezgreno perceptivno značenje glagola *promatrati* pronalazimo u primjeru (1) *Uživao sam promatrajući vas tako živahne, vesele i za dovoljne*, primjeru (3) *Zanimljivo je promatrati kako slabija mačka preuzima prevlast ako je jača bolesna ili pokazuje znakove slabosti* i primjeru (4) *Promatraju se ptice grabljivice koje migriraju prema sjeveru u proljetnoj seobi kada (...)*. To jezgreno značenje tumačimo kao 'pomnije' i/ili 'dulje gledanje'. U primjerima (3) i (4) uočavamo dodatne nijanse značenja. U primjeru (3) radnja podrazumijeva dulje razdoblje i isprekidanost radnje što razumijevamo na temelju konteksta i poznavanja izvanjezičnog svijeta, a značenje takve uporabe glagola istodobno obuhvaća i druge osjetilne modalitete (metonimijsko značenje) te kognitivnu aktivnost (metaforičko značenje). U primjeru (4) značenje glagola prošireno je na čitav niz aktivnosti koji podrazumijeva specifična situacija 'promatranja ptica'. Iako je perceptivno značenje bilo prvo i ishodišno, jer je sam čin promatranja najvažnija aktivnost, metonimijskim je proširenjem glagol preuzeo značenja koja se vezuju za tu situaciju (npr. bilježenje podataka). Da bi se ostvarilo takvo izdvojeno značenje, na mjestu druge dopune mora biti imenica *ptica* ili pak određena vrsta tog životinjskog razreda. U primjeru (2) (...) *razmišljaj o svom disanju promatraj svaki udah i izdah neko vrijeme* značenje glagola metonimijski se proširilo na druge osjetilne modalitete, dok u primjeru (5) *Čim to počneš promatrati kao problem (...)* glagol uz akuzativnu drugu dopunu i izraz *kao* + imenica na mjestu treće dopune tvori konstrukciju s izdvojenim značenjem 'smatrati', 'držati za'.

AKCIONALNOST

Glagol *promatrati* u svim uporabama nosi obilježja [-statično], [-telično] i [-trenutačno], što ga čini radnjom. S obzirom na slabije širenje značenja i mogućnost stvaranja značenjskih nijansi u odnosu na, primjerice, glagol *gledati*, nije neobično što je obilježje akcionalnosti glagola *promatrati* slabo promjenjivo.

VALENTNOST I ZNAČENJE DOPUNA

Glagol u svim uporabama prima akuzativnu drugu dopunu, u obliku imenske skupine u neprijedložnom akuzativu (1) *promatrajući vas (...)* ili objektne rečenice (3) (...) *promatrati kako slabija mačka preuzima prevlast (...)*. Značenje druge dopune uvjetuje tumačenje značenja glagola kao jezgreno ili prošireno (na primjer, konkretna ili apstraktna dopuna),

metonimijsko ili metaforičko. U uporabi iz primjera (5) *Čim to počneš promatrati kao problem (...)*, da bi se ostvarilo specifično značenje nužan je izraz *kao* + imenska skupina na mjestu treće dopune. Drugim riječima, glagol će uz treću dopunu u određenom obliku nositi novo značenje.

PRIJELAZNOST

Uz nepromijenjena obilježja hotimičnosti, ateličnosti i netrenutačnosti, glagol je u svim uporabama srednje prijelazan.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Sintaktičko-značenjska obilježja glagola *promatrati* slabo su promjenjiva. Neovisno o tome nosi li jezgreno ili metaforičko značenje, zadržava isti broj dopuna, stupanj prijelaznosti te se akcionalnost jednako ostvaruje. Izdvojeno značenje nastaje kada glagol prima treću dopunu u obliku izraza *kao* uz imensku skupinu. Značenjske nijanse *promatrati* iščitavamo s pomoću značenja *gledati* te možemo reći da svojim značenjem pokriva određeni spektar značenja toga glagola, kao svojevrсни podskup. Isto tako, sintaktička obilježja *promatrati* nalikuju obilježjima *gledati*.

Izdvajamo značenja 1) pomno i dugo gledati, ispitivati pogledom, 2) proučavati, pratiti, 3) razmatrati, 4) smatrati.

7.1.5. PRIMIJETITI

Uz obilježje nehodičnosti, glagol *primijetiti* po Vibergovoj klasifikaciji smatramo glagolom iskustva. Po vidu glagol tumačimo kao svršen s obzirom na to da je leksikaliziran njegov nesvršeni parnjak *primjećivati* i da ga se ne može upotrebljavati u nesvršenim glagolskim vremenima.

- 1) *U časopisima, na Internetu ili drugim medijima ste sigurno primijetili fotografije koje prikazuju osobe sa savršenom kožom ili bajkoviti pejzaž.*
- 2) *Ako samo primijetite da vam sluh nije tako dobar kao prije nekoliko godina, to je proces starenja.*
- 3) *Izvršno si primijetio da se radi o programu koji strukturira proteine, točnije on simulira taj proces, koji je uobičajeniji pod nazivom protein folding.*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

Glagol nosi jezgreno perceptivno značenje koje odgovara značenju 'ugledati', 'opaziti' kao u primjeru (1) (...) *na Internetu ili drugim medijima ste sigurno primijetili fotografije (...)*. Značenje se može širiti metonimijski na druge osjetilne modalitete poput sluha u primjeru (2) *Ako samo primijetite da vam sluh nije tako dobar (...)* ili metaforički na domenu kognitivne aktivnosti kao u primjeru (3) *Izvršno si primijetio da se radi o programu koji strukturira proteine (...)* kada odgovara značenju 'zaključiti', 'komentirati', 'napomenuti'. Ističemo da značenje ne ostaje samo u domeni kognitivnog, već se može odnositi i na 'kazivanje', 'govorenje'. Takvo je značenje najudaljenije od jezgrenog perceptivnog koje smo dosad sreli među glagolima vizualne percepcije. U hrvatskom rječniku takvo je značenje izdvojeno kao drugo zasebno značenje, dok je prvo značenje perceptivno. Zbog toga te zbog čestotnosti njegova pojavljivanja u korpusu u odnosu na drugo značenje, perceptivno smo uzeli kao jezgreno značenje. Međutim, treba napomenuti da je zbog etimologije glagola takav pristup upitan - glagol *primijetiti* je, naime, nastao od praslavenskog glagola *mětiti u značenju *misliti*, što ga čini jedinim glagolom vizualne percepcije koji je ušao u našu analizu, a koji se nije razvio iz korijena koji je značio percepciju. Glagol u tom značenju 'zaključivanja' i/ili 'kazivanja' razlikuje i obilježje hotimičnosti, po kojemu bi se klasificirao kao aktivnost, a ne iskustvo.

AKCIONALNOST

U perceptivnom značenju ili pak proširenom, metonimijskom značenju glagol dijeli obilježja s 'ugledati', 'zapaziti'. Ta su obilježja [+trenutačno], posljedično tome [+telično], te [+statično]. Kao u slučaju određenih uporaba glagola *vidjeti*, takva kombinacija obilježja nije predviđena klasifikacijom Van Valina i LaPolle, pa uporabi ne možemo odrediti tip. U značenju kognitivne aktivnosti i/ili kazivanja, glagol ostaje [+teličan], no postaje [-statičan] i [-trenutačan], što ga čini postignućem.

VALENTNOST I ZNAČENJE DOPUNA

Glagol beziznimno prima dvije dopune, pri čemu druga dopuna uvijek pripada akuzativnom razredu, u obliku imenske skupine ili objektne rečenice. Neovisno o obliku druge dopune, glagol nosi jezgreno značenje, metaforičko značenje ili značenje 'kazivanja'. Valja istaknuti da se u vrlo malom broju slučajeva ostvaruje posljednje značenje ako druga dopuna nije objektna rečenica. Kao i kod svih dosad analiziranih glagola, značenje dopune uvjetuje tumačenje

značenja glagola. Apstraktna druga dopuna ne može stajati uz glagol u jezgrenom perceptivnom značenju jer se ne može percipirati vidom.

PRIJELAZNOST

Glagol je u uporabama u perceptivnom i metonimijskom značenju nehotičan, teličan i trenutačan što ga, uz dva sudionika, čini jače prijelaznim. U izdvojenom značenju 'zaključivanja' i/ili 'kazivanja' glagol je također jače prijelazan, no uz druga obilježja – teličan je, ali hotimičan i netrenutačan.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Budući da je 'zaključivati' i/ili 'kazivati' etimološki izvorno značenje glagola te da glagol u takvom značenju ima znatno različita obilježja, smatramo da bi trebalo imati drukčiji status od metaforičkih značenja koja nastaju širenjem perceptivnoga. kako je nastalo značenje vizualne percepcije nažalost izlazi van granica ovoga rada – ne možemo reći da se metaforički pomak odvio u smjeru vizualne percepcije s obzirom na to da bi zbog utjelovljenosti značenja i prirode njegova širenja takvo što bilo vrlo neuobičajeno. Naš će zaključak biti da značenje 'zaključivanja' i/ili 'kazivanja' valja posebno izdvojiti.

Značenja glagola koja bismo izdvojili obuhvaćaju 1) opaziti, ugledati, 2) razaznati bilo kojim osjetilom ili umom, zaključiti 3) napomenuti, komentirati.

7.1.6. POREDBENI OSVRT NA HRVATSKE GLAGOLE

Vidjeti i *gledati* glagoli su koji ostvaruju najviše različitih značenjskih nijansi u jezgrenom značenju te se najviše metaforički šire. *Gledati* se, za razliku od *vidjeti*, slabo širi metonimijski. Preostali glagoli vizualne percepcije svojim značenjem odgovaraju određenim nijansama *vidjeti* i *gledati*, stoga možemo reći da predstavljaju leksikalizirana značenja tih dvaju glagola. Dakako, oni sami ostvaruju značenjske nijanse te se metaforički i metonimijski šire, no njihovo jezgreno i, u većini slučajeva, najfrekventnije značenje najčešće tumačimo s pomoću *vidjeti* ili *gledati*. Također, njihova značenjsko-sintaktička obilježja valentnosti, prijelaznosti i akcionalnosti gotovo su uvijek istovjetna istim obilježjima *vidjeti* i *gledati* u odgovarajućim značenjima. Glavna podjela perceptivnih glagola u hrvatskom stoga se može provoditi na temelju obilježja hotimičnosti, u skladu s Vibergovom podjelom na glagole iskustva i aktivnosti, pri čemu će skupina glagola iskustva obuhvaćati *vidjeti* i ostale glagole

koji leksikaliziraju jedno od njegovih značenja (u slučaju ove analize *primijetiti*), a skupina glagola aktivnosti na isti način obuhvaćati *gledati* i glagole koji leksikaliziraju jedno od njegovih značenja (u slučaju ove analize *pogledati* i *promatrati*).

Tako značenje glagola *promatrati* tumačimo kao 'gledanje' produljena trajanja uz eventualne nijanse, glagol u svim uporabama ostvaruje akcionalnost jednako kao *gledati* u jezgrenom perceptivnom značenju, nesvršen je i srednje prijelazan također poput *gledati*, te uvijek prima dvije dopune. Razliku između tih dvaju glagola pronalazimo u razredu druge dopune. Dok *promatrati* prima samo akuzativnu, *gledati* može primiti i kosu i priložnu. U takvim uporabama možemo reći da *gledati* ostvaruje nijansu značenja koju ne obuhvaća *promatrati* (**promatrati na pučinu*, **promatrati uvis*) – onu u kojoj se ističe 'usmjeravanje pogleda'. U prilog takvom tumačenju ističemo odnos značenja glagola *pogledati* i mogućih razreda njegove druge dopune. Taj glagol, koji se također tumači u odnosu na *gledati* s obzirom na to da je nastao njegovom prefiksacijom i da je njegov nesvršeni parnjak, u brojnim uporabama nosi značenje 'usmjeravanja pogleda' te u tim uporabama pored akuzativnih može primiti i kosu ili priložnu drugu dopunu (*pogledati na pučinu*, *pogledati uvis*), što *promatrati* ne može. *Pogledati* se, pak, od *gledati* razlikuje po vidu i ostvarivanju akcionalnosti. Dok se *gledati* ostvaruje kao radnja neovisno o promjeni značenja i sintaktičkih obilježja, *pogledati* se može ostvariti kao radnja ili kao postignuće. Obilježje akcionalnosti kod hrvatskih glagola može se sažeti na sljedeći način. *Promatrati* i *gledati* ostvaruju samo jedan tip akcionalnosti, uvijek su radnje. *Pogledati* se također može ostvariti kao radnja, a može i kao postignuće, kada odgovara značenju 'odgledati'. *Vidjeti* se ostvaruje kao stanje ili pak u kombinaciji obilježja koja nije predviđena Van Valinovim i LaPollinim prijedlozima, i to kada mu značenje odgovara 'uočiti', 'ugledati', 'primijetiti', a u istoj toj kombinaciji ostvaruje se, očekivano, *primijetiti*. Iz takvih rezultata iščitavamo ne samo potvrdu da se određenim glagolima leksikalizira pojedina uporaba drugoga glagola (odnos *vidjeti* i *primijetiti*), već i da su polisemnost glagola i promjena ostvarivanja akcionalnosti neraskidivo povezane.

Što se tiče valentnosti, svi analizirani hrvatski glagoli vizualne percepcije glagoli primaju dvije dopune. Pritom je prva dopuna uvijek nominativna, a razred kojemu pripada druga dopuna određuje značenje glagola, ovisno je li jezgreno ili metaforičko. Glagoli u značenju 'usmjeravanja pogleda', primjerice, mogu primiti kosu ili priložnu drugu dopunu, dok u značenju 'promatranja' ne mogu. Samo *vidjeti* ima uporabu u kojoj prima isključivo nominativnu dopunu. Iako su i kod drugih glagola potvrđene uporabe s jednom dopunom, one podrazumijevaju neostvarenu dopunu (rečenica ostaje smisljena i potvrđena kad joj se doda

neka druga dopuna, za razliku od *vidjeti* u značenju 'sposobnosti vida'). Značenje druge dopune određuje tumačenje značenja glagola, pa tako i širenje značenja vežemo za njezina značenjska obilježja (apstraktna druga dopuna uvijek ukazuje na metaforičko značenje glagola). Tri dopune glagoli primaju samo u posebnim slučajevima izdvojenih značenja, često nepovezanih s percepcijom, a ta treća dopuna gotovo uvijek ima neka ograničenja (primjerice, mora biti uvedena prilogom *kao*). Zanimljivo je pitanje veznika kojim se uvodi objektna rečenica kao druga dopuna. Između *da* i *kako*, veznika koji se upotrebljavaju uz glagole vizualne percepcije, postoji značenjska razlika iako su ponekad međusobno zamjenjivi (govornici ih u svakodnevnom govoru često 'brkaju'). Raspodijeljeni su tako da glagol iskustva *vidjeti* najčešće prima *da*, a glagol aktivnosti *gledati* prima *kako*. I preostali glagoli tražit će veznik ovisno o svojem tipu, pa će tako *primijetiti* primiti *da* poput *vidjeti*, a *pogledati* i *promatrati* primat će *kako* poput *gledati*. Pripadnost glagola skupini iskustva ili aktivnosti u hrvatskom očigledno ima velik utjecaj na raspodjelu njegovih sintaktičko-značenjskih obilježja.

Kategorija prijelaznosti ispostavila se kao relativno nevažna za promatranje glagola vizualne percepcije. S obzirom na to da se tumači preko minimalnih obilježja s pomoću kojih se definiraju akcionalnost i tip glagola po Vibergovoj klasifikaciji, riječ je o sekundarnoj kategoriji koja ne utječe na preostala sintaktičko-značenjska obilježja i ponašanje glagola. Prijelaznost stoga u kontrastivnoj analizi može poslužiti za usporedbu, no njezina promjena uvijek će pratiti promjenu nekog drugog obilježja (npr. akcionalnosti u primjerima *pogledati predstavu* i *pogledati kroz prozor*).

7.2.FRANCUSKI GLAGOLI

U analizi francuskih glagola, najprije ćemo im, kao hrvatskim glagolima, odrediti tip prema Vibergovom dinamičkom sustavu klasifikacije, no s obzirom na to da vid u francuskome nije odrediv na leksemu, nećemo ga kao kod hrvatskih glagola tumačiti u uvodnom dijelu. Budući da ga se može iščitavati gotovo isključivo na temelju konteksta i uporabe glagolskih vremena, eventualne posebnosti i kratku usporedbu s hrvatskim isticat ćemo na kraju analize pojedinih glagola. Kao i u hrvatskom, predložit ćemo niz primjera koji predstavljaju reprezentativne uporabe, a zatim ćemo analizirati uporabe prema istom obrascu, također uz navođenje izdvojenih značenja na kraju analize svakog glagola. Krenut ćemo

najprije od najčešćeg glagola u korpusu *voir* (vidjeti), zatim ćemo analizirati *regarder* (gledati), *observer* (promatrati/promotriti), *apercevoir* (uočiti) i naposljetku *visionner* (gledati).

7.2.1. VOIR (vidjeti)

Glagol *voir* po Vibergovoj je klasifikaciji nehotičan, što ga čini iskustvom.

- 1) *Je l' ai vu ce matin, il se dirigeait vers l' arène ou sa mise à mort était programmée. (Vidio/vidjela sam ga danas ujutro, išao je prema areni gdje je bilo zakazano njegovo smaknuće.)*
- 2) *Depuis mon opération il y a 3 semaines, je commence à voir de nouveau. (Otkako sam operiran/a prije 3 tjedna, nanovo počinjem vidjeti.)*
- 3) *La quantité de sang qui a été versé est insupportable, et on ne voit pas la fin de toute cette misère. (Količina prolivene krvi je nepodnošljiva i ne vidimo/ne vidi se kraj svom tom očaju.)*
- 4) *Tu vois, on lui prend les pis, à la vache, et on tire comme ça. (Pogledaj/Vidiš⁴, uzmeš kravi vime i ovako povlačiš.)*
- 5) *Goutez -y, vous verrez c' est addictif ! (Kušajte, vidjet ćete da izaziva ovisnost!)*
- 6) *L' agence ferme 15 jours en août, je ne vais pas me plaindre, on ira à la mer, c' est promis, mon fils veut voir des crabes. (Agencija je zatvorena 15 dana u kolovozu, neću se žaliti, ići ćemo na more, obećajem, moj sin želi vidjeti rakove.)*
- 7) *C' est la seconde fois que je vois cet épisode et je suis vraiment persuadée qu' en conservant l' anglais écrit et qu' en regardant un film pendant une heure en anglais, tout revient. (Ovo je drugi put da gledam ovu epizodu i stvarno sam uvjeren/a da kad zadržiš pisani engleski i pogledaš film na engleskom sat vremena, sve se vrati.)*
- 8) *On est capable de ne se voir que trois fois dans l' année, mais les liens ne se sont pas distendus, on a tellement de souvenirs, de balades ensemble, de complicités... (Možemo se vidjeti samo triput u godini, a da veze ne popuste, imamo toliko uspomena, zajedničkih šetnji, povezanosti...)*
- 9) *Le Parti travailliste se voit comme un « relais politique » du syndicat. (Radnička stranka smatra se „političkim posrednikom“ sindikata.)*
- 10) *M. Nikolic voit au contraire en la Russie qui a accordé à la Serbie un soutien sans*

---

⁴ Napominjemo da se značenje *Tu vois* u navedenom primjeru može tumačiti dvojako, u imperativnom značenju *pogledaj* ili u značenju *vidiš*.

faillie à son opposition à l' indépendance du Kosovo, un partenaire plus fiable que l' UE. (Naprotiv, Nikolić smatra Rusiju, koja je Srbiju čvrsto podržala u protivljenju nezavisnosti Kosova, pouzdanijim partnerom od EU.)

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

Kao u hrvatskom, među primjerima uočavamo dva različita temeljna perceptivna značenja – sposobnost vida, kao u (2) (...) *je commence à voir de nouveau* i perceptivnu radnju, čin vizualne percepcije. Među navedenim uporabama uočavamo brojne nijanse potonjeg jezgrenog značenja, kao što je slučaj primjera (1) *Je l' ai vu ce matin, il se dirigeait vers (...)*, (6) (...) *mon fils veut voir des crabes* i (7) *C' est la seconde fois que je vois cet épisode (...)*. Dok se u uporabi iz (1) radi o vizualnom opažaju objekta koji odgovara 'uočavanju', u primjeru (6) značenje glagola odnosi se na specifičnu situaciju u kojoj se objekt 'upoznaje' (takva se značenjska nijansa iščitava na temelju kompleksnog izvanjezičnog znanja o vrlo tipičnoj situaciji), dok u primjeru (7) glagol nosi značenje 'gledati', 'pogledati'. Širenje značenja odvija se prema metaforičkom u smjeru kognitivne aktivnosti kao u primjeru (3) (...) *on ne voit pas la fin de toute cette misère*, kada ga tumačimo kao 'predvidjeti', 'predočiti', a glagol može poprimiti i metonimijsko značenje drugih perceptivnih modaliteta kao u (5) *Goutez-y, vous verrez c' est addictif!* (*Kušajte, vidjet ćete da izaziva ovisnost!*). Tumačenje značenja glagola kao jezgreno ili metaforičko ovisi o značenju druge dopune. Pojedina izdvojena metaforička značenja sustavno se pojavljuju uz specifične oblike glagola i njegovih dopuna, kao u primjeru (9) *Le Parti travailliste se voit comme un « relais politique » du syndicat.* (*Radnička stranka smatra se „političkim posrednikom“ sindikata.*), gdje glagol znači 'smatrati se', 'držati se za' kada je u povratnom obliku, a treća dopuna pripada priložnom razredu, u obliku priložne skupine uvedene prilogom *comme*, ili u primjeru (10) *M. Nikolic voit au contraire en la Russie (...), un partenaire plus fiable que l' UE. (Nikolić, naprotiv, Rusiju (...) smatra pouzdanijim partnerom od EU.)*, gdje glagol nosi značenje 'smatrati', 'držati za' kada na mjestu treće dopune stoji prijedložna skupina uvedena prijedlogom *en*.

AKCIONALNOST

U primjeru (1) *Je l' ai vu ce matin, il se dirigeait (...)* pored obilježja [+telično] i [+trenutačno] glagol nosi obilježje [+statično], što kao u slučaju hrvatskoga *vidjeti* predstavlja odstupanje od Van Valinove i LaPolline tablice obilježja jer njome takva kombinacija nije obuhvaćena. U

većini je slučajeva glagol ipak stanje kao u (2) (...) *je commence à voir de nouveau* ili (5) (...) *vous verrez c'est addictif*. Kada glagol nosi metaforičko značenje kao u (9) *Le Parti travailliste se voit comme un « relais politique » du syndicat*. (Radnička stranka smatra se „političkim posrednikom“ sindikata.) ili (10) *M. Nikolic voit au contraire en la Russie (...), un partenaire plus fiable que l' UE*. (Nikolić, naprotiv, Rusiju (...) smatra pouzdanijim partnerom od EU.), također je stanje. U (4) *Tu vois, on lui prend les pis (...)*, ako značenje tumačimo kao *vidjeti*, glagol zadržava ista obilježja, no ako značenje tumačimo kao da odgovara onome glagola *regarder* (*pogledati*), ostvaruje se kao radnja uz obilježja [-statično], [-telično] i [-trenutačno]. Uporabu u (7) *C' est la seconde fois que je vois cet épisode (...)* tumačimo kao [-statično] iako je *voir* u pravilu nosi obilježje [+statično]. U francuskom se glagolom *voir* može izraziti značenje hotimične radnje cjelovite percepcije audiovizualnog djela, koje u hrvatskom nosi glagol *gledati*, te tada poprima obilježja *regarder*. Po tipu akcionalnosti u tom se slučaju ostvaruje kao radnja. Navedeni primjer ukazuje na nepodudarnost raspodjele značenja po leksemima u analiziranim jezicima.

VALENTNOST I OBILJEŽJA DOPUNA

Glagol *voir* u većini uporaba prima dvije dopune. Prva dopuna uvijek je nominativna, u funkciji subjekta s obilježjem 'živo', dok druga dopuna uvijek pripada akuzativnom razredu, i to u obliku imenske skupine u neprijedložnom akuzativu kao u (1) *Je l' ai vu ce matin, il se dirigeait vers (...)*, (6) (...) *mon fils veut voir des crabes* i (7) *C' est la seconde fois que je vois cet épisode (...)* ili objektne rečenice kao u (5) (...) *vous verrez c' est addictif!*. Druga dopuna može se ostvariti i kao povratna zamjenica *se* u recipročnom značenju kao u primjeru (8) *On est capable de ne se voir que trois fois dans l' année (...)*. Neovisno o tome kojeg je oblika druga dopuna, glagol može nositi jezgreno perceptivno ili metaforičko kognitivno značenje kao u (5), kada znači 'shvatiti', ili (3) (...) *on ne voit pas la fin de toute cette misère* kada znači 'dokučiti', 'predvidjeti'. Na značenje glagola utječu značenjska obilježja druge dopune, pa tako apstraktna imenica nužno podrazumijeva metaforičko značenje kao u primjeru (3). U izdvojenom značenju 'sposobnosti vida' glagol poput hrvatskog *vidjeti* prima samo prvu nominativnu dopunu, što uočavamo u primjeru (2) (...) *je commence à voir de nouveau*. U primjeru (4) *Tu vois, on lui prend les pis* također nalazimo samo jednu dopunu. Neovisno o tome tumačimo li u tom slučaju značenje glagola kao *vidjeti* (*Vidiš li što radim*) ili *pogledati* (*Pogledaj što radim*), smatramo da je, kao što je također slučaj određene uporabe hrvatskog glagola *vidjeti* (v. str. 42.), implicirano postojanje neostvarene druge dopune. Treću dopunu glagol prima samo u uporabama u kojima je ona, u specifičnom obliku, nužna za

tumačenje posebnog metaforičkog značenja, kao u primjerima (9) *Le Parti travailliste se voit comme un « relais politique » du syndicat.* (Radnička stranka smatra se „političkim posrednikom“ sindikata.) i (10) *M. Nikolic voit au contraire en la Russie (...), un partenaire plus fiable que l' UE.* (Nikolić, naprotiv, Rusiju (...) smatra pouzdanijim partnerom od EU.)

PRIJELAZNOST

Glagol je neprijelazan kada prima samo jednu dopunu (2) (...) *je commence à voir de nouveau.* Općenito je slabo prijelazan uz obilježja nehotičnosti, ateličnosti i netrenutačnosti. Međutim, ističemo primjer (1) *Je l' ai vu ce matin, il se dirigeait vers (...)* u kojem uporabu tumačimo kao teličnu i trenutačnu, analogno uporabi hrvatskog glagola *vidjeti* (v. str. 40.). Značenje *voir* u tom slučaju odgovara značenju glagola 'uočiti', 'spaziti' te nosi obilježja tih glagola. U takvim je slučajevima glagol srednje prijelazan.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Glagol *voir* je poput hrvatskog *vidjeti* značenjski i sintaktički raznorodan. Značenje mu je izrazito varijabilno, što se očituje u brojnim nijansama ('uočiti', 'pogledati', 'primijetiti', 'vidjeti uživo prvi put' itd.) te čestom metonimijskom i metaforičkom širenju značenja ('predvidjeti', 'predočiti', 'shvatiti', 'smatrati', 'posjetiti'). Značenjske nijanse određuje značenje druge dopune. Glagol je najčešće prima dvije dopune, neovisno o tome nosi li jezgreno (bilo koju nijansu), metonimijsko i/ili metaforičko značenje, a kada prima samo nominativnu dopunu, ostvaruje izdvojeno značenje. Treću dopunu prima samo u uporabama u kojima se specifičnim kombinacijama oblika glagola i obilježja njegovih dopuna ostvaruje određeno izdvojeno značenje, nepotvrđeno kod drugih uporaba. Akcionalnost glagola ostvaruje se različito ovisno o tome koji se dio perceptivnog procesa kodira u uporabi. Kao i kod hrvatskog *vidjeti*, razlika u njezinu ostvarivanju ne može se dovesti u odnos s razlikom između uporaba u kojima glagol prima jednu ili dvije dopune. Važno je, primjerice, kodira li uporaba glagola početak procesa (značenje *ugledati*) ili cjelokupni čin percepcije, percipiranje vidom (značenje *vidjeti*). Zato se ostvarivanje akcionalnosti veže za značenjska obilježja dopune, odnosno objekta percepcije. S promjenom u ostvarivanju akcionalnosti može se povezati i promjena obilježja hotimičnosti, kao što je slučaj uporabe glagola s dopunom koja bi se u hrvatskom vezala za glagol *gledati* (*je vois cet épisode*). Što se tiče vida, ta je kategorija u velikoj mjeri podudarna glagolu *vidjeti*. Hrvatski glagol smatramo dvovidnim, pa mu vid tumačimo ovisno o uporabi glagolskog vremena i na temelju konteksta, na način na koji se vid tumači u francuskom. Možemo reći da je u slučaju *voir* kategorija vida gotovo

irelevantna – glagol se može upotrijebiti u svim glagolskim vremenima i svim kontekstima koje bismo u hrvatskom tumačili kao da traže bilo svršeni ili nesvršeni glagol.

Kao izdvojena značenja istaknut ćemo 1) vidjeti – imati sposobnost vizualne percepcije, 2) vidjeti – reagirati osjetilom vida, percipirati vidom, 3) posjetiti/posjećivati, susresti/susretati, 4) gledati/pogledati, 5) predvidjeti, predočiti, 6) shvatiti/shvaćati, 7) smatrati, držati.

7.2.2. REGARDER (gledati)

Glagol *regarder* smatramo glagolom aktivnosti prema Vibergovoj klasifikaciji glagola zbog toga što nosi obilježje hotimičnosti.

- 1) *Quand j' étais plus jeune je me souviens d'après-midi passés devant la télé pour regarder la diffusion en direct de cet événement. (Sjećam se da sam kad sam bio mlađi provodio poslijepodneva pred televizorom kako bih gledao izravni prijenos tog događaja.)*
- 2) *Regardez comment un livre peut être le point de départ d' une épopée folle, loufoque, terrible... (Gledajte/Pogledajte kako knjiga može biti početak lude, smiješne, strašne epopeje...)*
- 3) *Dans des vidéos entraînantes, les chanteurs Anny et Jean-Marc Versini montrent les gestes à reproduire. L' enfant regarde, écoute et chante à son tour. (U svojim zabavnim videima, pjevači Anny i Jean-Marc Versini pokazuju geste koje se trebaju ponoviti. Dijete gleda, sluša i zatim pjeva.)*
- 4) *Regardez devant vous. (Gledajte/Pogledajte pred sebe.)*
- 5) *Cherchez et vous trouverez: ces paroles ne veulent point dire qu' il suffit de regarder à terre pour trouver ce qu' on désire, mais qu' il faut le chercher avec ardeur et persévérance. (Tražite i pronaći ćete: te riječi ne znače da je dovoljno gledati/pogledati u/na tlo da biste pronašli ono što tražite, već da trebate tražiti gorljivo i uporno)*
- 6) *Beaucoup d' adultes, hommes ou femmes, se sont inscrits d' enthousiasme comme moniteurs bénévoles de voltige, se mettant à la disposition du club, y consacrant leurs loisirs, suivant des cours sans regarder à la dépense. (Mnogi su se odrasli, muškarci ili žene, upisali kao dobrovoljni nadziratelji akrobacija, time se stavili na raspolaganje klubu i posvetili svoje slobodno vrijeme, dolazeći na tečajeve a ne pazeci koliko troše)*

- 7) *Il suffit de te regarder pour comprendre ce qui est vraiment important. (Dovoljno je pogledati te da bi se shvatilo što je doista važno).*
- 8) *Vous n'êtes pas obligés de la regarder en entier. (Ne morate ju pogledati u cijelosti.)*
- 9) *Schlomo regarde le combiné, interloqué. (Schlomo je zapanjen gledao/pogledao slušalicu.)*
- 10) *... la « toile » soit remplacée tout simplement par la défunte télévision analogique, que nous regardons muter sans grande inquiétude en télévision numérique. (...“platno“ naprosto zamjenjuje pokojna analogna televizija, koju bez mnogo uznemiravanja gledamo kako se transformira u digitalnu televiziju.)*
- 11) *Une partie de l' Ukraine regarde vers Moscou et sa référence religieuse est l' orthodoxie russe. (Jedan dio Ukrajine gleda prema Moskvi i njegova je religijska referenca rusko pravoslavlje).*
- 12) *Si elle a été complice par fascination, ça la regarde. (Ako je bila sudionik po opčinjenosti, tiče je se.)*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

Jezgreno perceptivno značenje glagola *regarder* pronalazimo u primjeru (1) (...) *devant la télé pour regarder la diffusion en direct* (...) (pred televizorom kako bih gledao izravni prijenos), primjeru (3) *L' enfant regarde, écoute et chante à son tour. (Dijete gleda, sluša i zatim pjeva.)*, primjeru (4) *Regardez devant vous. (Gledajte/Pogledajte pred sebe.)*, primjeru (8) *Vous n'êtes pas obligés de la regarder en entier. (Ne morate ju pogledati u cijelosti.)*. Iz prijevoda posljednja dva primjera, razvidno je da francuski glagol odgovara najmanje dvama leksikaliziranim hrvatskim glagolima, nesvršenom *gledati* i svršenom *pogledati*. Značenje glagola širi se metaforički prema domeni kognitivne aktivnosti, kao u uporabi iz primjera (2) *Regardez comment un livre peut être le point de départ* (...) (Gledajte kako knjiga može biti početak), u kojem glagol odgovara značenju 'shvatiti', 'zamijetiti', primjera (7) *Il suffit de te regarder pour comprendre ce qui est vraiment important. (Dovoljno je pogledati te da bi se shvatilo što je doista važno)*, gdje glagol odgovara značenju 'razmotriti', 'upoznati se s nečime' ili primjera (11) *Une partie de l' Ukraine regarde vers Moscou et sa référence religieuse est l' orthodoxie russe. (Jedan dio Ukrajine gleda prema Moskvi i njegova je religijska referenca rusko pravoslavlje)*, gdje pak odgovara značenju 'biti orijentiran prema, biti pod utjecajem'. Glagol *regarder* može nositi i sasvim novo značenje, nepovezano s percepcijom, kao u primjeru (6) (...) *suisant des cours sans regarder à la dépense. (...dolazeći na tečajeve a ne*

pazeći koliko troše), gdje uz uvjet da na mjestu druge dopune stoji imenska skupina uvedena prijedlogom *à* znači 'paziti na', 'uzeti u obzir' ili u primjeru (12) (...) *ça la regarde*. (...*tiče je se.*), gdje značenjsko obilježje prve dopune ('neživo') uvjetuje stvaranje značenja.

AKCIONALNOST

Glagol se najčešće ostvaruje kao radnja, uz obilježja [-statično], [-telično] i [-trenutačno], neovisno o tome nosi li jezgreno ili metaforičko značenje, kao u primjerima (1) (...) *pour regarder la diffusion en direct* (...*kako bih gledao izravni prijenos*) ili (2) *Regardez comment un livre peut être le point de départ* (...) (*Gledajte/Pogledajte kako knjiga može biti početak...*). Dakle, kada glagol odgovara hrvatskom glagolu *pogledati* u značenju 'usmjeriti pogled' (v. str. 50.), također je radnja. No kada odgovara istom hrvatskom glagolu u značenju cjelovitog 'odgledavanja', postaje teličan, što ga čini postignućem, kao u primjeru (8) *Vous n'êtes pas obligés de la regarder en entier*. (*Ne morate ju pogledati u cijelosti.*).

VALENTNOST I OBILJEŽJA DOPUNA

Glagol najčešće prima dvije dopune, pri čemu druga dopuna može pripadati akuzativnom razredu kao u (1) (...) *pour regarder la diffusion en direct* (...*kako bih gledao izravni prijenos*) ili (2) *Regardez comment un livre peut être le point de départ* (...) (*Gledajte/Pogledajte kako knjiga može biti početak...*), kosom razredu kao u (5) (...) *il suffit de regarder à terre* (...*je dovoljno gledati u pod*) ili priložnom razredu kao u (4) *Regardez devant vous*. (*Gledajte pred sebe.*). Iako sintaktički može primiti samo prvu nominativnu dopunu, kao u primjeru (3) *L'enfant regarde, écoute et chante à son tour*. (*Dijete gleda, sluša i zatim pjeva.*), u takvim se slučajevima ipak podrazumijeva implicitna, neostvorena druga dopuna kao kod hrvatskog glagola *vidjeti* u određenim uporabama (v. str. 42.). Među promatranim primjerima u korpusu nismo pronašli uporabu u kojoj bi glagol primao i treću dopunu. Neovisno o razredu druge dopune, glagol nosi jezgreno ili metaforičko značenje. Primjerice, izdvojeno značenje iz primjera (11) (...) *regarde vers Moscou* (...*gleda prema Moskvi*) nije povezano s razredom druge dopune (prijedložni razred) s obzirom na to da mu može pripadati i dopuna u uporabi s jezgrenim značenjem kao u (4) *Regardez devant vous*. (*Gledajte/Pogledajte pred sebe*). Kao kod svih dosad analizirani glagola vizualne percepcije, značenje druge dopune uvjetuje tumačenje nijansi značenja glagola, a neživa prva dopuna pojavljuje se samo u posebnim slučajevima u kojima značenje glagola više nije povezano s percepcijom.

PRIJELAZNOST

Budući da je *regarder* glagol aktivnosti, uvijek je hotimičan, a pored toga je uvijek netrenutačan. Mijenja se samo obilježje teličnosti, pa ga u uporabama u kojima je ateličan (kada se po akcionalnosti ostvaruje kao radnja) smatramo srednje prijelaznim, dok ga u uporabama u kojima je teličan (kada se po akcionalnosti ostvaruje kao postignuće) smatramo jače prijelaznim.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Regarder je značenjski raznorodan glagol s brojnim nijansama jezgrenog značenja (poput 'gledati', 'pogledati', 'odgledati', 'promatrati'/ 'promotriti' itd.) i izraženom sklonošću širenju značenja prema domeni kognitivne aktivnosti (poput 'shvatiti', 'zamijetiti', 'razmotriti', 'upoznati se s' itd.). Metonimijska značenja nisu potvrđena analizom. Pored toga, glagol u posebnim uvjetima (dopuna kosoga razreda uvedena prijedlogom *à* ili neživa nominativna dopuna) može tvoriti značenja koja više nisu povezana s percepcijom. Što se tiče vida, glagol se u brojnim uporabama može tumačiti kao nesvršen ili svršen samo na temelju konteksta, kao što pokazuje primjer (4) *Regardez devant vous. (Gledajte/Pogledajte pred sebe.)*. Vrlo često ni kontekst ne pomaže u određivanju vida glagola, već je on vidski neutralan. Pitanje je tumači li govornik francuskog vid u takvim slučajevima, odnosno koliko je ta kategorija uopće relevantna za razumijevanje značenja iskaza. Umjesto vida, čini nam se da je po pitanju razlikovanja uporaba akcionalnost istaknutije obilježje. U pojedinim slučajevima, ako perceptivna aktivnost podrazumijeva 'odgledavanje' objekta percepcije u cjelini, glagol će biti postignuće, a ne radnja, što se odražava i na jačinu prijelaznosti glagola. Zanimljivo je da pojedine uporabe mogu po akcionalnosti biti dvoznačne. U primjeru (4) glagol možemo tumačiti kao radnju ili postignuće. Što se tiče sintaktičke strukture, poput hrvatskih *gledati* i *pogledati*, *regarder* gotovo uvijek prima dvije dopune, pri čemu druga može pripadati različitim razredima, a čak i kada prima samo nominativnu dopunu, druga je neostvarena, odnosno implicirana..

Značenja glagola koja bismo izdvojili uključuju 1) gledati, pogledati, odgledati 2) promatrati/promotriti, 3) razmotriti, 3) shvatiti, uočiti, 4) ugledati se na.

7.2.3. OBSERVER (promatrati, promotriti)

Observer zbog obilježja hotmičnosti po Vibergovoj klasifikaciji pripada glagolima aktivnosti.

1) *Comme des milliers d' autres personnes, il est venu observer l' éclipse totale de Soleil.*

- (Poput tisuća drugih ljudi, došao je promotriti/promatrati potpunu pomrčinu Sunca.)
- 2) *Il observe le comportement de ses fauves, leur apprend le numéro voulu afin d' arriver à ce qu' il veut. (Promatra ponašanje svojih zvijeri, nauči ih željenu točku kako bi postigao što želi.)*
  - 3) *C' est pourquoi en joaillerie scientifique, on n' observera pas uniquement le poinçon, mais aussi l' oxydation qui se produit dans les creux de la marque du poinçon. (Zato se u znanstvenom draguljarstvu neće promatrati samo žig, već i oksidacija koja nastaje u utorima žiga.)*
  - 4) *Que dites -vous au gouvernement français ? On ne lui dit rien, mais on observe. (Što ćete reći francuskoj vladi? Nećemo ništa reći, nego ćemo promatrati.)*
  - 5) *Vous venez de réaliser un filtrage dans le plan de Fourier et vous observerez que l' image de droite a été modifiée en conséquence. (Proveli ste filtriranje u Fourierovoj ravnini i primijetit ćete da se desna slika zbog toga promijenila.)*
  - 6) *Laissons le mythe au mythe et observons la réalité d' aujourd'hui : il n' y a pas plus aujourd'hui de grecs, d' arméniens et de juifs à Izmir que dans le reste de la Turquie. (Ostavimo mit mitu i promotrimo današnju stvarnost: danas nema više Grka, Armenaca i Židova u Izmiru nego u ostatku Turske.)*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

Jezgreno značenje glagola pronalazimo u primjeru (1) (...) *il est venu observer l' éclipse totale de Soleil. (...došao je promatrati/promotriti potpunu pomrčinu Sunca.)*, dok se u primjerima (2) *Il observe le comportement de ses fauves (...)* (*Promatra ponašanje svojih zvijeri...*) i (4) *Que dites-vous au gouvernement français ? On ne lui dit rien, mais on observe. (Što ćete reći francuskoj vladi? Nećemo ništa reći, nego ćemo promatrati.)* uz jezgreno značenje odvija i metonimijski pomak prema značenju uporabe auditivne percepcije (*slušati*), te metaforički, prema kognitivnoj domeni. Značenje glagola može se u potpunosti proširiti na kognitivnu domenu, kao u primjeru (6) *Laissons le mythe au mythe et observons la réalité d' aujourd'hui: il n' y a pas plus aujourd'hui de grecs (...)* (*Ostavimo mit mitu i promotrimo današnju stvarnost: danas više nema Grka...*) u značenju 'proučiti', 'ispitati'. Rubni je slučaj primjera (5) *Vous venez de réaliser un filtrage dans le plan de Fourier et vous observerez que l' image de droite a été modifiée en conséquence. (Proveli ste filtriranje u Fourierovoj ravnini i primijetit ćete da se desna slika zbog toga promijenila.)*, u kojemu je teže protumačiti značenje uporabe glagola. U hrvatskom bi se u istoj rečenici najčešće upotrijebio glagol 'primijetiti', 'zamijetiti',

'uočiti', s obzirom na to da radnju tumačimo kao trenutačnu i da nije uobičajeno da nakon glagola *promatrati/promotriti* slijedi objektna rečenica uvedena veznikom *da*. *Observer* očito obuhvaća i značenjski dio glagola *primijetiti*, što hrvatski *promotriti/promatrati* ne mogu, pri čemu prima drugu dopunu u obliku koji hrvatski *promotriti/promatrati* ne mogu primiti (akuzativna dopuna u obliku objektna rečenice uvedene veznikom *da*).

AKCIONALNOST

U većini uporaba glagol nosi obilježja [-statično], [-telično] i [-trenutačno], po čemu ga smatramo radnjom. Takvo ostvarivanje obilježja ne ovisi o tome je li u određenoj uporabi značenje glagola jezgreno ili metaforičko. Jedini slučaj u kojem se obilježja ostvaruju drukčije jest primjer (5) *Vous venez de réaliser un filtrage dans le plan de Fourier et vous observerez que l' image de droite a été modifiée en conséquence. (Proveli ste filtriranje u Fourierovoj ravnini i primijetit ćete da se desna slika zbog toga promijenila.)*, kada ga tumačimo kao da znači 'primijetiti'. Tada glagol nosi obilježja [+statično], [+trenutačno] i [+telično], te mu prema tablici Van Valina i LaPolle ne možemo odrediti tip.

VALENTNOST I OBILJEŽJA DOPUNA

Glagol najčešće prima dvije dopune, pri čemu druga dopuna pripada akuzativnom razredu, i to u obliku neprijedložnog akuzativa kao u primjerima (1) (...) *il est venu observer l' éclipse totale de Soleil. (...došao je promatrati/promotriti potpunu pomrčinu Sunca.)* i (6) *Laissons le mythe au mythe et observons la réalité d' aujourd'hui: il n' y a pas plus aujourd'hui de grecs (...)* (*Ostavimo mit mitu i promotrimo današnju stvarnost: danas više nema Grka...*), ili u obliku objektna rečenice kao u primjeru (5) (...) *vous observerez que l' image de droite a été modifiée en conséquence (...primijetit ćete da se desna slika zbog toga promijenila)*. Uporabu glagola u posebnom značenju iz posljednjeg primjera ne dovodimo u odnos s ostvarivanjem druge dopune kao objektna rečenice. Brojne su potvrde u korpusu da objektna rečenica može stajati uz jezgreno ili metaforičko značenje glagola uobičajenih obilježja. Ističemo, ipak, da je mnogo ustaljenija uporaba veznika *comment* nego *que*, kao što se u hrvatskom gotovo isključivo upotrebljava veznik *kako*, pa tako uporabu veznika *que* možemo dovesti u odnos s posebnim značenjem. Značenje druge dopune uvjetuje tumačenje značenja glagola kao jezgreno, metonimijsko i/ili metaforičko. Oblik i razred dopune općenito ne dovodimo u odnos sa značenjem glagola, osim u prethodno navedenoj specifičnoj situaciji veznika *que*, kada glagol možemo tumačiti kao 'primijetiti'. Glagol može primiti samo prvu, nominativnu dopunu kao u primjeru (4) *On ne lui dit rien, mais on observe. (Nećemo ništa reći, nego ćemo*

promatrati.), no kao što smo već navodili za francuski glagol *regarder* i hrvatski *vidjeti*, riječ je o neostvorenoj drugoj dopuni (možemo zamisliti da u rečenici stoji *okolinu, situaciju, razvoj* i sl.).

PRIJELAZNOST

Uz obilježja hotimičnosti, ateličnosti i netrenutačnosti, glagol je u uporabama u kojima se ostvaruje kao radnja srednje prijelazan. U posebnoj uporabi kao što je primjer (5) glagol smatramo jače prijelaznim uz obilježja teličnosti i trenutačnosti.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Osim u posebnoj uporabi, kada značenje glagola *observer* odgovara hrvatskomu *primijetiti*, njegova se obilježja ne mijenjaju unatoč promjeni odnosno širenju značenja. Značenje se širi metonimijski (najčešće na auditivnu percepciju ili pak neodređeno, na nespecifičnu percepciju) i/ili metaforički ('razmotriti/razmatrati', 'ispitati'). U jezgrenom perceptivnom značenju, značenje glagola ne ostvaruje brojne nijanse. Jedina specifičnost glagola koju smo utvrdili analizom jest postojanje posebne uporabe u kojoj glagol ima značenje kakvo se odgovarajućim hrvatskim glagolima *promotriti/promatrati* ne može izraziti ('primijetiti'). Sintaktičko-značenjska obilježja glagola u takvim se slučajevima mijenjaju. Dok broj i razred dopuna ostaje isti, akcionalnost se ostvaruje različito, time i prijelaznost, s obzirom na to da te dvije kategorije dijele obilježje teličnosti. Važno je istaknuti da glagol u slučaju takve uporabe postaje nehوتيčan, odnosno mijenja mu se tip po Vibergovoj klasifikaciji te on postaje glagolom iskustva. Postavlja se pitanje je li riječ o specifičnosti glagola ili pak takva klasifikacija, prema kojoj svaki leksem zadržava svoj tip neovisno o uporabi, nije primjenjiva na francuski jezik. Posebna uporaba glagola *observer* o kojoj smo govorili vrlo je očit primjer nepodudarnosti u leksikalizaciji značenja između dvaju analiziranih jezika i važnosti kontrastivne analize. Što se tiče vida, glagol *observer* u jezgrenom perceptivnom značenju u potpunosti odgovara dvama hrvatskim parnjacima po vidu *promotriti* i *promatrati*. Budući da opreka po vidu u francuskom nije leksikalizirana, vid se tumači kontekstualno ili s pomoću glagolskog vremena, a vrlo su česti slučajevi u kojima se glagol ne može odrediti kao svršen ili nesvršen, već je neutralan. I u slučaju ovog glagola kategorija vida, kako je tumačimo iz perspektive hrvatskoga, nije odviše relevantna kod tumačenja njegovih obilježja. Značenja koja bismo izdvojili obuhvaćaju 1) *promotriti/promatrati*, 2) *razmotriti*, 3) *primijetiti*, *uočiti*, *shvatiti*.

7.2.4. APERCEVOIR (uočiti, spaziti)

Apercevoir smatramo glagolom iskustva prema Vibergovoj klasifikaciji s obzirom na to da se odnosi na nehوتيčni čin percepcije.

- 1) *Deux escargots arrivent sur une plage et aperçoivent une limace : - Demi-tour ! Nous sommes sur une plage nudiste! (Dva puža stižu na plažu i uoče golaća: Vraćaj se! Na nudističkoj smo plaži!)*
- 2) *Le 21 avril, c' est lorsqu' une partie de nos concitoyens ne voient plus de différences entre la gauche et la droite, et qu' ils n' aperçoivent plus aucune alternative possible du côté des partis de la gauche traditionnelle. (21. travnja je kad jedan dio naših sugrađana više ne vidi razlike između ljevice i desnice te više ne vide nikakvu moguću alternativu među strankama tradicionalne ljevice.)*
- 3) *Parfois, on l' apercevait en veste de tweed sur un gilet à motifs cachemire dans les pages d' un magazine d' art ou à la soirée d' ouverture d' un musée où on lui avait demandé de prononcer une conférence. (Ponekad bismo ga zamijetili u sakou od tvida i šarenom prsluku od kašmira na stranicama časopisa o umjetnosti ili na otvaranju muzeja na kojem su ga zamolili da održi govor.)*
- 4) *Plus tard, en éteignant ma console, je m' aperçois qu' il est 4 h 30 du matin. (Kasnije, kada sam gasio igraću konzolu, shvatio/la sam da je 4.30 ujutro.)*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

Jezgreno značenje glagola odgovara hrvatskom 'uočiti', 'spaziti', kao u primjeru (1) *Deux escargots arrivent sur une plage et aperçoivent une limace (...)* (Dva puža stignu na plažu i uoče golaća...) ili primjeru (3) *Parfois, on l' apercevait en veste de tweed sur un gilet à motifs cachemire dans les pages d' un magazine d' art (...)* (Ponekad bismo ga zamijetili u sakou od tvida i šarenom prsluku od kašmira na stranicama časopisa o umjetnosti...). Širenje značenja odvija se u smjeru kognitivne aktivnosti, pa tako nalazimo metaforičko značenje 'razabiranja' u primjeru (2) (...) *qu' ils n' aperçoivent plus aucune alternative possible du côté des partis de la gauche traditionnelle. (...te više ne vide nikakvu moguću alternativu među strankama tradicionalne ljevice.)*. U povratnoj uporabi iz primjera (4) (...) *je m' aperçois qu' il est 4 h 30 du matin. (...shvatio/la sam da je 4.30 ujutro.)* glagol također ima kognitivno značenje 'shvaćanja', 'uviđanja'.

AKCIONALNOST

Glagol *apercevoir* ima obilježja [+statično], [+telično] i [+trenutačno] poput hrvatskoga *primijetiti*. Ona ostaju nepromijenjena neovisno o tome nosi li glagol jezgreno ili metaforičko značenje ili pak poprima povratni oblik. Takvu kombinaciju obilježja ne možemo svrstati ni pod jedan od tipova ponuđenih tablicom Van Valina i LaPolle. Budući da *apercevoir* nije jedini takav slučaj među francuskim i hrvatskim glagolima, raspravu o tom problemu iznijet ćemo u završnom dijelu analize, odnosno prilikom usporedbe analiziranih glagola.

VALENTNOST I OBILJEŽJA DOPUNA

Glagol *apercevoir* beziznimno prima dvije dopune. Druga dopuna pripada akuzativnom razredu, u obliku neprijedložnog akuzativa ili objektne rečenice. Objektne rečenice najčešće su uvedene veznikom *comme*, dok, prema podacima iz korpusa, one koje su uvedene veznikom *que* mogu stajati samo uz povratni oblik glagola. Povratni oblik glagola uz nominativnu prvu dopunu nužno zahtijeva i dopunu u obliku objektne rečenice. No, s obzirom na to da riječ *se* nije zamjenica, već čestica, glagol i u povratnom obliku prima samo dvije, a ne tri dopune. Značenjska obilježja druge dopune određuju tumačenje značenja glagola. Uz apstraktnu, vidom nerazabirljivu dopunu ne može se vezati jezgreno, perceptivno značenje.

PRIJELAZNOST

Uz obilježja nehotičnosti, teličnosti i trenutačnosti, glagol smatramo jače prijelaznim u svim njegovim uporabama.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Glagol *apercevoir* ima vrlo nepromjenjiva obilježja s obzirom na to da se valentnost, prijelaznost i akcionalnost ne ostvaruju različito kada glagol nosi različita, jezgrena ili metaforička značenja. Značenje dopuna uvjetuje iščitavanje značenja glagola. Raspodjela jezgrenog i metaforičkog značenja u korpusu otprilike je ista. Što se tiče vida, on se tumači na temelju konteksta i uporabe glagolskog vremena, pa se tako glagol može tumačiti kao svršen i kao nesvršen, ili pak vrlo često kao neutralan.

Značenja glagola koja bismo izdvojili su 1) uočiti/uočavati, opaziti/opažati, te 2) razabrati/razabirati, shvatiti/shvaćati, uvidjeti/uvidati.

7.2.5. VISIONNER (gledati)

Prema Vibergovoj klasifikaciji glagola *visionner* pripada tipu aktivnosti s obzirom na njegovo obilježje hotimičnosti.

- 1) *Le site toondra propose à la fois de visionner quelques extraits de courts métrages gratuitement et d'acheter pour une somme symbolique le film en entier. (Stranica toondra istodobno nudi besplatno gledanje nekoliko scena iz kratkih filmova i kupnju cijelih filmova za simbolični iznos.)*
- 2) *L' image projetée sur l' écran apparaît aussi claire et grande que si elle était visionnée sur un moniteur couleur de 15 pouces. (Slika na ekranu jednako je jasna i velika kao kad se gleda na monitoru u boji od 15 inča.)*

ZNAČENJSKE NIJANSE I ŠIRENJE ZNAČENJA

Glagol *visionner* nosi perceptivno značenje 'gledanja' kao što je razvidno iz primjera (1) (...) *visionner quelques extraits de courts métrages (...gledanje nekoliko scena iz kratkih filmova)*. Međutim, važno je istaknuti da se prema podacima iz korpusa glagol ne može upotrebljavati u značenju 'gledanja' ako se ne odnosi na audiovizualni medij – nemoguće je, primjerice, reći **Je visionne un oiseau (Gledam pticu)*, već dopuna mora biti 'film' ili 'serija' ili neki drugi objekt percepcije koji se smatra audiovizualnim sadržajem. Značenje glagola stoga se ne odnosi samo na vizualnu percepciju, već i na auditivnu. Drugo značenje koje glagol može nositi više nije povezano s percepcijom, kao u primjeru (2) *L' image projetée sur l' écran apparaît aussi claire et grande que si elle était visionnée sur un moniteur couleur de 15 pouces. (Slika na ekranu jednako je jasna i velika kao da je prikazana na monitoru u boji od 15 inča.)*. Nije, dakle, riječ o značenjskoj nijansi, već o izdvojenom značenju 'prikazivanja'. To značenje prepoznajemo na temelju konteksta te glagolskog oblika u kojem se ono najčešće ostvaruje u rečenici (pasiva ili infinitiva).

AKCIONALNOST

U perceptivnom značenju glagol nosi obilježja [-statično], [-telično] i [-trenutačno], što ga čini radnjom. Međutim, u određenim uporabama značenje glagola može se tumačiti kao 'pogledati' ili 'odgledati', kao što je slučaj glagola *regarder*. Tada glagol mijenja obilježje teličnosti i postaje postignuće. Obilježja *visionner* podudarna su onima *regarder*.

VALENTNOST I OBILJEŽJA DOPUNA

Visionner beziznimno prima dvije dopune, pri čemu prva pripada nominativnom razredu, a druga akuzativnom, uvijek u obliku neprijedložnog akuzativa. Perceptivno značenje glagola postavlja značenjska ograničenja drugoj dopuni – mora biti audiovizualni sadržaj dostupan putem medija kao što su televizija, internet i kino.

PRIJELAZNOST

U perceptivnom je značenju glagol srednje prijelazan uz obilježja hotimičnosti, ateličnosti i netrenutačnosti, što također vrijedi i za drugo, neperceptivno značenje.

SPECIFIČNOSTI SINTAKTIČKO-ZNAČENJSKIH STRUKTURA

Visionner je glagol koji ostvaruje samo jedno perceptivno značenje uz stalna obilježja. Budući da se to značenje odnosi na vrlo konkretnu radnju gledanja audiovizualnog sadržaja, ono se ne širi metaforički. Iz perspektive hrvatskoga, možemo reći da je glagolom leksikalizirano jedno od značenja glagola *regarder* odnosno *gledati*. Stoga su podudarnosti obilježja *visionner* i *regarder* očekivane. Što se tiče vida, francuski glagol može se tumačiti i kao svršen i kao nesvršen ovisno o kontekstu i glagolskom vremenu u kojem je upotrijebljen, a često je neutralan, poput glagola *regarder*, čije jedno izdvojeno značenje leksikalizira.

7.2.6. POREDBENI OSVRT NA FRANCUSKE GLAGOLE

Glagoli *voir* i *regarder*, poput hrvatskih *vidjeti* i *gledati*, nose brojne nijanse perceptivnog značenja te različita metaforička značenja. *Regarder* se za razliku od *voir* slabije širi metonimijski. Preostali glagoli leksikaliziraju pojedina značenja tih dvaju takoreći osnovnih glagola vizualne percepcije. Najočitiiji je primjer *visionner*, čije značenje tumačimo kao specifično 'gledanje', odnosno 'gledanje audiovizualnog sadržaja na ekranu'. Ti glagoli mogu stvarati vlastite značenjske nijanse i svoje značenje širiti metonimijski i metaforički. No kada im značenje odgovara značenjima određenih uporaba *voir* i *regarder*, s tim glagolima dijele i sintaktičko-značenjska obilježja valentnosti, prijelaznosti i akcionalnosti. Stoga, kao i u hrvatskom, *voir* i *regarder* možemo smatrati svojevrsnim 'krovnim' glagolima vizualne percepcije. *Apercevoir* dijeli značenje i sintaktičko-značenjska obilježja s određenim uporabama glagola *voir*, kao što je slučaj *primijetiti* i *vidjeti* u hrvatskom. *Observer* u odnosu na *regarder* stoji u vrlo sličnom odnosu kao *promatrati* u odnosu na *gledati* te ga tumačimo kao 'gledanje duljeg trajanja'. Posebna je uporaba tog glagola u značenju 'primijetiti', koje hrvatski *promatrati* ne može ostvariti. Iz naše perspektive, takva je promjena značenja vrlo

neobičajena s obzirom na to da glagol pritom mijenja ne samo akcionalnost, već i obilježje hotimičnosti, odnosno tip po Vibergovoj klasifikaciji glagola na iskustva i aktivnosti. Što se tiče akcionalnosti, ona se kod francuskih glagola, u odnosu na hrvatske, češće ostvaruje različito u različitim uporabama. *Regarder* se može ostvariti kao radnja ili kao postignuće, kada odgovara značenju 'odgledati u cijelosti'. *Observer* može biti radnja ili mu se obilježja ostvaruju u kombinaciji nepotvrđenoj Van Valinovom i LaPollinom tablicom, koja odgovara hrvatskomu *primijetiti* i *vidjeti* u određenim značenjima, te francuskom *voir* kada znači 'primijetiti'. Pored te kombinacije obilježja, *voir* se u većini slučajeva ostvaruje kao stanje, no može se ostvariti čak i kao radnja, kada istodobno mijenja i obilježje hotimičnosti, a značenje mu odgovara 'gledati', 'pogledati'. *Apercevoir* uvijek zadržava nepotvrđenu kombinaciju, a i glagol *visionner* uvijek je radnja, što je i očekivano s obzirom na vrlo usko značenje koje nosi. Primjećujemo, dakle, povećanu varijabilnost obilježja u odnosu na hrvatski, napose kod glagola *voir* i *observer*.

Što se tiče valentnosti, uz prvu dopunu koja je obvezatna i nužno nominativna, svi glagoli primaju drugu dopunu koja pripada akuzativnom razredu. Samo *regarder* može primiti i kosu ili priložnu drugu dopunu. *Voir* u značenju 'sposobnosti vida' jedini je slučaj među svim analiziranim glagolima u kojem glagol traži samo nominativnu dopunu. Iako među ostalima postoje uporabe sa samo jednom, prvom dopunom, druga je uvijek značenjski implicirana, ali neostvarena. Treće dopune pojavljuju se uz glagole samo u specifičnim značenjima koja često više nemaju veze s perceptivnim ili su metaforička, a pritom gotovo uvijek imaju formalna ograničenja poput priloga ili veznika kojima se uvode. Zanimljivo je da i u francuskom, kao u hrvatskom, postoje dva moguća veznika za uvođenje objektna rečenice na mjestu druge dopune, *que* i *comment* (koji odgovaraju *da* i *kako*). Njihova je raspodjela vrlo slična, *voir* prima samo rečenice uvedene s *que*, čak i u značenju koje odgovara 'gledati', 'pogledati', kao i *apercevoir*. *Regarder* može primiti samo rečenicu uvedenu s *comment*, dok *observer* u značenju 'promatrati/promotriti' prima *comment*, a *que* samo u značenju 'primijetiti'. *Visionner* uopće ne može primiti objektnu rečenicu na mjesto druge dopune, već samo imensku skupinu u neprijedložnom akuzativu. Značenje druge dopune uvjetuje iščitavanje značenja glagola, pa tako širenje značenja glagola povezujemo sa značenjskim ograničenjima dopune (apstraktna dopuna ne može stajati uz jezgreno značenje, metonimijsko značenje moguće je ako se stimulus percipira ili može percipirati drugim osjetilima).

Tijekom analize francuskih glagola nismo se bavili vidom za svaki glagol pojedinačno, već smo tumačenje te kategorije ostavili za ovo sažimajuće poglavlje. Naime, kao što smo već

govorili u teorijskom dijelu rada (v. str. 31.), francuski leksemi su „neutralna vida“ – neostvarenima u rečenici, bez kontekstnih odrednica, vid im se najčešće ne može odrediti. Stoga je vid u francuskom vezan isključivo za razinu iskaza i izrazito kontekstno ovisan. Tijekom analize nastojali smo utvrditi na koji se način može odrediti vid u francuskoj rečenici, promatrajući glagolska vremena u sprezi s kodiranom situacijom te minimalnim obilježjima kojima se definira akcionalnost. Međutim, francuska glagolska vremena nisu vidno određena kao u hrvatskom (kao što se, recimo, u aoristu mogu izraziti samo svršeni glagoli) upravo zato što vid nije leksikaliziran, odnosno zato što ne postoje svršeni i nesvršeni glagolski oblici. Nastojeći odrediti vid pojedinim uporabama glagola u francuskom, nailazimo na brojne slučajeve u kojima je to nemoguće, kao što je primjer *Regardez devant vous*, koji možemo tumačiti kao da znači *Gledajte pred sebe*, ali jednako tako i kao *Pogledajte pred sebe*. Kao govornicima hrvatskoga, u kojem je vid vrlo jasna kategorija koja se nameće u samim počecima opisa i analize glagolskog sustava, teško je predočiti glagolski sustav u kojem takva kategorija nije relevantna. S obzirom na to da pri prijevodu rečenice moramo odabrati jedan od dva leksema koji su vidski parnjaci, pokušavamo i francuskom glagolu odrediti vid. Kao što smo potvrdili analizom, većina francuskih glagola odgovara vidskim parnjacima u hrvatskom, a ne samo jednom leksemu (kao što, primjerice, *observer* prevodimo kao *promotriti* ili *promatrati*). Ne treba, ipak, zaboraviti da odgovarajući leksemi u dva različita jezika ne mogu pokrivati identična značenja i da leksikalizacija značenja nije određena samo vidom, o čemu ćemo više reći u završnoj usporedbi.

7.3. SLIČNOSTI I RAZLIKE GLAGOLA VIZUALNE PERCEPCIJE U HRVATSKOM I FRANCUSKOM

Analiza sintaktičko-značenjskih obilježja hrvatskih i francuskih glagola vizualne percepcije potvrdila je da se u oba jezika kao osnovna nameće podjela na glagole iskustva i glagole aktivnosti prema obilježju hotimičnosti po Vibergovoj terminologiji (1983: 123), odnosno na perceptivne glagole (stanja) i glagole usmjerene percepcije (radnje) u terminologiji Van Valina i LaPolle (1997: 114). Takva se podjela odnosi na lekseme, to jest pretpostavka je da se obilježje hotimičnosti glagola (time i njegova pripadnost tipu) ne mijenja ovisno o uporabi. U francuskom i u hrvatskom izdvajaju se dva daleko najfrekventnija glagola u korpusu, koja imaju najraznorodnije sintaktičke strukture i nose najbrojnija značenja i značenjske nijanse – *vidjeti* i *gledati* u hrvatskom te odgovarajući *voir* i

regarder u francuskom. Stupanj podudarnosti obilježja tih dvaju parova odgovarajućih glagola u dvama jezicima izrazito je visok, a u oba jezika dva osnovna glagola razlikuje obilježje hotimičnosti. Preostali glagoli vizualne percepcije u oba se jezika često tumače s pomoću jednog od tih glagola (reći ćemo, primjerice, da *promatrati* znači 'dugo gledati' - rijetko se koje značenje glagola vizualne percepcije ne može izraziti i glagolima *vidjeti* ili *gledati* odnosno *voir* ili *regarder*), a pritom dijele i njegovo obilježje hotimičnosti. Važno je istaknuti da će sintaktičko-značenjska obilježja glagola unutar jedne od dviju skupina vrlo često biti visoko podudarna, pa se tako, primjerice, glagoli aktivnosti po akcionalnosti ostvaruju kao radnje ili postignuća, dok glagoli iskustva gotovo nikada. Na taj način sve glagole vizualne percepcije dijelimo u dvije skupine – glagole iskustva i aktivnosti. Ipak, odstupanja od te osnovne podjele postoje, a pronašli smo ih u francuskome. Na primjer, glagol *voir* u određenim uporabama može promijeniti obilježje hotimičnosti, pri čemu i akcionalnost ostvaruje kao radnja (*voir un film*). U slučaju takve uporabe glagol *voir* ne možemo prevoditi s *vidjeti*, već ga tumačimo kao *gledati*. Tako se u istim kontekstima u hrvatskom i u francuskom ne upotrebljavaju glagoli koji su u većini drugih značenja odnosno uporaba prijevodni ekvivalenti. I glagol *observer* u određenim kontekstima može biti nehotačan, ostvariti akcionalnost u kombinaciji obilježja nedefiniranoj predloškom ([+statično] [+telično] [+trenutačno]) te odgovarati hrvatskom *primijetiti* (*vous observerez que l'image a été modifié (primijetit ćete da se slika promijenila)*). Razvidno je iz toga da obilježje hotimičnosti ipak može biti kontekstno ovisno, suprotno početnoj pretpostavci da se ono ne mijenja ovisno o uporabi. Ipak, ne smatramo da su te iznimke dovoljne da bi se podjela leksema na iskustva i aktivnosti odbacila kao nevaljana.. Moguće je da francuski glagoli općenito imaju izraženiju tendenciju promjene obilježja hotimičnosti, no takvu bi tvrdnju ipak trebalo provjeriti na većem uzorku.

Promatrajući lekseme u dvama analiziranim jezicima, a napose odnose značenja hrvatskih i francuskih glagola koja smo izdvojili na temelju analize, možemo zaključiti da za jedan francuski leksem često postoje dva značenjski odgovarajuća leksema u hrvatskom koji su parnjaci po vidu, kao što je slučaj glagola *regarder* i *gledati/pogledati* (ili *observer* i *promotriti/promatrati*, iako *promotriti* nije ušao u analizu). Međutim, leksikalizacija značenja s obzirom na odgovarajuće lekseme u dvama jezicima ne temelji se samo na vidskim oprekama, odnosno kategoriji vida općenito, niti je tako stroga i jednostavna. Primjerice, *regarder* obuhvaća značenja koja su u hrvatskom obuhvaćena glagolima *gledati*, *pogledati* i *odgledati*. Iako se ti hrvatski glagoli razlikuju po vidu, razlikuju se i po načinu kodiranja

situacije, drugim riječima, po *dijelu i tipu perceptivnog procesa* koji kodiraju ili po akcionalnosti, a time i po značenjima koja nose. U slučaju konkretno tih glagola mogli bismo reći da je hrvatski bogatiji po pitanju leksikalizacije značenja, jer se zahvaljujući mehanizmu prefiksacije leksikaliziraju određena značenja glagola koja se u francuskome izražavaju jednim te istim glagolom. Međutim, s druge strane, u francuskom je specifično značenje 'gledanja audiovizualnog sadržaja' leksikalizirano glagolom *visionner*, dok u hrvatskom ne postoji odgovarajući leksem koji bi obuhvatio to značenje. Razvidno je iz navedenih primjera da u analiziranim jezicima postoje različiti mehanizmi kojima nastaju novi leksemi. U hrvatskom su leksikalizirani vidski parnjaci, a usto novi leksemi nastaju prefiksacijom. Prefiksima se sužava značenje glagola na koji se nadodaju (primjerice, glagol *progledati* znači 'početi imati sposobnost vida' (*Nakon operacije napokon sam progledala*), a *odgledati* 'u cijelosti pogledati' (*Kritizirat ću tek nakog što odgledam seriju do kraja*)), pri čemu se mijenjaju njegova sintaktičko-značenjska obilježja (napose akcionalnost, budući da, primjerice, značenje odvijanja radnje u cijelosti glagol čini teličnim). U francuskom se odgovarajuće značenje, s odgovarajućim sintaktičko-značenjskim obilježjima, izražava istim glagolom (*regarder*), te je kontekstualizirano, kada nije izraženo ostalim rečeničnim elementima (poput, primjerice, priložne oznake) ili gramatičkim obilježjima (primjerice, izrazom *commencer à* + infinitiv (*početi* + infinitiv, *pro*-infinitiv)). Pojedina značenja u francuskom leksikaliziraju se kao novi glagoli odnosno novotvorenice (kao što je *visionner*). Pretpostavljamo da se takva leksikalizacija u francuskom temelji na frekventnosti pojavljivanja, no tu bi tvrdnju valjalo potkrijepiti daljnjim i opsežnijim istraživanjima.

Sažeto rečeno, u hrvatskom postoje leksemi čija su značenja u francuskom obuhvaćena drugim leksemom. No pritom uporabe u kojima francuski glagol nosi značenja tog hrvatskog leksema i po značenjsko-sintaktičkim obilježjima najčešće odgovaraju obilježjima hrvatskog leksema (*Pogledaj preko ceste – Regarde à travers la rue*). Isto vrijedi i u obrnutom smjeru (*Je n'ai jamais visionné ces court-métrages – Nikada nisam pogledala te kratke filmove*). Stoga možemo reći da su hrvatski i francuski glagoli visoko podudarni po sintaktičkim i značenjskim obilježjima.

Svi glagoli primaju dvije dopune, pri čemu u oba jezika jedino odgovarajući *vidjeti* i *voir* mogu primati samo nominativnu dopunu u izdvojenom jezgrenom značenju 'sposobnosti vida', a tri dopune primaju samo glagoli u specifičnim značenjima koja uglavnom više nemaju veze s perceptivnim ili su metaforička, a podrazumijevaju formalna ograničenja dopuna. Podudarnosti u pogledu valentnosti glagola toliko su visoke da čak i uporaba veznika kojim se

uvodi objektna rečenica na mjestu akuzativne druge dopune ima gotovo ista ograničenja u oba jezika (hotimični glagoli, *gledati* i *promatrati*, *regarder* i *observer*, ne mogu primiti objektu rečenicu uvedenu veznikom *da*, dok *primijetiti* i *apercevoir* te *vidjeti* i *voir* istom značenju ne mogu primiti objektu rečenicu uvedenu veznikom *kako*). Kao što je očito iz posljednjeg primjera, značenjska i formalna ograničenja drugoj dopuni u hrvatskom i francuskom postavljaju značenje glagola i njegova značenjska obilježja. Primjerice, glagoli u značenju 'usmjeravanja pogleda' uopće ne mogu primiti objektu rečenicu (**pogledala sam da*, **pogledala sam kako*), a i sam razred druge dopune često je određen značenjem glagola, kao što je slučaj *promatrati* i *observer* koji nose značenje 'produljena gledanja' i ne mogu primiti kosu i priložnu dopunu. Isto tako, budući da se značenje kao jezgreno ili metaforičko iščitava upravo iz značenja druge dopune, uz jezgrena značenja nikada ne stoji apstraktna druga dopuna, kao što ni uz metaforička značenja ne stoji konkretna druga dopuna (*promatrajući suton*, *doživio sam katarzu* u odnosu na *promatrajući sufizam*, *doživio sam katarzu*).

Različita značenja i značenjske nijanse koje ostvaruju odgovarajući hrvatski i francuski glagoli (pri čemu držimo da su francuskim leksemima odgovarajući hrvatski vidski parnjaci, odnosno, primjerice, *promatrati/promotriti* za *observer*) također su visoko podudarni, što pokazuju popisi značenja koja smo izdvojili po završetku analize svakog pojedinačnog glagola. Čak su i posebne uporabe pojedinih glagola s tri dopune izuzetno slične, ne samo po formalnim ograničenjima, već i po značenju (*Odrasli je vide kao tužnu* i *Le Parti travailliste se voir comme le „relais politique“* (...)) (Radnička stranka vidi se kao „politički posrednik“...). Širenje značenja u oba se jezika odvija na vrlo sličan način, odnosno pojedini glagoli nose podudarna metaforička i metonimijska značenja. Primjerice, i *vidjeti* i *voir* uz povratnu zamjenicu na mjestu druge dopune znače 'naći se', 'susresti se', dok *promatrati* i *observer* mogu nositi značenje 'praćenja neodređenim ili svim perceptivnim modalitetima'. U oba jezika metaforičko i metonimijsko značenje proizlaze iz značenja dopuna i konteksta. Važno je istaknuti da je razgraničenje jezgrenog i metaforičkog značenja rijetko posve čisto, već se značenje nalazi na određenom dijelu kontinuuma značenja koje počinje s jezgrenim i završava s potpuno metaforičkim bez ikakvih naznaka perceptivnoga značenja. Tako se, primjerice, značenje uporabe ne može uvijek čvrsto odrediti kao isključivo metaforičko (kao kada *vidjeti* i *voir* znače 'shvatiti, shvaćati'). Češći su slučajevi poput uporaba *promatrajte kakva će biti reakcija* i *il observe le comportement de ses fauves* (*promatra ponašanje svojih zvijeri*) čije se značenje može tumačiti i kao dijelom jezgreno i kao dijelom metaforičko. Metonimijska značenja najčešće podrazumijevaju auditivnu pored vizualne percepcije ili se

odnose na neodređenu percepciju (ponovno slučaj *promatranja ponašanja zvijeri*) i često su povezana s metaforičkim značenjem.

Međutim, među značenjima koja nose hrvatski i francuski glagoli ipak postoje određene razlike. Pored očite razlike u leksikalizaciji koja se prvenstveno odnosi na kategoriju vida, zbog koje su značenja glagola takoreći drukčije raspodijeljena po leksemima, druga je razlika to što neki francuski glagoli nose značenja koja se odgovarajućim hrvatskim glagolima ne mogu izraziti. Riječ je, konkretno, o značenjima koja su povezana s različitim ostvarivanjima akcionalnosti – značenje *observer* kada ostvaruje kombinaciju obilježja [+statično] [+telično] [+trenutačno] i tumači se kao *primijetiti* ili značenje *voir* kada se ostvaruje kao radnja i iščitava se kao *gledati*. Možemo stoga zaključiti da francuski glagoli imaju izraženiju sklonost različitom ostvarivanju akcionalnosti u okviru jednog leksema od hrvatskih.

Da sažmemo, hrvatski i francuski glagoli vizualne percepcije vrlo su slični po svojim sintaktičko-značenjskim obilježjima. Neke su podudarnosti, poput sličnosti posebnih uporaba konstrukcijskih obilježja u slučaju glagola *gledati* i *regarder*, gotovo iznenađujuće. No unatoč tome postoje nepodudarnosti koje odražavaju razlike u načinu kodiranja perceptivne situacije te razlike u leksikalizaciji.

8. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Iz analize glagola proizlazi da je za detaljnu i temeljitu analizu glagola potrebno sagledati njihov sintaktičko-značenjski ustroj s pomoću različitih teorijskih okvira. Svako sintaktičko-značenjsko obilježje glagola koje smo promatrali u analizi pridonijelo je njihovom razumijevanju, a među njima često postoji odnos ovisnosti. Međutim, iako je svako od tih obilježja ima svoje mjesto u analizi, pokazalo se da je kategorija akcionalnosti gotovo od središnje važnosti za analizu glagola vizualne percepcije s obzirom na to da se odražava na niz drugih sintaktičko-značenjskih obilježja, da je povezana sa stvaranjem novih jezgrenih značenja i leksikalizacijom te da s pomoću nje iščitavamo glavne razlike između analiziranih jezika. Zbog toga moramo istaknuti problem koji se u pogledu te kategorije nametnuo tijekom analize, odnosno njezinu podložnost tumačenjima. Obilježja koja je čine zapravo su slabo definirana u teorijskoj građi, odnosno iščitavaju se testovima za koje se uvijek može pronaći

iznimka i koji nisu prilagođeni različitim kontekstnim uporabama. Obilježje teličnosti, primjerice, podrazumijeva inherentni svršetak radnje – no obuhvaća li taj svršetak radnje prethodno *trajanje* ili ta radnja može biti i trenutačna? Iako nas sustav obilježja koji predlažu Van Valin i LaPolla, odnosno postojanje kombinacije [+telično] i [+trenutačno], a izostanak kombinacije [-telično] i [+trenutačno], navodi na zaključak da teličnost ne mora nužno implicirati trajanje, drugačija su tumačenja itekako moguća (napose s obzirom na to da smo analizom istaknuli ograničenje njihovog sustava). Valjalo bi, stoga, u daljnjim istraživanjima pomnije promotriti pojam akcionalnosti i minimalnih obilježja koja je određuju kako bi se sintaktičko-značenjski ustroj glagola mogao još jasnije utvrditi.

Analizom smo utvrdili kako promjena akcionalnosti glagola podrazumijeva stvaranje novih značenja. Međutim, uzročno-posljedični odnosi promjena sintaktičko-značenjskih obilježja glagola uvijek su otvoreni za raspravu. U kojem se smjeru odvijaju promjene, odnosno možemo li reći da novo značenje uzrokuje promjenu akcionalnosti ili pak glagol već ima inherentnu sposobnost takvog ostvarivanja akcionalnosti? *Postaje* li glagol *regarder* teličan time što u određenoj uporabi znači 'pogledati u cijelosti, odgledati' jer je upotrijebljen u takvom kontekstu ili pak glagol *regarder* ima potencijal da se ostvari kao postignuće pa ga je stoga moguće upotrijebiti u takvom kontekstu pitanje je koje se nameće prilikom analize, a na koje ovaj rad ne može odgovoriti. Isto tako, kada je riječ o povezanosti značenja dopuna i promjene značenja glagola, možemo li govoriti o potencijalu glagola za stvaranje određene nijanse ili izdvojenog značenja koje se ostvaruje tako da glagol otvara mjesto za određenu dopunu ili se značenje glagola mijenja uslijed primanja dopune određenoga značenja? To pitanje također ostaje otvoreno za raspravu jer nadilazi mogućnosti ovoga rada.

Pored tih neodgovorenih pitanja, moramo navesti još jedan problem koji se istaknuo tijekom analize. Teorijska građa koju smo upotrebljavali kao oslonac u analitičkom dijelu rada nije uvijek bila dostatna za objašnjavanje dobivenih rezultata. Perceptivni glagoli otvaraju neka tumačenja koja nisu predviđena odabranim teorijskim okvirima. Prvi primjer za to jest Vibergova podjela glagola na iskustva i aktivnosti prema kojoj se obilježje hotimičnosti, a time i pripadnost glagola jednoj od dviju skupina određuje na leksemu, odnosno ne mijenja se ovisno o promjeni značenja i drugih sintaktičko-značenjskih obilježja glagola. Analiza francuskih glagola *voir* i *observer* pokazala je da ti glagoli mogu mijenjati obilježje hotimičnosti u određenim značenjima koja dijele s drugim leksemima (*regarder* odnosno *apercevoir*), a koja su nepotvrđena u odgovarajućim hrvatskim leksemima. Drugi je primjer Van Valinov i LaPollin prijedlog mogućih kombinacija obilježja kojima se tumači

akcionalnost glagola. Naime, među četiri ponuđena tipa ne nalazi se kombinacija [+statično], [+telično] i [+trenutačno] koju ostvaruju glagoli *primijetiti* i *apercevoir* te glagoli *vidjeti*, *voir* i *observer* u pojedinim značenjima. Jesu li perceptivni glagoli svojevrsna anomalija u odnosu na model izgrađen u određenom teorijskom okviru koji se bez problema primjenjuje na druge glagole ili se pak na primjeru perceptivnih glagola pokazalo da takav model ima neka ograničenja također je pitanje koje ostaje otvoreno i poziva na daljnje razmatranje i tumačenje.

Po završetku ovoga rada, zaključujemo da kontrastivne kontekstne analize temeljene na korpusnoj građi mogu pružiti bitan uvid u razna sintaktičko-značenjska obilježja promatranih jezičnih fenomena te doprinijeti razumijevanju ne samo pojedinih jezičnih sustava, već univerzalnih obilježja i načina na koji funkcioniraju pojedini aspekti jezika općenito. S druge strane, takve analize mogu poslužiti i za preispitivanje teorijskih postavki te njihovu eventualnu reviziju. Pored zaključka da je ustroj francuskih i hrvatskih glagola vizualne percepcije zapravo vrlo sličan te da se razlike među njima mogu svesti na obilježje hotimičnosti te kategorije vida i akcionalnosti, možda najvažniji ishod ovoga rada otvaranje je pitanja teorijske razrađenosti i primjenjivosti upravo tih obilježja i kategorija koje su od središnje važnosti za daljnje proučavanje glagolskih sustava.

9. BIBLIOGRAFIJA

- Bikić-Carić, Gorana (2004). L'aspect verbal en français et en croate. *Studia romanica posnaniensia* 31: 167-174. Poznań: UAM
- Damić Bohač, Darja i Grahek, Sanja (2008). Problèmes posés par l'analyse contrastive des constructions verbales à complément essentiel en français et en croate. *Sraz* LIII: 285-300
- Čilaš Mikulić, Marica (2014). Vidska svojstva glagola fizičke percepcije vidjeti i gledati u hrvatskome jeziku. *Rasprave* 40/1: 77-91
- Gulešić-Machata, Milvia, Čilaš Mikulić, Marica i Udier, Sanda Lucija (2011). Glagolske valencije i inojezični hrvatski. *Lahor* 11: 23-38
- Hopper, Paul J. i Thompson, Sandra A. (1980). Transitivity in Grammar and Discourse. *Language* 56(2): 251-299
- Katičić, Radoslav (2002). *Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: HAZU, Nakladni zavod Globus
- Lakoff, George (1987). *Women, Fire and Dangerous Things*. Chicago – London: The University of Chicago Press
- Lakoff, George i Johnson, Mark (1999). *Philosophy in the flesh – the embodied mind and its challenge to Western thought*. New York: Basic Books
- Radden, Günter i Dirven, René (2007). *Cognitive English Grammar*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Raffaelli, Ida (2009). *Značenje kroz vrijeme - poglavlja iz dijakronijske semantike*. Zagreb: Disput
- Raffaelli, Ida (2015). *O značenju: uvod u semantiku*. Zagreb: Matica hrvatska
- Raffaelli, Ida (2017). Morfosemantička obilježja percepcijskih glagola u hrvatskom. *Zbornik radova Šestog hrvatskog slavističkog kongresa* Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 375-387
- Raffaelli, Ida i Kerovec, Barbara (2008). Morphosemantic fields in the analysis of Croatian vocabulary. *Jezikoslovlje* 9(1-2): 141-169

- Raffaelli, Ida i Kerovec, Barbara (2017). Pojam 'okus' u izgradnji hrvatskoga i turskoga leksika - kontrastivna analiza. *Suvremena lingvistika* 83: 21–48
- Samardžija, Marko (1986). Valentnost glagola u suvremenom hrvatskom književnom jeziku. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb
- Silić, Josip i Pranjković, Ivo (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga
- Sweetser, Eve (1990). *From etymology to pragmatics – metaphorical and cultural aspects of semantic structure*. Cambridge: Cambridge University Press
- Šojat, Krešimir (2008). Sintaktički i semantički opis glagolskih valencija u hrvatskom. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb
- Tesnière, Lucien (1959). *Éléments de syntaxe structurale*. Pariz: Librairie C. Klincksieck
- Van Valin, Robert D. i LaPolla, Randy J. (1997). *Syntax – Structure, meaning and function*. Cambridge: Cambridge University Press
- Vendler, Zeno (1957). Verbs and Times. *The Philosophical Review*, 66(2): 143-160
- Viberg, Åke (1984). The verbs of perception: a typological study. Brian Butterworth, Bernard Comrie, and Osten Dahl, ur. *Explanations for language universals*. Berlin: Mouton de Gruyter, 123-62, <https://doi.org/10.1515/ling.1983.21.1.123>
- Žic Fuchs, Milena (2009). *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski present perfect*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
- RJEČNICI:
- Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>
- Le Nouveau Petit Robert* (2010). Pariz: Le Robert